DEL VECCHIO

RITTO

542

Digitized by Google

14816

BIBLIOTECA GIORGIO DEL VECCHIO
47
C
15
UNIVERSITÀ DI ROMA
ISTITUTO DI FILOSOFIA DEL DIRITTO

BIBLIOTECA GIORGIO DEL VECCHIO
UNIVERSITÀ DI ROMA

Digitized by Google

CHRISTIANI THOMASI
DELINEATIO HISTORIÆ JURIS
UBI DE NÆVIS JURISPRUDENTIÆ ROMANÆ PRÆSERTIM DISSERITUR

Addito Commentario ex Hiſtoria Juris

CHRIST. GOTHOF. HOFMANNI.

ADCEDIT

BURC. GOTTELF. STRUVI

BIBLIOTHECA JURIS SELECTISSIMA

Cum Notis

HEN. CONTELMANNI

Ubi præſtantiora Juriſconſultorum Opera ad noſtra uſque tempora referuntur.

LAUSANNÆ

APUD FRIDERICUM REDELIUM

UNIVERSIT...
EX-LIBRIS
CONSELHEIRO MENDONÇA CORTEZ

[illegible]

TYPOGRAPHUS LECTORI.

CHriſtiani Thomaſii, & Gottelfii Struvii *præclara nomina in cultiori Juriſprudentia adeo ſunt familiaria, ut iis efferendis quiſque jam poſſit ſuperſedere. Primus* Delineationem Hiſtoriæ Juris *contexuit, ut Tyronibus velut in tabula quadam repræheſentaret quod maximè neceſſarium videretur: Thommaſianam Delineationem edidit* Bejerus, *heinc* Heineccius *ipſemet favente* Thomaſio, *& peramplis commentariis illuſtravit* Chr. God. Hofmannus, *ex quibus nonnullahuc illac opportunè a Viro Docto referenda curavimus, brevibus aliis adnotationibus interſperſis. Alter verò* Bibliothecam Selectiſſimam *conſcripſit, quam notis auxit* Hen. Contelmannus: *Eam quidem Commentario integro retulimus. Ratio autem jungendorum Operum cuilibet innoteſcat obſervanti ex* Thomaſio & Hofmanno *eatenus in Hiſtoria Juris quemquè proficere, ut non tantum præcognita quædam hiſtorica ſanè neceſſaria perdiſcat, verum etiam*

&

& nævos Romanæ Juriſprudentiæ, præeunte Viro acerrimi judicii, non leviter attingat: Ex Struvio *autem, &* Contelmanno *Librorum Notitiam adipiſcatur, quæ maximè juris ſtudioſo neceſſaria cenſetur, cum ad noſtra uſque tempora excurrat, ut recenſum inſtituat Operum* Cll. VV. Majanſii, Meermanni, Walchii, Hommelii, Selchowii, Iſelii, Vicati, *aliorumque ætatis noſtræ primi ſubſelli Juriſconſultorum. Ea ſanè Opera poſt iteratas editiones, ubique cum fruſtrà quæſita eſſe notaverim, me facturum operæ pretium exiſtimavi, ſi junctim ederem; ità ut* Thomaſianæ Delineationis *Quarta, &* Contelmanni Commentariorum *Quinta iſthæc editio dicenda ſit. Bene vale.*

DE-

PRAEFATIO.

QUum ea eſſe videatur Virtus praeſtantis Viri, quae ſit fructuoſa aliis, ipſi certe laborioſa, tum maxime commendanda eſſe arbitrabar, & ingenium, & labores famigeratiſſimi Viri Burchardi Gotthelffi Struvii *Juriſconſulti Jenenſis* (a); *In quo ſaepiſſime admirari contigit, quid eſſet cur tam felici connubio praeclaram ingenii Vim cum admirabili patientia copula-*

(a) Natus Vinariae an. 1671. Patre Adamo Georgio Struvio Aeviſui Papiniano. Varias Germaniae Academias luſtravit. Praeceptoribus uſus eſt *Durrio*, *Cellario*, *Slevogtio*, *Schubarto*, *Strykio*, *Schultio*. Per Belgium aliaſque regiones variis itineribus defunctus an. 1697. Bibliothecae Salanae Academiae Praefectus fuit; Heinc an. 1704. poſt Academicos honores Profeſſoris munus auſpicatus Hiſtoriam, Jura, aliaque docuit. Vitam ſcribendo, & meditando contrivit. Honoribus cumulatiſſimus obiit an. 1738. Vidend. ipſius Elogium in Act. Lipſienſ. an. 1740. p. 518. Struvii Opera utiliſſima ſunt, & non unius pagellae eſſet ipſorum notitiam exhibere. Heic poſuiſſe ſufficiat nonnullas Bibliothecas ab ipſo conſcriptas nempe *Bibliothecam Numiſmatum antiquorum* = *Bibliothecam Hiſtoricam Selectam* = *Bibliothecam Antiquam* = *Bibliothecam Librorum Rariorum* = *Bibliothecam Saxonicam ſive Scriptores Rerum Saxonicarum* = *Bibliothecam Juris Selectam* cujus optima editio ea eſt quam curavit eruditus *Buderus*.

laverit. Omnia ferme ipſius Opera plurimum habent acuminis ſimul, & utilitatis, neque ulla alia illius Operibus ſubiecta noctio eſt, niſi ſecretis malis cumulata bonorum complexio. De Jure Civili potiſſimum Struvius *eſt optime meritus, dum certiſſimis monumentis teſtatam conſignatamque Juris Hiſtoriam, aliaque poſteritati mandaverit, quae multas in jure opportunitates habent; inter quae nemo erit tam ſui deſpiciens quin* Bibliothecam Juris Selectam *non accenſeat, cui ut ad ſummas utilitates haec quoque opportunitas adjiungeretur, Bibliothecam hanc noſtram* Selectiſſimam *adnectit, ubi per ſumma capita praecipuis indicatis Auctoribus methodum Studiorum conſtitueret.*

Haec animo complectenti nihil mihi potius fuit, quam ut eamdem ederem, variaſque multipliceſque obſervationes adiungerem, ita ut iſta Bibliotheca ſic adaucta veluti MEDIA *haberetur inter Selectam & Selectiſſimam, quum univerſa retineat commoda ex prioris prolixitate obvenientia, incommoda refugiat, quae ex alterius brevitate naſcuntur.*

Quum autem tantis ingeniis homines, tantaque auctoritate pollentes multa poſt Struvium protuliſſent, quae Struvius *ipſe notaſſet, ac quum praeſertim varias, eaſque praecipuas*

puas Juriſprudentiae Partes ſibi in minutio-
ribus quibusdam enucleandas propoſuerint,
tum ſane putavi eò rem deducendam eſſe, ut
prius Scriptores ex ordine conſtituerentur.
Ita plane, ut rem in exemplum *adducam*
ad ſimilia extendendum, ſi pro ſtudio Pan-
dectarum indiligenter laudantur, ac minus
diſtincte Brunnemannus, Wielingius, Bru-
chnerus *&c. e quorum primus Commentaria*
perpetua ſcripſerit, alter de legum Inſcri-
ptionibus diſputaverit, poſtremus de Lati-
nitate Juriſconſultorum diſſeruerit, hoc qui-
dem eſt Nominum congerie Tyronum men-
tes opprimere, ac perturbare. Cui ſane malo
longius ſerpenti occurrendum cenſui; neque
illa profecto magna dijudicatio fuit, ſiqui-
dem, propoſito Pandectarum inſiſtens exem-
plo, minus utiles ſegregabam ſcriptores,
eoſque dumtaxat adducebam differentes I.
De Digeſtorum Origine (a). *II. De Or-* (a) p.65.
dine (b). *III. De Juriſconſultis, quorum* (b) p.65.
fragmenta inibi referuntur (c). *IV. De ge-* (c) p.66.
nere, & modis reſpondendi (d). *V. De pe-* (d) p.67.
culiari illorum Lingua (e). *VI. De Legum* (e) p.68.
Inſcriptionibus (f). *VII. De reprehenſis in* (f) p.68.
Pandectarum Collectione (g). *VIII. De* (g) p.69.
Exemplari Florentino (h). *IX. De Dige-* (h) p.70.
ſtorum Editionibus (i). *X. De Graecae Lin-*
guae uſu (k). *XI. De Gloſſa, & Interpre-* (i) p.74. (k) p.76.

 ti-

(a) p. 78. *tibus* (a). *XII. De Obſervationibus, & E-*
(b) p. 79. *mendationibus* (b). *XIII. De Paratitlis,*
(c) p. 80. *aliiſque ad Pandectarum Studia ſubſidiis* (c).
Hac methodo quae MAXIMA, *&* NE-
CESSARIA *viſa ſunt pari gradu tractavi.*

Quum vero illud in more poſitum eſſe conſpexerim, ut Juris Civilis perdiſcendi occupationem aridam, & inamoenam quiſque depraedicet, Praeceptorum culpa potiſſimum, qui Litterarium Ludum in Piſtrinum convertunt, & Studiorum triſtitia juvenum animos omnino deterrent, atque perfrangunt, varia hinc inde ponenda eſſe duxi, quibus perſpicuum eſſet maximam intercedere cognationem, affinitatemque ſtudia noſtra inter, &
(d) p. 2. *ſtudia amoeniora Philoſophiae moralis* (d),
rerum Phyſicarum (e), *& Mathematica-*
(e) p. (f) p. 8. *rum* (f), *Juriſque naturalis & Gentium* (g)
(g) p. 14. *Diſciplinarumque politicarum* (h); *aptiſſi-*
18. (h) p. 20. *meque conjungi cum notitia Hiſtoriae Lit-*
(i) p. 34. *terariae* (i), *& cognitione rerum antiqua-*
(k) p. 42. *rum* (k), *multoſque ſacratae Themidi litaſ-*
47. (l) p. 30. *ſe, nec piis Muſis odioſos fuiſſe* (l). *Nec*
31. 32. 33. *infrequenter ob eamdem exhilarandae tracta-*
34. *tionis cauſam, occaſione arrepta propoſui, Controverſiarum quarumdam celebrium Hiſtoriam, ut inter Byncherſhoekium & Pa-*
(m) p. 82. *genſthecherum* (m), *Tanuccium & Gran-*
(n) p. 72. *dium* (n). *Varia etiam interſperſi Nova ad*

Ju-

Jurisprudentiam ſpectantia, quae mirum in modum ipſius Hiſtoriam inluſtrant, ut repertorum nuper Politiani Codicum, quibus Vir ille maximus diligentiſſimam inſtituit Collationem cum Florentino Exemplari (a). (a) p. 75.

Ea quidem omnia maximas commoditates continere mihi videntur; Nullus tamen dubito, quin in varias reprehenſiones incurret hoc Tractationis genus. Quorſum tot nomina, & magna ſcriptorum vis? Cui bono ſcriptio iſthaec ſi comparari Scriptores, ſi legi, ſi intelligi vix pauci poſſunt? Scilicet qui haec nobis obgerunt ſatis declarant iis ea eſſe acerba, quibus non fuerint cogitata. Quod ſi cogitata perſtiterint, & propoſitum calumnient, quid me attinet dicere? Bona omnia imperitis ludibrio ſunt; quomodo namque bonis, honeſtiſque rationibus illud contumaciter repudietur tractationis genus quod plurimas, & maximas, & ferme incredibiles commoditates continet? Ut enim illud ſileam bujus ſcriptionis proprium eſſe [1] *quod ingenia excitet, & curioſitatem ingerat ſtudiis neceſſariam; inde etiam* [2] *cognitionem ſcriptorum ſuppeditat, qua quiſque ſtatuere poteſt tria eſſe conſtituenda ſcriptorum genera, eorum nempe, qui fere* numquam legi, *qui aliquando* inſpici, *qui continua me-*

di-

ditatione conſiderari *debent*. *Quae diſtinctio rite peracta*, *& ubique in notis obſervata maximam mihi fiduciam parit*, *quod quiſque non exiguam utilitatem percipiat*; *Namque* [3] *exinde*, *aut religionis diverſitate* (a) *maleſentientium*, *Plagii labe*, *ſive Judicii defectu* (b) *laborantium aut non quaeruntur opera*, *aut abiiciuntur*; *ſcriptorumque delectum inſtituendo* [4] *neque* Forcatulum *quemdam* Cujacio, *neque* Nihuſium *aliosque futiles ſcriptores antepo- nimus* Cocceiis *atque* Thomaſiis, *ceteriſque majorum Gentium*; *purioreſque fontes non deſerimus ut lutulentos rivulos conſectemur*. *Ita quidem quiſque juris ſtudioſus* [5] *proprio Marte ſuas rationes ineundo*, *clare aperteque noſcit tot nebulonum technas*, *atque fallacias*, *qui expilatis aliorum ſcriniis imperitae plebeculae palpum obtrudunt*, *& ex aliorum imperitia ſibi ſapientiae laudem aucupantur*. *Ac ſicuti nulla datur Terra marique Bellua quae Belluam ex ſe progenitam non diligat*, *ita quum ſingulari quadam ratione poſt editum opus quiſque ex Ardelionibus iſtis ſibi plaudat*, *& fumos vendat & in ſui admirationem rapiat quoſvis impotentes ac rudes*, *non eos plane huc deducat qui ſcriptorum notitia inſtructi fuerint*; *ii nempe probe no-*

(a) p. 38. 39. 95. 96.
(b) p. 11. 54. 55. 78. &c.

ſcunt

ſcunt ea centies & millies repetita fuiſſe, quae admirationis parens ignorantia veneratur, & poſt eadem Viros doctos innumera alia protuliſſe. Quid quod etiam [6] *methodum addiſcimus perlegendi, ne inverſo, turbatoque ordine tractata quae optima ſunt obſcura fiant; utiliterque* [7] *notamus plurima eſſe a divinis, & praeſtantiſſimis ingeniis uberrime explicata, ne improbos impendamus labores in promovendis & perficiendis Operibus inutilibus, & minime neceſſariis. Proderit itidem* [8] *ſcriptiones hujuſmodi praemanibus habere ubi data occaſione inveniantur opportune Scriptores; Nimirum non is eſt harumce Bibliothecarum uſus ut* ſingula *quiſque poſſideat, ſed ut quis notitiam Scriptorum quum fuerit adeptus, illorum lectioni quos* SELEGERIT PRAEFINITA METHODO, *vacare poſſit, aut Opera debeat omnino refugere.*

ERRATA	CORRIGE
Pag. 1. *v.* 15. Bibliothecam = Claſſicam	Bibliothecam Claſſicam
10. 9. 1752.	1681.
16. *ult.* notis	notas
30. 14. diſperat	diſpereat
31. 9. ſubnexit	adnectit
48. 8. noticia	notitia
75. 8. invidia	invida

Cetera Lector.

GOT. STRVVII
BIBLIOTHECA
JURIS SELECTISSIMA.

§. I.

SElectiorem quidem bibliothecam diſpoſuimus, ſed etiam iſta adhuc ſelectu indiget. Tanta enim copia eſt librorum juris, ut difficile omnino ſit eam viam ingredienti, ſeligere quos in quavis parte ſequatur ductores [1]. Fundamentum juriſprudentiæ ſapientiam divinam eſſe, ne- *Fontes juriſprudentiæ in Scriptura Sacra.*

A

(1) Librorum Juridicorum numerus excrevit adeo, ut perplura volumina ſint jam neceſſaria ad referendum uniuſcujuſque titulum. Habemus *Inſtructorium Forenſe Celeberrimi Lynckeri* = *Notitiam Auctorum Juridicorum Georgi Beyeri* = *Freymonii Elenchum* = *Draudii Bibliothecam* = *Claſſicam*

BIBLIOTECA GIORGIO ... UNIVERSITÀ DI ROMA
Digitized by Google

nemo forſan denegabit. Ad hanc viam parat SACRA SCRIPTURA, cujus lectio adſidua commendanda eſt juris ſtudioſo. Commentatorem meliorem non habemus quam Spiritum Sanctum, qui ardentibus precibus noſtris inſtigatus, verum intellectum cordibus hominum inſtillat. Addi poteſt JO. ARNDII *Chriſtianiſmus*, qui inter aſceticos præcipuus, & qua ratione ex ſtatu noſtro corrupto progrediamur ad fiduciam evangelicam chriſtiano homini tantum neceſſariam, ſolide docet. Idem dicendum de JO. FRANCISCI BUDDEI *Inſtitutionibus Theologiæ Moralis*, quæ prodierunt *Lipſiæ* 1711. 4. Opus ad promovendam pietatem non fucatam adprime commendandum. Idem in tres partes diſtinctum eſt, quarum prima, *Theologiæ Moralis* ſtrictius ita dictæ nomine inſignita, actiones regenitorum expendit; altera, quæ *Juriſprudentia divina* audit, officia hominis regeniti ex legibus di-

cam Librorum Juridicorum = *Symonis Pauli Bibliothecam Juridicam* = *Martini Lipenii Bibliothecam* = *Auguſtini Fontanæ Amphitheatrum Legale* & quæ ſunt alia eruditorum Virorum Opera titulos dumtaxat librorum præſeferentia.

divinis manantia tradit; Tertia vero, quæ eſt *de Prudentia Chriſtiana & Theologica*, prout prudenter pericula, quibus circumſepti ſumus, declinare, incommoda, quæ rectum in vita Chriſtiana curſum impedire queant, ſuperare, & mediis legitimis finem optimum ubique obtinere poſſimus, demonſtrat. Nec male adduntur JOACHIMI JUSTI BREITHAVPTI *theſes credendorum atque agendorum fundamentales; Halæ* 1700. 8. editæ, quibus & theticæ & moralis Theologiæ fundamenta præſcribuntur [1].

§. II.

Philoſophia ſtudioſis juris neceſſaria.

Sic per pietatem bene præparato animo, philoſophiam adgrediatur juris ſtudioſus, qui in diſciplina rationali (2) com-

(1) Adpoſite Struvius ad ſua principia ſcientiam noſtram revocavit, quæ quum in æqui bonique notionibus contineatur, neceſſarium maxime eſt ut ſolide conſtituantur principia cum naturalis, tum revelatæ Theologiæ ad Juriſprudentiam conſtituendam. Juverit inde Juris Studioſo per compendium aliquod Theologiæ operam dediſſe.

(2) Philoſophia rationali carere nequit Studioſus Juris. Duo præprimis bona exinde fluunt, quod

commendatam potiſſimum habeat CHRISTIANI THOMASII *introductionem in logicam*, cum ejuſdem *praxi*, Ejuſdemque *introductionem ad Philoſophiam aulicam*. Hæc enim ſcripta veritates incognitas melius docent detegere, ideoque ad jura certius adplicantur quam barbari iſti termini Ariſtotelici & Stahlii quæſtiones, licet & hæ a variis commendentur. Neque enim tam ſyllogiſmis res de jure controverſas defendimus, vel decidimus, ſed facti, juris & æquitatis rationibus. Huc facit *Diſcours ſur l'origine de la poëſie, ſur ſon uſage & ſur le bon gout. Par le Sieur* FRAIN du TREMBLAY *de l'Academie Royale d'Angers, a Paris* 1713. 12. cujus operis parte inprimis

mis

quod præjudicatæ avverruncantur opiniones, & quod aptâ, ſolidaque methodo uti diſcimus. De Scriptoribus Philoſophiæ Naturalis conf. *VVoſſius de Natura & Conſt. Logices* = *Rapinus Reflexions ſur la Logique* = *Reimannus in Kalendario Critico-Hiſtorico Logicæ* = *Buddeus in Præfat. ad Verſionem Latinam artis cogitandi* = *Sybrius Hiſt. Logicæ* = *VValchius Hiſtor. Logicæ, quæ extat Parergor. Acad. p.*451. Juvenibus vero commendaſſem ego *Lockii magnum Opus de Humano Intellectu* = *Rudigeri* = *Arnaldi* = *Clerici* = *Schirnauſenii labores*.

mis ultima, modus docetur, qua ratione de aliorum operibus atque ſcriptis rectum judicium formari queat, & in quonam illud conſiſtat; quod ſcire ſtudioſi cujuſvis maxime intereſt. Metaphyſicam ſcholaſticis relinquimus: ſaniora jureconſultis [1]. Phyſicæ diſciplinæ diutius non eſt inhærendum, in eo tamen utilitatem habet, ut nævos iſtos, quos veteres ICti, ſecuti Hippocratem alioſque, commiſerunt, eo melius adgnoſcamus (2). Suffi-

(1) Scientia iſthæc nobiliſſima fundamentum merito reputatur Juriſprudentiæ. Demonſtrationes exiſtentiæ Divinæ & Animæ humanæ determinant Juſti injuſtique cognitionem. Non hic recenſeam *Derhamii* = *Leibnitii* = *Clarckii* = *Mallebranchii*, aliorumque opera immortalia, dum heic adponam, qui de Metaphyſicæ Hiſtoria ſcripſerunt, *Chr. Thomaſium* -- *Buddeum in Annotat. ad Part.IV. Phil. Inſtr. p.*451. -- *Reimannum Hiſt. Liter. German. vol.*2. *pag.*159. *vol.*3. *p.*117. = *Junckerum in Lineis primis Eruditionis p.*71. = *Holmannum in Prolegomen. Philoſophiæ primæ* =.

(2) Catenarum modo ſcientiæ omnes miro quodam ordine inter ſe cohærent. Juriſprudentiæ ſic adjumento eſſe poſſunt eæ etiam diſciplinæ, quæ longius diſtare videntur. Rerum Phyſicarum ignorantia horrendum in modum deturpavit Ju-

Sufficere nobis poteſt JOANNIS CLERICI *phyſica*, *ſive de rebus corporeis libri*

Juris Doctrinam, quum ex craſſiori Juriſconſultorum fluxerit imperitia, quod ii de Magia, de Sortilegiis, & ejuſmodi quæſtionibus non diſputaverint tantum, ſed & crudeliſſimas pœnas conſtituendas curaverint; quæ quidem omnia inſequentium temporum cultura demonſtravit, & in rem afferri poſſunt *Tartarottus*, *Maffejus*, aliique viri præſtantiſſimi. Ita quidem diſputatum in Jure eſt: An liceat migrare conductis domibus, quum eædem nocturnis imaginibus infeſtentur: Ita univerſa Juriſprudentia caſibus opprimebatur ridiculis, ac plane futilibus quæſtionibus, quæ, adveniente poſthac luce, evanuerunt. Unde ex variis Phyſicis obſervationibus immutatum eſt in aliqua parte Jus noſtrum; quidquid ex. gr. dicebatur antiquitus *de confuſione metallorum*, detecta methodo ſeparationum amplius non obtinet Confer. *Homberg. de ſeparatione Auri memor. de l'Academie* 1713. = *Stahl in Vitulo aureo*, & ita porrò dicatur de rebus conſimilibus. Qui rerum Phyſicarum periti ſunt valde proficiunt ex Actis Academiarum *Pariſienſis* = *Uſpalienſis* = *Biterrenſis* = *Stokolmienſis* = *Londinenſis* = *Berolinenſis* = *Petropolitanæ* = *Bononienſis*, atque aliis plane innumeris Doctiſſimorum Hominum obſervatis; Juveni autem Juris ſtudioſo legiſſe ſufficiat *Phyſices* Elementa confecta a Cl. *Muſchenbroekio*, cui addi poteſt commoditatis *dumtaxat* gratiâ

Pars

bri V. Amſtelodami 1698. 8. Idem dicendum etiam de medicina (1). Idem dicen-

dum

Pars Phyſica immenſi illius, & doctiſſimi Operis *Enciclopedici*, quod *Pariſiis* prodit, aut ſi mavis *Dictionarium Phyſicum* gallicè ſcriptum, recuſum nunc *Lucæ* an. 1761.

(1) Medicinæ cognitio plurimum in Juriſprudentia valet, quamvis imperitis rabulis, & quibuſdam è trivio medicis contrarium videatur; ſed qui melius aptiuſque rem introſpexerit, connexionem maximam intercedere fatebitur. Videmus ſane Juriſconſultos Veteres paſſim quæſtiones medicas recepiſſe atque exagitaſſe. Nihil hic referam de Hebræis, de Ægyptiis, Græciſque, inter quos Juriſperitis de *Virginitate*, de *Adulteriis*, de *Vulneribus* judicandis cura erat demandata: De Romanis illud advertere juverit: innumeras adeo quæſtiones Medicas Phyſicaſque reperiri in corpore Juris, ut pudeat quidem ſenſatum quemlibet hæſitare de clariſſima veritate. Et revera Juris Criminalis cognitio peculiari quodam modo ſibi vindicat *Medicinæ* notitiam, autſaltem *Pathologiæ*. Conſtitutio Criminalis *Caroli V.* mirificè illud comprobat, & demonſtrant uberrime tot tractatus Juridico-medici, & tot quæſtiones non alia ratione tractandæ, ut *Thomæ Rheineſii Schola Juris Conſultorum Medica* = *Paul. Zachiæ Quæſtiones Medico Legales* = *Andreæ Ottomari Goelicke Hiſtoria Literaria Scriptorum, qui medicinam Forenſem illuſtrarunt* -- *Irenicum Nu-*

mæ

Digitized by Google

dum erit de Matheſi, quæ ingenium acuit (1), in qua commendanda eſt JOANNIS

mæ Pompilii cum Hyppocrate. Lipſiæ 1689. = *Jo. Schifman Corpus Juris Medicorum. Ven.* 1679. = *Panc. VVolf. Cogitationes Medico-Legales* = *Bernardi Valentini Tandecta Medico-Legales Francof.* 1701. *Euſeb. Rictber Digeſta Medica Gieſſ.* 1729. = *VVendelini Bietſch Hippocrates Juſtinianeus, ſeu Nexus inter medicinam & Juriſprudentiam* = *Gottlieb Budæi Collectanea Medico-Chirurgica Tractica & Forenſia* = *Schacker de Juriſconſulto Medico Lipſiæ* 1737. = *Henr. Keſſelring de Juriſprudentiæ medicæ... ratione Amſtelod.* 1734. = *Schuſter Themata ad Medicinam & Juriſprudentiam ſpectantia* = ut alios plurimos ſilentio tranſiliam Scriptores de rebus peculiaribus Medico-Forenſibus agentes, quos larga manu adnotavit *in Notis ad Boerhavium de Studiis Medicis Vir*, & noſtra & futuris ætatibus celeberrimus *Albertus Hallerus*.

(1) Mathematicæ diſciplinæ non tantum neceſſariæ ſunt ad formanda Juvenum ingenia, unde in veritate inquirenda, aut dignoſcenda acutius, ſubtiliuſque cernant, verum etiam ex ea ratione, quod multiplex ſit in jure rerum Mathematicarum uſus, ex cujus defectu, aut portentoſa ſuccreſcit errorum ſeges, aut imperitæ Legulejorum plebeculæ palpum obtrudit miſera illa nebulonum turba, qui tamquam periti advocantur, & quibus aut fallere volupe eſt, aut falli propè neceſſarium. Non autem is ego ſum qui pu-

NIS CHRISTOPHORI STURMII *Matheſis Juvenilis*, in qua facillima metho-

putem, *Nevvtonos*, *Bernoullios*, *Leibnitios* ad Juriſprudentiam accedere oportere, ſed firmam tueor opinionem, in utraque Matheſeos parte expedire ut Juvenes exerceantur: inde illorum ingenium 1. faciliora poſthac exactius percipit, difficiliora ſubtilius; 2. & veritati adſuetum non patitur fallaci ratiocinio decipi; 3. Hinc meditatione, & rerum abſtractarum contemplatione firmiter conſtitutum, neque volitat, neque imaginationis fluctibus rapitur, ſed ſiſtitur in re, & ſolida quæque inveſtigat. 4. Unde etiam veritati adſueſcit, & methodo perſpicue veritatem explanandi adhæret fortius. Neque hic porro utilitas verſatur ſolummodo. Multa ſunt in jure noſtro, quæ Matheſeos cognitionem quamdam deſiderant, ut ea quæ mathematicè, & juridicè proponit *Jac. Bernoullius Opp. T.1. n.7. Prop.87. ubi de permutatione agit, uti etiam ſub num.17. Th. 20. pag. 221.* = De Pactis dotalibus agit *Th.21. pag.222.* = *Jo. itidem Bernoullius plura* ſuis in operibus huc ſpectantia refert, *ut in Tom.1. n.84. pag.453. & Tom.IV. n.154. pag.28. ed. Genev.* = *Chriſt. Hugenii Tractatus de ratiociniis in ludo alea*, ut pariter quæ de ſortibus habent *Bernoullii Fratres, Dn. de Montmort* = *Celeber. Alb. Euler Hiſtoir. de l'Academie Royale des Sciences de Berlin T.VII. pag.* 254. perplurimas quæſtiones in Jure ſolvunt: = *Cl. Hoffmannus De Nova methodo In-*

do utitur. Juſtius tamen erit, ſi quis vivam Doctoris vocem ſequatur: utraque enim

*terusurium calculandi Dreſdæ an.*1731. ſatis aptam poſuit Diſſertationem. Mathematicum ſimul & Juridicum Argumentum agitavit Vir illuſtris in *Oeconomia Politica* =, id quod præſtitit etiam *Bulfingerus* = *Hinc Celeberrim. G.G. Leibnitius* propoſuit in actis Lipſienſibus Menſ. April. 1736. *Exercitationem Mathematico-Juridicam de vera Dominii directi in Emphytheuticis prædiis æſtimatione*. Propoſuit etiam in *actis Lipſ. an.*1752. *Methodum Vitalitiorum*. Proportionum conſideratio in omnibus contractibus locum habet, ubi de læſione agi poteſt, ac mediocris proportionum ſcientia efficit, ut ridiculus tollatur error interpretum in diſcutienda proportione Geometrica, & Arithmetica, quam proportionum diſcuſſionem ferè nullius eſſe monumenti in Juriſprudentia præ ceteris demonſtravit *Ill. Hen. de Coccеii Tom. 2. ſuarum diſſertationum*. Flumina & aquarum ſpatia quæſtiones identidem ſuſcitant; quibus dirimendis ſi Juriſconſultus Mathematicis poſſit carere cognitionibus oſtendat *Bartolus in tractatu de Flumine aut in Tiberiade*. Theoriæ reſiſtentiæ ſolidorum locum habent, quatenus diſputatur continuo de ponderibus alienis ruinæ cauſam dantibus. Servitutes Luminum, aliæque ejuſdem generis, Juridico-Mathematicam cognitionem poſtulant. An non finium regundorum controverſiæ, prædiorum diviſiones utramque diſciplinam efflagitant? Ste-

enim diſciplina vel demonſtrationibus, vel experimentis nititur, in quibus vox Præceptoris melius præit.

B 2 §. III.

Stereometria quatenus in Jure locum habeat oſtendit etiam *Cel. VVolfius Elem. Geom. Cap.6.* Neque hic ego amplius aut de Societatibus ediſſeram, aut de Cambiis, & praeſertim Maritimis loquar, quum abunde jam demonſtraverim, Mathematicas diſciplinas neceſſarias & utiles eſſe Juris ſtudioſo; quam in rem conferendi ſunt *Beckius & Oettingrus in Scriptis de Jure Limitum* = *Riggerus in Diſſertatione de Geometria Practica* = *Vogt de Arithmetica Juridica* = *Chr. Sturmius in Diſſert. de Molendinis, & Chr. Thomaſius in Cautel. circa Juris. XI.* 10. *& Jo. Frid. Polac in Tractatu Germanice ſcripto de Mathematica Forenſi.* Nihili autem facienda ſunt quæ contra haſce veritates protulit *Dægenerus in Meditationibus Academicis Lipſiæ* 1737. Ea ſiquidem quæ adverſus *Sorbierium* protulit *Ferd. Comes Erneſtus ab Herbeſtein in Erotemate Politico-Philologico* mire huc adcommodari poſſunt. In rem conferri debet *Bordelonius dans le Caracteres Naturel. des Hom. Dial.*27. Quapropter ſtudioſus Juris Euclidis Elementa, hinc ſectiones Conicas, & rem mechanicam addiſcat; id quod aptiſſime egerit ſi aut *Andreæ Tacquet Elementa*, quæ *VVhiſtonus* edidit, aut *Pardieſſi*, aut *Lamii*, aut *Guid. Grandii*, aliorumque doctiſſimorum virorum ſcripta legat: dein-

§. III.

Philoſophia Moralis maxime neceſſaria.

Moralis potiſſimum diſciplina juris ſtudioſorum animos occupare debet (1), in

deinde Analyſin attingat etiam; id quod cito faciet ſi aut *Crouzatii*, aut *Clairavtii*, aut *Agneſiæ* Analiſticas inſtitutiones percurrat.

(1) Probitatis & Juriſprudentiæ arctiſſimum eſſe vinculum probe noſcunt qui utriuſque ſcientiæ terminos norint; una alteram ita adjuvat, ut vix quidem ſeparari poſſint: Inde videmus Juriſconſultos tanta probitate, & morum ſimplicitate vixiſſe, ut illud videatur Juriſprudentiæ munus eſſe, quod Homines reddat integros, ſceleriſque puros. Et revera morum Philoſophia in Juriſprudentia proprium quodammodo domicilium ſibi conſtituit, quum undique reſonent Juriſprudentum placita, quæ rationem, æquitatemque mirifice exprimunt. Itaque Juris ſtudioſus Philoſophiæ morum ſedulo incumbat, multumque proficere poterit ex lectione *Diſciplinarum moralium omnium Cl. Gottlieb Canzii ed. Francof. & Lipſ.* 1752. aliorumque memoratorum *a Cl. Gundlingio in Hiſt. Philoſ. moralis, a Cl. Stollio in Hiſt. lit. Part.*3. *a Paſchio in Invent. Novo-antiq. Reimann. l. c.* Præter *Chriſtophori Becmanni lineas doctrinæ moralis* valde commendo Juvenibus *Philoſophiam Moralem Franc. Hutcheſon ed. Rotterodami* 1745.

in qua non inutilis eſt JOANNIS SCHILTERI *manuductio philoſophiæ moralis ad veram ac ſimulatam jurisprudentiam*, *Ienæ* 1676. 8. in quâ rationem, quomodo fundamenta juris civilis ex principiis æquitatis petantur, demonſtrat. Addi poſſunt JOANNIS FRANCISCI BUDDEI *elementa philoſophiæ practicæ*, quibus non ethicam ſolum, ſed alias etiam philoſophiæ practicæ partes illuſtrat egregie. Prodierunt ex iterata editione *Halæ* 1703. 8. & CHRISTIANI THOMASII *Sitten-Lehre*. Proderit quoque haut parum ſtudioſo juris, ſi philoſophiæ moralis ethnicæ ſolidam cognitionem ſibi comparet; hac enim ratione eo facilius leges, quæ ex ejuſdem ſcitis defluxerunt, intelligere poterit, ex hoc capite merito laudamus M. GOTTLIEB STOLLENS *Hiſtorie der heydniſchen Morale*, *Iena* 1714. 4. qua Barbaricæ, Græcæ & Romanæ Moralis doctrinæ hiſtoriam, ex genuinis fontibus deducit; facillimaque methodo idiomate Germanico, ſingula eo ſpectantia ſolide illuſtrat (1).

§.IV.

(1) In rem faceret præſertim *Lipſius in Manuductione ad Philoſophiam Stoicam*, atque, ut ceteros

§. IV.

Philoſophia juris naturæ. Huic ſubnectenda eſt naturalis juriſprudentia [1], in qua præter BUDDEUM modo laudatum, optimi ſunt SAMUEL PUFFENDORFFIUS in elegantiſſimo tractatu *de officio hominis & ci-*

ros ſileam, *Cl. Bruckerus in prioribus voluminibus Hiſtoriæ Philoſophicæ.*

(1) De nominibus heic non diſputo: Illud certum maneat quod Cl. Auctor affirmat *Pufendorffium* illuſtraſſe Jus Naturæ, *Grotium* vero Jus Gentium, nempe quod Gentium moribus inductum eſt, ut præ ceteris notat *Ampl. Bynckershockius Quæſt. Jur. Publ. lib.*1. *Cap.*2. *p.*8. = *Pufendorffii* libellus a Cl. Auctore laudatus mirifici eſſe ſolet uſus. Jungendæ illi ſunt binæ *Leibnitii Diſſertationes*, quibus reſpondit *Barbeyracius.* = *Holmanni* Inſtitutiones Juris Naturalis ſimplices ſunt, & Juvenum ingenio ſatis aptæ. = *Koehleri* itidem non diſpliceant *Specimina ed. an.*1738. = *Schierſchmidii an.* 1742. *prodierunt Inſtitutiones Juris Naturæ*, & quammaxime commendandæ ſunt, = uti etiam *Fleyſckeri Inſtitutiones Juris Naturæ*, = necnon *Nic. Hyeron. Gundlingii Jus Naturæ & Gentium*, = & *Jo. Georg. Wagneri Fundamenta Juris Naturalis & Gentium. Halæ Magdeg.*1750. = Maximo etiam pretio habenda quæ

civis, qui prodiit *Hamburgi* 1695. 12. qui non ſolum ſtatum hominis naturalem, ſed

quæ Vir Cl. *Comes Carolus de Colloredo* diſputanda propoſuit *Elementa Juris Gentium*, Præſide *Jo. Adam. Ickſtatt* 1740. = *Henr. Coccejus* habetur Juris Naturalis Scientiæ Inſtaurator; ut pariter maximi facienda *Diſſertatio XII. ad Grotium Samuelis* Filii, in qua latiſſimè Jus poſitivum Romanum ad Jura Naturæ revocat; cui quidem fini inſervit etiam *Danielis Netteblant Syſtema Elementare Univerſale &c. Hal. Magd.* 1749. & voluminoſum *Domatii* Opus, quod cum variis acceſſionibus & notis *Hericourtii*, *Bouchevretii*, *Berroyerii*, & *Chevalierii* prodiit *Pariſiis an.* 1756. Poſtquam autem Juris ſtudioſus compendium aliquod ſibi comparaverit atque digeſſerit, neceſſaria illi eſt lectio *Hobbeſii de Cive*, cui præſto ſint remedia abundè petenda ex *Cumberlandio De Legibus Naturalibus*, quod aureum opus gallicâ verſione explanavit, notiſque auxit laborioſus *Barbeyracius*. = *Wolfii* immenſa volumina nemini ad palatum ſunt, ſed potius leguntur: *Principes du Droit de la Nature & des Gens Extrait du grand Ouvrage Latin. de Mr. de Wolff par Mr. Formey A Amſterdam* 1758. Quod Compendium *Wolffianum* mihi arridet magis, quam magni operis Synopſis confecta ab ipſomet *Wolfio*. Juvenibus etiam maxime commendanda ſunt Opera, quæ huc referuntur *Weltbuiſii*, ut pariter *Moſhemii Diſſertatio de Juſti & honeſti natu-*

ra

ſed etiam civilem & diverſos reſpectus aliorum conſiderat. Cui addimus *de jure naturæ & gentium libros VIII.* in quo quæſtiones in jure naturæ controverſas, & ſingula latius exponit. Bina hæc opera utiliſſimo inſtituto in Gallicum ſermonem tranſtulit JOANNES BARBEYRACIUS, additis ubique doctiſſimis adnotationibus (1). CHRISTIANUS THOMA-

ra, quæ habetur in calce *Syſtematis Intellectualis Rad. Cudworti ex Ed. ipſius Moſhemii*. Multum etiam confert Juris ſtudioſo Opus *Cl. Goguetii* (quem jam defunctum dolemus) *De Origine Legum & Artium &c. Pariſiis* 1759. *Lucæ* 1760. Non mediocris autem uſus erit *Cl. Martini Hubner Specimen Hiſtoriæ Juris Naturalis, quod edid. Londini* 2. *Vol.* 8. *an.* 1758.

(1) Non denegandum certe Puſendorffio eſt ingenium ſatis capax, ſed non tanti faciendum ut Juris naturalis Inſtaurator habeatur: In aliorum opinione potius, quam in propria conſcientia naturam hominis quærit, dominiumque tribuit intellectui ſupra voluntatem; ac etiam eo devenit, ut omnium hominum unam eamdem eſſe naturam exiſtimaverit, unde multoties moralia naturalibus oppoſuit. Indigeſta ubique eſt eruditio, & quæ nauſeam moveat. Ex editione autem Barbeyracii, ubi auctorum loca in notis tranſ-

MASIUS *in Inſtitutionibus jurisprudentiæ divinæ*, hypotheſes Puſendorffii explicat, & legum naturalium rationem declarat, ita ut ſcriptum hoc merito commendandum ſit omnibus veræ juriſprudentiæ ſtudioſis. Addi poſſunt Ejuſdem *Fundamenta Juris Naturæ & Gentium ex ſenſu Communi deducta, in quibus ubique ſecernuntur Principia Honeſti, Juſti ac Decori, cum adiuncta emendatione ad iſta Fundamenta*, *Halæ* 1705. 4. quæ cum brevibus theſibus expoſita, fidum requirunt ductorem, explicatoremque. Subjectum *Specimen Juriſprudentiæ Judicialis ex Jure Naturæ & Gentium* exhibitum in exemplis de variis Gentium negotiis & controverſiis, *Halæ* 1706. 4. & *Jureconſultorum prudentia conſultatoria*, *Halæ* 1705. 4. Addi poſſunt ejuſdem *Cautelæ circa Juriſprudentiam*, quibus ut nævos & præparatoria juris comprehendit, &

C qui-

transferuntur, omninò legendus eſt Puſendorffius; cujus operis laus non exigua eſſe debet, uti videre eſt apud *Stollium Hiſt. Litt. P.*3. *Cap.*2. §.11. *pag.*638. *Fabricium Hiſt. Bibl. ſuæ. T.IV. pag.*131. *Reimann. Hiſt. Litt. German. P.VI. pag.*41. alioſque in *Bibl. Jur. Imperantium*.

quibus ſubſidiis Juriſprudentiæ Studioſus inſtructus eſſe debeat, declarat.

§. V.

Jus Gentium. Jus Gentium ſuccedit, in quo meliorem non habemus HUGONE GROTIO, qui vel cum notis ad textum accommodatis JOANNIS FRIDERICI GRONOVII, *Amſtelodami* 1680. 4. legendus, quas ſuæ quoque editioni inſeruit atque proprias adiecit GERHARDUS van der MUELEN, *Ultrajecti* 1696. *f.* vel cum commentario JO. TESMARI & ULRICI OBRECHTI, *Francofurti* 1690. *f.* Reliqui enim eam fidem non habent. Addi tamen poteſt JOANNIS GEORGII KULPISII *Collegium Grotianum*, quod ad Grotii lectionem viam parat (1).

§. VI.

(1) Dum Galliæ moraretur Magnus *Grotius Peireſchii* ſuaſionibus motus opus immortale confecit, quod in Juris naturalis & Gentium ſtudio primas tenet. Pluribus brevi tempore editionibus & variis idiomatibus recuſum eam Reip. Literariæ lucem attulit qualis ab uno Grotio ſperari dumtaxat poterat. *Conf. Bibl. Grotian. Schuzii ed. an.* 1707. *cum præf. Chr. Thomaſii.* Primus, qui nobis Grotium auxerit, fuit *Jo. a Fel-*

§. VI.

Exinde progreſſus fieri debet ad pragmaticam, ſive politicam diſciplinam, in *Politica.*

Felden, a cujus cenſuris Grotium liberare ſategit *Theod. Granſwichelius* = *Henr. Boeclerus* deinde primus fuit qui publicè Grotium praelegerit: Ejus notæ *editæ an.* 1663. magni faciendæ non ſunt, ut ſub nomine *Sarcmaſii* oſtendit doctus *Sam. Schurzfleiſchius* = *Gaſ. Zyeglerus* notas breves & ſatis adcommodatas adjiecit. = *Hen. Henningeſius* in prima licet Juventute ann. 1673. notis auxit Grotium doctis & eruditis = *Jo. Adam Oſiander Theologus* Tubinganus in Grotium commentaria ſcripſit, ut eumdem reprehenderet in rebus Theologicis. Longum eſſet ſingulos enumerare titulos, ſufficiant nomina, ut *Georgius Symon* = *Valentinus Veltemius* = *God.Spineus* = *Jo. Wolfangus Jegerus* = *Chriſofridus Wectlerus* = *Cyriacus Lentulus* = *Juſtus Chriſtoph. Bohemerus* aliique nonnulli. Grotium verò mirificè illuſtravit *Barbeyracius*, quum gallicè verterit notiſque auxerit ſaluberrimis. Omnium verò omnes labores vicit *Samuelis Lib. Bar. de Cocceii* diligentia, qui Paternas in Grotium notas junxit propriis, atque ipſis etiam *Grotii notis*, *uti & Gronovii & Barbeyracii*, Volumina IV. ex ed. Lauſannenſi an. 1751. exinde conficiens. Scripſit inſuper Vir doctiſſimus *Intro-*

in qua non incongruum erit ſcriptores præcipuos noſſe (1). Ad hos autem cognoſcendos facit HERMANNUS CONRINGIUS in diſſertationibus politicis *de philo-*

troductionem ad Henrici de Cocceii Grotium illuſtratum ſatis voluminoſam ed. itidem *Lauſan.* 1751. Quæ ſanè omnia mentito editionis loco prodierunt etiam Venetiis = Ad Grotium inluſtrandum maximè conducunt Grotiani Operis Epithomatores, nempe *Kulpiſius*, *Vitriarius*, *Schefferus*; uti ad Grotii intelligentiam ſpectant *Paulini Oliveckrantii Tabulæ Synopticæ*. *Vid. Stoll. l. c. P.* 3. *Cap.*2. *§.*6. *p.*631. *Witte Memor. Philoſ. p.*554. *Loüis Aubery du Maurier Memoires pour ſervir a l' Hiſtoire de Hollande*. *Obſervat. Hallenſ. T.*7. *p.*330. *Jo. Fabric. Hiſt. Bibl. ſuæ T.*1. *p.*316. *Le Vaſſor Hiſt. Ludov. XIII. l.*12. *p.*43.

I.

(1) Antiquorum primus qui prudentiam Civilem excoluit fuit *Socrates*, teſte *Cicerone*: ante hunc eſſet nominandus *Ocellus Lucanus*, ſed eſt *Liber* πολιτικῆς ejus ſuppoſititius. Socratis Philoſophiam *Plato* conſcripſit, quod Platonis opus eſt duplex: *Libri X. de Republica & Libri XII. de legibus*. Alterum ex antiquitate præcipuum opus politicum eſt *Ariſtotelis*, de quo ſuperſunt libri VII. ſeu potius VIII. librorum fragmenta, de quibus videnda eſt *Conringii Introductio*. Valde impari ingenio *duos Libros Politicorum* græcè ſcri-ptos

loſophia civili ejuſque optimis ac præcipuis ſcriptoribus, *Helmſtadti* 1673. 4. & GABRIELIS NAUDÆI *Bibliographia politica* ſæpius edita, cujus editio eſt optima, quam procuravit AUGUSTUS BUCHNE-

ptos adjecit *Cyriacus Strozza* = *Paraphraſis Ant. Scaini* Itali erudititiſſima eſt, ex qua ſuam excripſit *Dan. Heinſius*. = Inter ceteros Politicorum Ariſtotelis Interpretes eminent *Donatus Acciaioli* = *Petrus Victorius* = *Michael Piccartus* = *Le Roy* = Ingentia volumina *Zvvingeri* ſunt Scholæ, quam vitæ aptiora. = *Geneſii Sepulvedæ* Adnotationes celebriores ſunt fortè quam accuratiores. Poſt quædam *Plutarchi* & omnia *Taciti* Opera commendandi ſunt *Ciceronis Libri de Officiis*, quatenus aliqua continent huc maximè ſpectantia. *Tucididis & Polybii* Lectio utiliſſima erit Politices ſtudioſo.

2.

Conſilia autem de ſtudio Politico complura extant, ut *Coleri Epiſtola de ſtudio Politico*, & quæ *Herm. Conringius* in *Propoliticis* habet. Jungenda eſt *Gabrielis Naudæi Bibliographia Politica & Bibliotheca Juris Imperantium* in ea parte quæ huc pertinet.

3.

Conſtat duas eſſe vias, unam præceptorum; alteram exemplorum. Laudandæ *Arniſæi* = *Keckermanni* = *Timpleri* = *Cellarii* = *Hornii* = *Beſoldi* = *Scombornerı* = *VVendelini* = *Sagyttarii Inſti-*

tu-

NERUS, *Witteberga* 1686. 12. Hiſce haut male jungitur JOANNIS ANDREÆ BOSII *diſſertatio iſagogica de comparanda prudentia civili*, quæ cura GEORGII SCHUBARTHI prodiit *Jenæ* 1698. 8. & non

tutiones Politicæ; ſed horum lectione carere poteſt Politices Studioſus. *Althuſius* utilis eſſe poteſt propter plura ex Jure Civili, ſed mirandum quod adeo laudetur opus, quum tanta contineat, quæ non ſunt laudanda. *D. Iberri* Synopſis Politicorum maximè ob brevitatem commendabilis eſt. *Lipſii* Sapientiam in ſuis Politicorum libris magnopere ſuſpiciunt Viri eruditi. *Cl. Burlamaquii* = ac *Cl Holmanni* Juris Politici Inſtitutiones aliis omnibus palmam præripuerunt.

4.

Majora opera ſcripſere *Bodinus & Tholoſanus*. Ille ſummum ſcripſit Opus, ſed vix utiliter niſi ab iis legitur, qui non intelligere tantum, ſed judicare res politicas norunt. *Albergatus* adverſus Bodini Opus pœnitenda multa ſcripſit. *Tholoſanum* illud commendat quod profuerit habere aliquem quaſi Theſaurum Politicorum Scriptorum = *Arniſæi* Opus de *Jure majeſtatis* bona multa, confuſa omnia continet = *Chriſtophori Becmanni Medulla Politica* = *Ammirati Diſſertationes in Tacitum* = *Piccarti* = *Virdungi* = *Berneggeri Quæſtiones in Tacitum* = *Gruteri diſcurſus*

Digitized by Google

non ſolum ad ipſam politicam introducit, ſed etiam hiſtorici qua ratione ad ſtatum politicum accommodentur, docet. Recentior eſt CAROLI ARNDII *Bibliotheca politico Heraldica ſcelecta*, *Roſto-*

ſus = *Laurentii Mellieti Diſcours Politiques ſur Tacite. Roven* 1633. = *Melchioris Junii* = *Jo. Gerardi* aliorumque ſyſtemata & volumina exigui uſus ſunt, & ad ornatum & confuſionem potius quam ad ſoliditatem comparantur. = *Paulus Paruta* Nobiliſſimus, licet aliquando verboſus ſcriptor rerum politicarum = *Trajanus Boccalinus* in Obſervationibus ad Tacitum ſæpè Judicia non laudanda profert, ſed cum notis *Eq. Ludovici Du-May. ed. Caſt.*1678. ſatis commendandus eſt = *Nic. Machiavellus* ingenium, acumen, ſollertiam, diligentiam rei Politicæ ſtudiis extendendis attulit. Antiquorum lectio non levis & ſuperficiaria, ſed profunda & ſolidiſſima illius ſcriptis fundamenta ſubſtruxit. Macchiavelli Opera hæc ſunt *Hiſtoria Florentina* = *Princeps* = *In Livium* = *Ars militaris* = *Vita Caſtruccii* = *Diſcurſus pro reformanda Rep. Florentina*, aliaque perpauca feſtivi & ludicri argumenti. *In Opere ad Livium* agit de Republica, & de modis conſervandæ Democratiæ, ubi ſæpiſſimè contra Tyrannos inſurgit, & cane pejus & angue deteſtabiliores, vilioreſque diris devovet. In ſuo *Principe* autem Vir Florentinæ Reip. ubique favens, & Medicæis inſen-

ſtochi 1705. 8. qua potiores civilis doctrinæ Scriptores prolixe ſatis examinat. In ipſa doctrina, præter HUGONEM GROTIUM, eundemque patrem Politicorum, atque BUDDEUM commendandæ

ſenſiſſimus Tyrannum inſtituit, arteſque Tyrannicas omnes latè proponit: Scilicet, ut credidit acutiſſimus *Baco de Verulamio*, ea præcepta ut execrarentur potius, quam ut exercerentur, ſcriptis mandavit. Ita etiam *S. Thomas* quum librum Politicorum Quintum Ariſtotelis explanet, res itidem execrabiles Tyramno neceſſariò exercendas committit: Ita *Scioppius*, *Albericus Gentilis*, *Baelius* aliique qui Machiavellum defendunt. Ipſius ſanè moderationis exemplum haurire poſſemus ex nuper editis *an.* 1760. quibuſdam Machiavelli Epiſtolis ad Calcem *Diſcurſus pro reformanda Rep. Florentina ex Manuſcripto quodam Gaddiano-Magliabechiano*. Contra Machiavellum innumeri ſcripſerunt, ac præſertim qui præ ceteris Zelo religionis Catholicæ perpetuo inflammantur Jeſuitæ, qui ut *Cardinali Polo* morem gererent, bellum *Machiavello* indixerunt, uti notat *Card. Quirinus*. = *Conringius verò*, & *Auctor Gallici Anti-Machiavelli* res quidem, & non verba contra miſerum Scriptorem attulerunt. Romana Eccleſia Jure optimo a tali lectione Pios prohibet, quum ii rerum lubricarum periculis non ſint exponendi, quan-

dæ JOANNIS HENRICI BOECLERI *Inſtitutiones politicæ, Argentorati* 1688. 8. editæ, quæ non quidem in omnibus perfectæ, viam tamen monſtrant, ſi fidelis ductor accedat, qui ſingula exemplis hi-

D ſto-

quandoquidem Machiavellus adeo preſſe, ſimpliciterque loquitur, ut omnia quæ aſſerit, quaſi neceſſario credenda proponat. *Conf. Chriſtius de Vit. & Script. Nic. Mach.*

5.

Inter recentiores vero, Dii boni! quam magna turba eſt eorum, qui per plura volumina res politicas ſiſtematicè propoſuerunt. *Huberus de Jure Civitatis* ad rem noſtram ex magna parte pertinet = *Algern. Sydnerus* itidem, ut & *Abbas de Saint Pierre* = *Paulus Matthias Doria in Vita Civili* = *Thomaſius in Prudentia Legislatoria* = *Harringthon The Ocean. London.* 1747. aliique innumeri, quos huc non referam. Dicam ſolummodo præceteris feliciorem fuiſſe in promovendis Politicorum ſtudiis ætatem noſtram, quum admirabilem *Monteſchium* produxerit, qui celeberrimo opere animam veluti infudit languenti corpori. Non heic de laudibus probatiſſimi operis, quum eæ undique reſonent: dicam tantum, quod illud omnes & habere, & legere, & laudare ſoleant, pauciſſimi autem intelligere. De Monteſchio *vid. Maupertuis Eloge de Monſ. de Monteſquieu* = *Fontenelle Elog.* = *D'Alam-*

ſtoricis illuſtret egregie. JO NICOLAI HERTII *Elementa prudentiæ civilis, Francofurti ad Mœnum* 1712. 8 ad mentem quidem Ariſtotelis conſcripta, aſt ideo æſtimanda, quod morbos & medelas rerum

lambert Eloge de Monteſq. Encyclopediæ Pariſienſis Tom. III. in princip. = Cl. *Chiſterfield* = & Cl. *De la Baumelle*.

6.

Rerum peculiarium Scriptores innumeri itidem ſunt. Ita de materia legatorum ſcripſerunt *Hyppolitus a Collib.* = *Frid. Furius* = *Albericus Gentilis* = *Carolus Paſchalius* = *Marſelaer* = *Caſſius* = *Præsbeuta, hoc eſt Henningeſius* = *Magius* = *VVicquefort* = *Furſtenerius, nempe Leibnitius* = *Jungkerus* = *Moſer* = *Pecquet* = *Sarraz de Franqueſnais* = *Trever* = *Uhlich* = *Ludvigius* aliique quamplurimi. Silentio prætereundum non eſt quod in tanto apparatu neminem adhuc noverim, qui ſatis adpoſitè & luculenter de hac materia tractaverit. Inter omnes verò qui majorem laudem meruerit, nemo palmam præripiet Italo ſapientiſſimo, ſed minus noto nempe *Bragagliæ*, qui libros ſex de legato italicè edidit *Patavii* 1626.

Quæſtio autem de juribus ſummæ Majeſtatis & quatenus Populo aut Principi favendum, quot ſcripta ſuſcitaverit, obſervetur in *Biblioth. Imperantium*; neque huc pertraham aut *Marianam* = aut *Buchananum* = aut *Languet-*

rum publicarum inſimul doceat & viam præmonſtret, qua ratione per exempla, illuſtrari poſſit Politica. DIDACI SAAVEDRÆ *Idea Principis Chriſtiano-politici, Coloniæ* 1680. *& Jenæ* 1700. 12. edita, in politicis ſane multum uſum præbet. Qui liber ſi quis alius, plane egregius eſt: principem enim inſtruit in omni regiminis parte, atque ſingula hiſtoricis illuſtrat exemplis. Hiſce iungi poteſt VITI LUDOVICI a SECKENDORFF *Chriſten-Staat*. Ejuſdemque *Furſten Staat*, quibus actiones Principum qua ratione ſecundum regulas Chriſtianiſmi & civiles dirigi debeant, egregie docet. Inter regulas politicas potiſſimum æſtimandi DANIELIS EREMITÆ *Aulicæ vitæ ac civilis libri IV.*, qui cum præfatione Jo.Georgii Grævii prodierunt, *Ultrajecti* 1701. 4.

D 2 Præ

guettum in ſuo Bruto = *Boucherium* = *Althuſium* = *Miltonum* = *aliosque perplurimos* Monarchomacos, quorum Dogmatibus impiis, totiuſque humanæ felicitatis fundamenta deſtruentibus ſatis & ſacræ Literæ, & nuda ratio adverſantur. De aliis rerum Politicarum Scriptoribus alia non addam; nam conſtitutæ brevitatis limites excederet oratio noſtra.

Præ cæteris civilis vitæ cultoribus commendanda eſt JO. CASIMIR COBLENS von VVARTENBERG *Vaterliche Inſtruction an ſeine Kinder*, *Berolini* 1704. 4. quibus omnia, quæ ad vitam civilem faciunt, regulis Chriſtiano-politicis comprehendit. Addimus CHRISTOPHORI AVGVSTI HERMANNI *politiſchen Philoſophum*, qui *Halæ* 1714. 8 prodiit, & regulas potiſſimum præſcribit, qua ratione quis in vita civili ſe gerere debeat.

§. VII.

Oratoria ſtudium.

Oratoriæ ſtudium adprimis eſt neceſſarium juris ſtudioſo, ad quam ſedula lectio ſcriptorum antiquorum, Ciceronis præſertim, haut parum conducit (1). Potior ratio conſiſtit in exercitio, ad quod ſidus

(1) Neceſſarium quammaximè Oratoriæ ſtudium juris ſtudioſo, tum quia antiqui Oratores, Scriptoreſque mirum conferunt Juriſprudentiæ illuſtrandæ, tum quia opus eſt ut ſcribendo, commentandove Reip. proſit. Ciceronis Opera ex *editione Gronoviana* magni uſus ſunt, ut pariter ex *ed. VVesburgii*, & nitidiſſima *Cl. Oliveti*. *Nizolii Lexicon* Ciceronianum placuit adeo Ce-

fidus præceptor melius ducit, quam libri. Interim commendandus eſt JO. SCHEFFERI tractatus *de ſtylo*, *Vpſaliæ* primum editus 1665. & *Ienæ* 1678. 8. In *epiſtolis ſcribendis* habemus DANIELIS GEORGII MORHOFII libellum, *Lubecæ* 1694. 8. qui

Celeberrimo Leibnitzio ut animum etiam induxerit ad novam parandam editionem. De hoc Vid. *VValchius Hiſt. Ling. Latin. Cap.*5. §.16. Lectio itidem aliorum aureæ ætatis Scriptorum neceſſaria quammaximè Juris ſtudioſo reputanda eſt. Juverit etiam ex recentioribus legiſſe *Mureti* = *Jul. Caſ. Scaligeri* = *Puteani* = *Dan. Heinſii* = *Baudii* = *Perpiniani* = *Barlæi* aliorumque quamplurimorum ſcripta, quæ laudata videas & *ap. VValch. l. c. Cap.*12. & *ap. Boeclerum Bibliog. Critic. ex recenſ. Gottl. Krauſe* Cap.3. qui plura habent & *de Politiano* = *Campano* = *Poggio* = *Leonardo Aretino* = *Bembo* = *Aonio Paleario* = *Longolio* = *Sadoleto* = *Caſa* = *Manutiis* = *Mureto* = *Majoragio* = *Victorio* = *Fulvia Morata*, aliiſque præclariſſimis Scriptoribus præſertim Italis, apud quos integrior, candidiorque ſervatur latinæ præſertim linguæ elegantia. Studium verò eloquentiæ varium eſſe debet pro ratione diverſitatis rerum dicendarum; atque ita quammaximè neceſſarium eſt, ut ſi quis in Forum ſeſe conjiciat, ſtilum forenſem ſequatur ſimplicem & perſpicuum, maximeque uſitatum; in quo peccant qui incommo-

qui exempla potius præſcribit quam præcepta, modum tamen exhibet, quo loci communes epiſtolares poſſint fieri. In oratoriis optima eſt BERNHARDI LAMY *l'art de parler*, quæ ex editione tertia *Pariſiis* 1688, 12. prodiit.

§.VIII.

mode illud agunt ut in forenſi negotio eruditi videantur, dum Cliens ex inopportuno circuitù, & conglutinatione Verborum *Ciceronis*, *Taciti*, *Plauti*, *aut reliquorum Poetarum*, *ſive Grotii*, *Puſendorffii* aliorumque, qui obtorto collo rapiuntur, litis in expenſas damnatur, quum eruditus Defenſor per amœna vireta, velut apis in ſaltibus, omnia luſtrat. Diſperat horunce Ardelionum, ac Nebulonum genus cui ſanando vel mille Hellebori jugera non ſufficiant.

Poeſim vero valde juverit ſi Juris ſtudioſus excoluerit; quum ingenium vivido, libero, facilique ſtilo aſſuetum deſpiciat ignavum illum, ſquallentemque ſcribendi modum, qui aut ſtomachum movet, aut placidæ quieti nos indulgere cogit volentes nolenteſque, quum inter Soporifera vehementiora accenſeatur. Et ſane antiquiſſimis temporibus vivendi leges Poeſis dedit, dum fere omnes Vett. Legislatores Carminibus leges dederint uti notant & *de Zoroaſtre Urſinus*, *de Zaleuco Bentleyus & Fabricius*, *de Zamolxi Lundius*; *de Charonda Skunkius & Colbergius*; *de Rhadamanto Meurſius*, *& Verderius*. Ac Solonis leges metro

ſim

§. VIII.

Res litteraria, quæ pro ſtatu noſtri temporis ornat juris ſtudioſum, ex bibliothecis potius hauritur quam libris. Juſta ta- *Res litteraria.*

adſtrictas fuiſſe *Meurſius*, *Petitus*, *Potterius*, *Schmidius aliique demonſtrarunt*. Unde Plutarchus *de Pyth. Oracul. p.*403. miratur Lycurgi leges ſoluta Oratione concinnatas fuiſſe; licet ex aliqua parte *Tales*, *Tyrtæus*, *& Terpander* Lacedemonum Leges verſibus complexi fuerint, ut ad modulos muſicos cantarentur, teſte *Clem. Alexandrino Strom.*1. quod & ſua ætate apud Agathyrſos obtinuiſſe affirmat *Ariſtoteles Problem. Sect.* xix. *quæſt.*28. Provida profecto Antiquitas tanti Poeſim fecit ut tam Poetas poſt editum Opus, quam Imperatores poſt victoriam tryumphare, & laurea Corona fulgentes duci per Urbes voluerit, eademque virtutis inſignia decreverit. Inde etiam plurimi Juriſconſulti dum Sacratæ Themidi litarunt, nec piis Muſis odioſi fuerunt. *Scævola* = *Germanicus* = *Julius Montanus* = *Clodius Sabinus* = *Trebatius* = *Marcellus* Poetae ſimul & Juriſconſulti fuerunt. De *Servii Sulpicii* verſibus non ne ludunt Ovidius & Plinius ? & *Modeſtino* Ulpiani diſcipulo tribuuntur Periochæ præmiſſæ Libris Aeneidum Virgilii. Neque hoc mirandum eſt, dum id non tan-

tamen opus eſt diſpoſitione, quam in capitibus prioribus exhibuimus, ita, ſi obveniant vel libri novi, vel alii, qui alicujus ſunt commatis, eoſdem ſuo loco quis addere & ſic bibliothecam noſtram facile poterit continuare. Pro lubitu cujuslibet

erit,

tantum naturali quodam incitamento, verum etiam quandoque Principum juſſionibus peractum ſit. *Conſtantius* enim Imperator, teſte *Zonara lib.* 13. *§.* 2. *ex recenſ. Du-Cangii* = *Neminem in Magiſtratus admiſit niſi eruditum & in dicendi facultate ita exercitatum, ut ſolutam, ligatamque ſcriberet Orationem*, uti verterat Hyer. VVolfius.
A primis deinde temporibus renaſcentium Lite-
rarum Itali Juriſconſulti Poeſis ſtudio indulxe-
runt, unde Poetæ ſimul & legum periti fuerint
Guido de Columnis = *Henr. Teſta* = *Jacobus a Len-
tino* = *Noffus Florentinus* = *Semprebenius Bononienſis*
= *Lapus Jannius* = *Hinc Dantes* = *Petrus de Vineis*
= *Franciſcus Barberinus* = *Albertinus Muſſatus* =
Lovatus Patavinus = *Pacius Notarius* = *Guer-
zeolus Tarentinus* = *Albericus Roſata*; quos exce-
perunt & *Colucius Salutatus* = & *Nic. Malpi-
ghius*, qui inter profundas tenebras Petrarchæ mo-
dum, candoremque retinuit. *Jaſon Maynus* Poeti-
cæ arti indulxit *uti Argelatus etiam notavit in
Bibl.Med. & Baelius in Dict.* = *Æneas Sylvius* = *Pog-
gius* = *Leonardus Juſtinianus* = *Collenucius* = *Za-
nius* = *Landinus* Juriſprudentiæ & Poeſi dede-

runt

erit, addere *Introductionem ad rem litterariam*, *Bibliothecam Philoſophicam & Bibliothecam Hiſtoricam*, quæ haut ita pridem editæ, inſeruire poſſunt illis, qui meas curas amant. Comparari tamen meretur DANIELIS GEORGII MOR-
E HO-

runt operam; & *Marianus Soccinus* (teſte *Ænea Sylvio lib.*1. *Ep.*12.) *Poeticæ peritus carmen faciebat Latinum & Thuſcum*. Referendus huc etiam eſſet *Politianus*, niſi Philologi dumtaxat exercuerit partes in Pandeƈtarum Collatione, & in Inventione Theophili *uti fuſè Menckenius* obſervavit. Inſequentia tempora uberiorem ſuppeditaſſent Italorum Juriſconſultorum numerum, qui Poetica arte ſunt deleƈtati, unde præteream *Franciſcum Poggii Filium* = *Antonium Forteguerram* = Deinde *Leoninum* = *Alciatum* = *Albutium* = *Decium ab Orte* = *Lippium Collenſem* = *Hinc Guidiccionium* = *Mazenta*. Locus ſcriptioni deficeret ſi ſingulos enumerare contenderem, ſiquidem & *Marinus*, = & *Stephanus Vai* = *Peſchiullius* = *Forzonius* = *Coſpius* = *Anſaldus* = *Cambiatus* = *Ridolphinus* = *Jannellius* = *Majolus* = *Alaleonius utramque* perſonam ſubſtinuerunt, uti & *Zappius*, *Gravina*, *Jo. Baptiſta de Vico*, *Joſephus Averanius*, Celebr. *Aurelius de Januario*, atquè unus pro omnibus eſſe poteſt, qui omnium laudes æquavit Vir immortalis *Julius Oricellarius*. Italis itaque prætermiſſis *Brandus* = *Ciſnerus* =

VVe-

Digitized by Google

HOFII *polyhiſtor*, denuo *Lubecæ* 1708. 4. editus. Qui liber eſt elegantiſſimus, ex quo generalia, quæ ad rem litterariam introducunt, noſcimus [1]. Nec inutile erit, addere *Cenſuram celebriorum auƈtorum*,

Weſembecius = *Werdenaghen* = *Gyphanius* = *Jac. Gothofredus* = *Andr Tyraquellus* = *Brummerus* = *Deinde Grotius* = *Conringius* = *hinc Leibnitius* = *Petrus d' Orville* aliique innumeri heic computari poſſent, ut contra bonarum Artium ſcientiarumque tetricos oſores illud demonſtraretur, perpetuum fuiſſe Poeſeos cum Jurisprudentia connubium, mutuumque foedus. *Conf. omnino Tholoſanus de Auƈtoritate Homeri apud Juriſconſultos* = *Henr. Schlegel de Poetarum Auƈtor. apud Juriſconſultos* = *Corn. Van-Eck de ſtud. Poetices conjungendo cum ſtudio Juris*.

(1) Narratio de Ortu & Progreſſu litterarum vocatur Hiſtoria Litteraria. Acrius a Literatis hanc excolendam eſſe quam Hiſtoriam Civilem judicat *Cl. Moſhemius in Præf. ad Haleſii Hiſtor. Concord. Dordr. §. 36. p. 118.* Ex hujus Hiſtoriæ ignorantia naſcitur ſtudium Partium; Nam ex plurium inſimul collatarum opinionum conſideratione Scientiæ promoventur, exindeque, videmus Juriſconſultos, Medicos, Philoſophos *Eclecticos* effectos fuiſſe, & ex ſolido cruditos. Hiſtoriæ literariæ, utpotè facillimæ ſtudiorum omnium parti, ſedulam navarunt operam Viri

La-

rum, quam congeſſit THOMAS POPE-BLOVNT, *Genevæ* 1694. 4. quæ in adnotandis judiciis de variis eruditorum ſcriptis fundamenti loco nobis eſſe poterit. Qui velit, uti poterit GEORGII MATTHIÆ KöNIGII *bibliotheca veteri*

Laborioſiſſimi. Peculiari locorum, temporum, Scientiarum Hiſtoriæ literariæ animum adverterunt itidem Multi. *Stollius* ſcripſit *Hiſtoriam Eruditionis an.*1718. = *Georg. Paſchius* tractavit ſimile argumentum in libro de Inventis novis. = *Petr. Lambecius Prodromum* dedit *Hiſtoriæ Literariæ*. = *Conringius de Scriptoribus XVI. poſt Chriſtum natum Sæculorum* egregiè diſputavit. Felicioribus auſpiciis *Morhofius* ad hanc contexendam Hiſtoriam ſeſe accinxit edito ſuo Polyſtore, quem maximopere laudatum a *Thomaſio* in *Colloquiis menſtruis* avidè compararunt multi. *Fabricius* deinde *an.* 173*. quum auctum publicaſſet & commendaſſet, acrior inceſſit plurimos eundem perlegendi cupido. *Mollerus* huic operi valdè contulit. Editio poſtuma ea eſt *an.*1747. Lubecæ. Morhofianis inſiſtens veſtigiis *Struvius noſter ann.*1704. edidit *Introductionem ad Notitiam rei literariæ*, quæ poſtea an. 1729. prodiit cum notis *Coleri*, *Lilienthalii*, & *Koecherii*. = Ante Struvium multi ut *Boeclerus*, = *Gundlingius* ſimile tractarunt argumentum. = An. 1714. Car. *Arndius* edidit *Syſtema Literarium*. = An.1715.

in

& nova, quæ prodiit *Altdorfi* 1678. *f.* ad quam digeri poſſunt, quæ notatu digna reperiuntur ad vitas clarorum virorum. Nec male agunt qui *acta eruditorum Lip-*

ſien-

in publicam Lucem prodiit *Jo. Georgii Grævii Cohors muſarum*, quem ſanè pedagogici ingenii librum *Grævio* falſo tribui crederem cum *Burmanno* in Præf. Orat. *Grævii*. = *An.* 1726. *Jo. Laurentius Moshemius* in Inſtitutionibus *Hiſt. Ecclеſ.* Hiſtoriam Literariam inſeruit. = *Petavii etiam* = *Cellarii* = *Rud. Rothii* = *Gottfridi Ludovici* = *Hyer. Freyeri* labores maximè proſunt. Hinc *Bibliothecam Græcam* = *Latinam* = *Medii ævi* (cum notis *Cl. Dominici Manſii*) *Celeberrimi Fabricii*; Immenſum Bailletti Opus valdè juverit noviſſe; uti pariter & *Nova* quæ *literaria* dicuntur ut *Krauſii* = *Koeleri* = *Strubergii* = *Coleri* = *Kochii* = *Leiſneri* = *Steinvvehrii* = *Treveri* = *VVillichii* = *Oederi*. = Bibliotheca *Selecta*, hinc *Antiqua & Recens Jo. Clerici*. Nova Reip. Literariæ *Petri Baelii* = hinc *Baſnagii* = *Bernardi* = aptiſſima ſunt informandis, excitandiſque Juvenum ingeniis. *Diaria literaria*, quæ Venetiis Pariſiis, & Florentiæ prodierunt, doctiſſima ſunt. *Ephemerides Literariæ*, quæ Florentiæ prodeunt, quum omnigenæ Eruditionis Parentem Auctorem habeant, omninò comparandæ ac legendæ. *Bernenſia Diaria* utraque, maximæ utilitatis reputantur. Cætera heic non perſequar quæ ad Hiſtoriam Literariam viam ſtruere poſſunt.

ſienſium, *Les novelles de la Republique de lettres. Novelle Bibliotheque Choiſie. Journal Literaire*, nec non judicia de omnibus talibus actis litterariis, nuper Lipſiæ edi cœpta, & ſimilia eruditorum diaria addunt, ut ex iis recentiorem ſtatum rei litterariæ cognoſcant.

§. IX.

In univerſali hiſtoria (1) utimur CHRISTOPHORI CELLARII *hiſtoria antiqua, media, & nova*, diverſis vicibus edita, quæ *Studium Hiſtoricum.*

(1) Studium Hiſtoriæ immenſum eſt. Juris ſtudioſo proderit Scriptorum veterum lectio, hinc res Hiſtoricas per Compendia quædam diſcere. Sed nemo Hiſtoriam adgrediatur niſi jam *Chronologiæ* elementa didicerit. *Scaliger* = *Petavius* = *Vecchiettus* = *Funccius* = *Uſſerius* = *Mashamus* = *Bucholerus* = *Calviſius* = *Schubartus* = *Strauchius* = *Lydiat* = *Seldenus* aliique viri doctiſſimi res Chronologicas tractarunt. In quo cavendum, ne quorundam opiniones ſequamur, unde univerſus bene conſtitutus Chronologiæ ordo evertatur. *Beveregii* Inſtitutiones ſatis opportunæ ſunt.

quæ ſuccincta quidem eſt, ſed accurata, ex additis etiam tabulis ſynopticis, e quibus ſucceſſio regum petitur, commendanda. Nec tamen male quis aget, qui viva præceptoris voce uti velit. Res memoriæ eſt hiſtoria, in qua tamen, ut diſcernamus

2.

Conſtitutis temporibus noſcenda ſunt loca ut Hiſtoria poſſit conſiſtere. De Geographia mox dicendum eſt §.x. Hiſtoriæ inde Univerſalis Compendium apprimè neceſſarium eſt: Utiliſſimum reputatur quod *Boſſuetus* exaravit, aut quod dedit *Cellarius*, aut *Elias Reuſnerus*. *Boxhornii* Hiſtoria Univerſalis maximi uſus eſſe poterit, ut etiam *Cæſaris Bulengeri* aliorumque quos laudat *Du-Freſnoy in Methodo Hiſt.*

3.

Poſt Hiſtoriæ Univerſalis Compendium Hiſtoria Sacræ Scripturæ inprimis cognoſcenda, quod fieri poteſt Sacrorum Librorum Lectione, ubi neceſſarium eſt *Biblicum Apparatum Bern. Lamy* jam prælegiſſe, aut etiam *Sigonii*, aut *Cunæi* tractatus de Rep. Hebræorum. Si uberiorem Sacræ Scripturæ expoſitionem habere velit Juris Studioſus, *Toſtatum* adeat = *Thomam de Vio* = *Franciſcum Vantablum* = *Cornelium a Lapide* = *Menochium* = *Tirinum* = *Bellarminum* = *Symeonem Muyſium* = *Calmetium*; hinc etiam *Eraſmum* = *Grotium* = *Clericum aliosque*, partim pios,

Par-

mus verum a falſo, judicium locum habet, & exempla parallela multum lucis præbent, ita ut viva Præceptoris vox multum inſtruat. Optime tamen fecerit, qui Cellarianæ hiſtoriæ junxerit MARCI ZVERII BOXHORNII *chronologiam ſacram*

partim doctos ſacrorum Bibliorum Interpretes: Brevis autem *Friderici Spanhemii* extat *Introductio ad Sacram Hiſtoriam utriuſque teſtamenti*, quam, aut aliam neceſſario præmittendam cenſuerim ſacræ Lectioni.

4.

Compendium Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ *Gothanum*, quod a *Vito Seckendorfio*, & *Hen. Bœclero* concinnatum creditur, ſatis aptum reputandum eſt tradendis Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ rudimentis. Vidi autem ego, ut ceteros nunc ſilentio prætervehi patiar, Compendium longè doctiſſimum exaratum nuper a Viro Celeberrimo *Laurentio Bertio Profeſſore Piſano an.* 1760., Sternit nempe viam ad latiorem Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ lectionem, quam quis capeſſere poteſt perlegendo magna *Baronii* Volumina = *Spondani* = *Hottingeri* = *Antonii de Godeau* = *Racinii* = *Fleurii* = *Nat. Alexandri* = *Tillemontii* = *Graveſonii* aliorumque ſapientiſſimorum Virorum.

5

Græcæ Hiſtoriæ perdiſcendæ neceſſitas magna eſt, quo faciunt *Herodotus* = *Tucidides* (quem per-

cram & profanam, quæ cura JOANNIS ANDREÆ BOSII prodiit *Francofurti* 1660. *f.* vel CHRISTOPHORI SCHRADERI *tabulas chronologicas* & DIONYSII PETAVII *Rationarium temporum*, *quod Pariſiis* recuſum 1710. 8. & non

ſo-

perlegas ex recenſione Cl. Duckeri) *Xenophon* = = *Arrianus* = *Pauſanias* = *Gemiſtus* = *Curtius* = In anteceſſum tamen legiſſe juverit *Gerbelii & Sophiani* Opus de Veteri Græcia, & *Bruningii Compendium Antiquitatum Græcarum*, hinc *VVoſſii Librum de Scriptoribus Græcis & Latinis*. Hiſtoria autem Græcorum ſatis commodè, ſi non optimè, habetur expreſſa a *Rollinio*, cui cautè fidendum.

6.

Romana Hiſtoria ſupponit Hiſtoriam Rituum Romanorum, de quo ſtudio dicendum infra §.12. not.1. *Polybius* = *Dyoniſius Halicarnaſſæus* = *Appianus* = *Dio Caſſius* = *Herodianus* = *Zoſimus* = *Theodorus Metochita* ſunt Græci Romanæ Hiſtoriæ Scriptores. *Julius Cæſar* = *Salluſtius* = *Livius* = *Vellejus Paterculus* = *Tacitus* = *Florus* = *Eutropius* = *Ammianus Marcellinus* = *Hiſtoriæ Auguſtæ Scriptores*, aliique inter antiquiores, Romanas res tradiderunt. Melior ac probatior horum Auctorum editio ea eſt quæ notas, & commentaria ſelectiora exhibet.

§.7.

Digitized by Google

ſolum in hiſtoria medii ævi plenius adhuc eſt, ſed etiam in prioribus initium diverſarum ætatum & epocharum belle commonſtrat. CHRISTOPHORI ADAMI RVPERTI *Obſervationes ad hiſtoriæ univerſalis ſynopſin Beſoldianam minorem, cum ſupplementis Chriſtophori Arnoldi Franeckeræ* 1698. 8. ad hiſtoriam antiquam ex Nummis multum conducit & accurata eſt. In hiſtoria particulari regnorum, Germanica nobis eſſe debet notior, ac aliorum regnorum. Præivit in ea nobis SAMVELIS PVFENDORFFII *Introductio in hiſtoriam regnorum & ſtatuum, Francfurti ad Mœnum* 1689. 8. & qui eo prolixior eſt atque Commentarii

F vi-

7.

Ad Hiſtoriam Bizantinam facit *Procopius* = *Agathias* = *Theophilactus Simocatta* = *Codinus* = *Nicephorus Gregoras* = *Georg. Logotheta* = *Cantacuzenus* = *Nicetas Choniates* = *Georg. Phranzes* = *Conſtantinus Porphyrogennetus* aliique in magna illa Bizantinorum ſcriptorum Collectione.

8.

Gradum deinde facit Hiſtoria ad inferiora tempora, quibus Regna quæque ſuis vivere legibus, ſuaſque res curare debuerunt; unde in maxi-

BIBLIOTECA GIORGIO DEL VECCHIO UNIVERSITA DI ROMA

vices habet BERNHARDI ZECHII *Europeiſcher Heroid*, qui ſub nomine FRIDERICH LEUTHOLFF von FRANKENBERG prodiit *Lipſiæ* 1705. *f.* In quo hiſtoriam, ſtatum & politiam regnorum egregie deſcribit auctor, multaque adneƈtit acta publica, quæ ad pleniorem hiſtoriarum cognitionem conducunt. In ſimili regnorum hiſtoria ipſe jam occupatus, quam accuratius elaboratam, ipſis ubique adlegatis fontibus, Deo volente, propediem evulgabo. Addi poteſt, quod nunc ſub prelo ſudat, *Syntagma Hiſtoriæ Germanicæ*, ex genuinis Hiſtoricorum fontibus illuſtratum. Prodiit noviſſimè *Methode pour etudier l'hiſtoire où, apres avoir*

xima volumina excreverunt Collectiones Scriptorum Hiſtoriarum particularium locorum. *Schardius* = *Piſtorius* = *Reuberus* = *Urſtiſius* = *Goldaſtus* = *Lindembrogius* = *Leibnitius* aliique perplurimi res Germanicas collegerunt; ut *Grævius* & *Burmannus*, *heinc Muratorius* & *Argelatus* per immenſa volumina quoſdam Italiæ Hiſtoricos ediderunt, quod *Cl. Mannius* Opus præſtantiſſimum proſequitur. Puſendorffii *Introductio* a *Struvio* laudata ſummoperè commendanda eſt, preſertim verò cum *Supplementis Cl. de Glace* cujus octavum Volumen prodiit *Pariſiis* an. 1760.

avoir etabli les principes & l'ordre qu' on doit tenir pour la lire utilement, on fait les remarques neceſſaires pour ne pas ſe laiſſer tromper dans ſa lecture, avec un cataloque des principaux hiſtoriens & des remarques critiques ſur la bouté de leurs ouvrages, & ſur le choix des meilleures editions par Monſieur LANGLET du FRESNAY *a Bruxelles* 1714. 8.

§. X.

Alter hiſtoriæ oculus eſt Geographia (1) in qua commendanda primum eſt CHRISTOPHORI CELLARII *Geographia antiqua media & nova, Citzæ* 1687. 12. edita. Ad recentiorem Geographiam non male alias faciunt JONNIS HüBNERI *Geographiſche Fragen*, quæ nuperius iterum editæ, atque ad ſtatum *Geographia.*

F 2 tum

(1) Geographia *Cl. Cluverii* cum ampliſſimis notis *Bunonis*, *Martinierii* aliorumque valdè Juvenibus commendanda eſt, ut pariter Compendium Buffierii, & parvum Dictionarium Geographicum, quod ex Anglico in Gallicum & inde in Italicum Idioma verſum ſæpius recuſum eſt ac nuper Neapoli 1759. Magnum autem *Martinierii* di-

tum præſentem melius ſunt accommodatæ. Nec errabit, qui itineraria Miſſonij, Mocqueti, Monconniſii, aliorumque addiderit, in his enim meliores latent deliciæ, & innocentes magis, ac in ſcandaloſis iſtis & deteſtandis fabularum Romanenſium libris. Noviter prodiit MELISSANTIS *Geographia noviſſima*, *Francofurti* 1709. 8. 1. Tomis, qui, licet non in omnibus ſit accuratus, reliquis tamen eſt prolixior & plerumque accuratior.

§. XI.

Dictionarium pluribus in fol. voluminibus conſtans utiliſſimum eſſet, uti pariter *Atlas Cl. Bleau*; ſed impenſarum ratio plurimos retrahit ab horunce librorum lectione; Juverit inde *Delisley* Atlantem ſibi comparare, aut *Tables Geographiques ap. Barbou Paris* 1760. quum maximæ utilitatis eſſe cenſeantur. *Cl. Büſchingii* habemus *Introductionem ad Cognitionem conſtitutionis Geographicæ & Politicæ Regnorum & Rerump. Europæ*. Eam utiliſſimam cenſeo & ex editione an. 1759. ex Germanico poſſet in commodius idioma transferri maxima omnium utilitate. Commendandum eſt etiam utiliſſimum Opus quod prodiit *Bernæ* 1761. duobus Voluminibus in 8. cui titulus: *Geographie Hiſtorique par M. F. O. M. B. a N.*

§. XI.

In Genealogicis (1) utimur *Tabulis Genealogicis* GEORGII LOHMEYERI, quæ *Luneburgi* 1700. *f.* recuſæ, & JA-CO-

Genealogia & Heraldica.

(1) Ex eadem ratione, qua oſtenditur Hiſtoriæ Utilitas, profluit Genealogicæ, & Heraldicæ artis conſideratio. Lites circa fideicommiſſa illud exigunt ut familiarum Genealogia in Judicio conſideretur: ad evincendam familiarum identitatem plurimum confert Stemmatis cognitio, unde Heraldicæ Artis uſus, & veterum Chartarum; de quibus, ne rem longius, quam par eſt proſequar, diſſeruit *Chr. Thomaſius de Fide Juridica*. De fide autem Diplomatum & de Scientia Diplomatica conferendus omnino eſt Doctiſſimus *Scipio Maffejus in Hiſtoria Diplomatica* = *Ludvvig* in reliq. manuſcriptorum omnis ævi diplom. = *hinc Struvius in Hiſtoria Diplomatica* = *Muratorius in antiquitatibus Medii Aevi* = *Papebrochius in Propilæo in Tom.* 2. *Aprilis Bollandi* = *Mabillonius* = *Fontaninus* = *Germonius* = *Couſtant* = *Ruinart* = *Lazzarinus* = *ut Conringium* alioſque antiquiores relinquam. *VValterus Lexicon Diplomaticum* incredibili, improboque labore confecit, ubi ſingulorum ſeculorum varias multiplicesque litterarum formas ductuſque pinxit: laboris potius exhantlandi cupiditas, quam utilitatis con-

COBI VVILHEMI IMMHOFFII *notitia procerum S. Romano-Germanici Imperii*, quæ *Tubingæ* 1700. *f.* recuſa, & non ſolum originem cujuſvis domus in Imperio noſtro monſtrat, ſed etiam diviſionum in varias lineas. Ad periodos recentiores potiſſimum faciunt JO. HüBNERI *Tabulæ Genealogicæ*, *Lipſiæ* 1708. *f.* licet parum accuratæ in medii ævi Genealogiis, in quibus receptas plerumque opiniones ſequitur. *Artem Heraldicam* in compendio illuſtravit auctor *der Durchlauchtigen Welt*, parte quarta & CLAUDII FRANCISCI MENETIER ſcripta varia, inprimis *la veritable art du Blazon*, *ou l'origine & la pratique des principes Heraldiques*, *à Lyon* 1673. 12. Addimus IMMANUELIS VVEBERI *Examen artis Heraldicæ*, haut ita pridem apud nos

conſideratio magnum opus produxit; nam Diplomaticam artem nemo optimè perdiſcere poteſt, niſi qui veteris Ævi Hiſtoriam calleat, ac permultas Chartas, variaque Diplomata propriis oculis luſtraverit. Qui autem rei Diplomaticæ operam navare velit Juvenis ſtudioſus neceſſarió comparare debet *Eberhard. Baringii Clavem Diplomaticam ed. Hanoveræ* 1737. & præſtantiſſimum *Cl. Du-Cangii Gloſſarium mediæ & infimæ Latinitatis*.

nos recuſum, quod ipſam hanc artem per quæſtiones tradit. Qui tamen plenius inſtrui cupit, ſummo cum fructu utetur opere perfectiſſimo PHILIPPI JACOBI SPENERI, cujus *inſignium theoria*, *ſeu Operis Heraldici pars ſpecialis* primum prodiit *Francofurti ad Mænum* 1682. *f. pars generalis*, *Francofurti* 1690. *f.* Addimus I. A. RUDOLPHI *Heraldicam Curioſam*, *Nürnberg* 1698. *f.* quæ generalem Heraldicæ partem admodum accurate deducit, ſingula exemplis illuſtrat & obſervationibus hiſtorico-politicis. Dolendum ſaltim, quod in terminis Heraldicis, illis utatur, qui non ubivis recepti.

§. XII.

Studium antiquitatum & alia.

Reſtant adhuc alia, quæ non æque neceſſaria ſunt ac priora, ad ornatum tamen multum conducunt. (1) Romanorum qui-

I.

(1) Studium Antiquitatis quam neceſſarium ſit Juris ſtudioſo, facilè exinde noſcitur, quod in Jure noſtro Romanas identidem leges explicare debeamus; neque autem & verba & ſpiritum harunce Legum aſſequi poſſumus, niſi notitia trada-

quidem antiquitates ad intellectum legum, quæ ex jure Romano deſumtæ, multum faciunt, ita ut qui ipſos juris textus ſolide velit interpretrari, earundem notitia inſtructus eſſe debeat. Dolendum tamen nos deſtitutos adhuc eſſe juſto anti-

datur rituum Romanorum. Quo facere poteſt *Cellarii noticia Rituum Romanorum* = aut *Adrian. Stegeri Antiquitatum Romanorum brevis Deſcriptio* Lipſiæ 1739. aut *Nieuportii Ritus*, aut *Cl. Monchablonii Dictionaire Abregè d' Antiquitè*. Paris 1760. Et ſanè ante Cujacium Interpretes in tenebris aberrantes quoquo ſe verterent turpiter labebantur, quod quidem vitium fuit temporum, non hominum; Nam Juriſprudentia caput neque ſuum extulit, niſi quum depulsâ barbarie literæ in Italia renaſcerentur.

2.

Nemo ignorat Jus Romanum antiquitatis partem eſſe præcipuam, ac totam ferè Romanæ Reipublicæ formam includere: Inde neceſſarium eſt antiquitatis Romanæ eam adipiſci notitiam, quæ benè percipiendo Juri Civili poſſit inſervire. Poſt Cujacii tempora Philologiam Juris Romani aſſiduè multi coluerunt; unde tanta ſubcrevit obſervationum ſeges, ut Romana Antiquitas quantum ad leges attinet, ſatis ſuperque ob oculos poſſit exhiberi. *Thomaſius* parte aliquâ Inſtitutionum Imperialium argumentum hoc tra-

tiquitatum Romanarum ſyſtemate, quæ e-nim habemus, vel plane nullius ſunt u-ſus, vel non ſufficiunt, alias. Conatus ipſe fui aliquid hac in parte, edendo ***antiquitatum Romanarum ſyntagma de diis & ſacrorum ritibus***, *Lenæ* 1700. 4. Quod, vo-
G len-

tractavit. *Heinneccius* Inſtitutionum Juſtinianearum methodo digeſſit ſeorſim, quæ jam ubique re-periebantur; quá collectione valdè juvantur Juris ſtudioſi, qui ſi ad manus habeant pretioſiſſimum *Pitiſci Lexicon Antiquitatum Romanarum*, ſubſidiis nullis carent..

3.

Qui autem fortius Juris Romani Scientiam promovere cupiunt, aliis omninò indigent adjumentis, nempe exactá Veterum Scriptorum Lectione, antiquorumque monumentorum conſideratione. Numiſmatum Hiſtoria utilis eſt, de qua conf. *Patinus in Hiſtor. Numiſmatica* = *Struvius* = *Labbeus* = *Rinchius* = *Fabricius in Bibliographia Antiquaria Cap.* 16. aliique viri præſtantiſſimi ac præſertim *Spanhemius in Opere immortali de uſu & præſtantia Numiſmatum, & Heinec. de uſu Numiſmatum in Juriſprudentia*.

Inſcriptiones etiam maximè Romani Juris ſtudia juvant, prout ex ſæpè laudatis *Gruteri* = *Reinheſii* = *Fabretti* = *Sponii* = *Fletvvodi* = *Muratorii Collectionibus* eluceſcit. Romanæ autem le-
ges

lente Deo alterum ſequetur, in quo politia, leges, Comitia, magiſtratus Romanorum & ipſum jus Romanum plenius explicabitur. Si quis rei nummeriæ hor[illegible]s

quaſ-

ges ære, & lapidibus inſcriptæ etiam nunc repe-riuntur, quarum nonnullas ex Muſæo Farneſiano depromptas edidit *Fulvius Urſinus* ad Calcem *Antonii Auguſtini de legibus*, quas poſtea diſcerptas ac pluribus mendis deturpatas in ſuam Collectionem tranſtulit maximi voluminis Compilator *Terraſſonius*. *In Muratorii = Chinſulii Collectione* (cujus alteram parte avide expectat Orbis eruditus ab *Ed. Corſinio* Polyſtore famigeratiſſimo) ut & in aliis collectionibus nonnullæ extant. In *Tranſactionibus Anglicanis* itidem aliæ. *Senatuſconſultum de Baccanalibus tollendis* illuſtrarunt *Bynchershoekius & Math. Ægyptius*. *Tabulam Trajanam Puerorum Alimentariorum Muratorius in Symbolis Gorianis T.IV. P.2.* Tabulas alias Viri docti inluſtrarunt, ac præſertim *Cl. Barbeyracius* in Supplemento ad *Du-montium*, ubi ex ære, & marmore publica acta profert. Celeberrima autem ea eſt, quæ multis abhinc annis reperta Lex in agro Neapolitano, cujus partem dimidiam ſecum in Angliam tranſtulit *Comes de Faifax*, atque inluſtrarunt ut integram *Cl. Mattarius = Franc. Carolus Conradus = & Marchio Maffejus*; quum deinceps pars altera reperta materiem ſuppeditaverit *Cl. Mazzocchio*, ut doctiſſimum in leges Heracleen-

ſes

quasdam ſucciſivas deſtinare velit, *biblio-thecam numiſmatum* quam 1693. 12. edidi, adire poterit cui non male jungitur

ſes Commentarium ſcriberet. Maximum verò Literariæ Reip. commodum utilitatemque affert, ut ex ipſius Epiſtolis cognovi, totius Antiquitatis promus condus *Seb. Donatus Lucenſis*, qui in noviſſimo Inſcriptionum Theſauro, quem adornat, Legum & Senatuſconſultorum ampliſſimam Claſſem conſtituit, ac præmittit *March. Maffei Artem Criticam Lapidariam*, quam ex Cl. Viri Schedis propria manu deſcriptam illi communicavit *Cl. Seguierius*.

4.

Neque porrò cenſendum eſt rerum antiquarum cognitionem ſufficere ad rectam interpretationem legum Romanarum: Eam haurire quis poteſt ex aliorum Libris; perfectum verò Judicium nonniſi ex ingenio optimè inſtituto; ſiquidem Juriſconſultus *Critices* præſidio carere nequit: Unde regulas hujuſce artis apprimè callere debet, cujus præcepta & apud *Scioppium de Arte Critica* = & *Robortellum* = & *Walchium* = hinc apud *Clericum* alioſque facile reperiet. Juris autem ſtudioſo valdè proderit obſervaſſe, quæ adpoſitè ad Juriſprudentiam docuerunt & *Guil. Beſtius de Ratione emendandi Leges*, = & *Herm. Noordkerk Obſerv. Cap.* 1. = *Ulric. Huber. de Rat. Jur. docend. & diſc.* = *Bynckerhoekius in Præf. ad Obſervat. Jur.*

Digitized by Google

EVCHARII GOTTLIEB RINCKII *de veteris numiſmatis potentia & qualitate lucubratio*, *Lipſiæ* 1701. 4. in qua multæ leges Romanorum de re nummaria illuſtrantur. Ad recentiorem numiſmatum hiſtoriam & cognitionem facit JO. GRÖNINGI *neu-eröffnete hiſtorie der modern Medaillen*, quæ *Hamburgi* prodiit 1702. 8. Continetur hoc atque alia ſcripta in libro, cui titulus: *der geoffnete Ritter-Platz*, *Hamburgi* 1702. 8. in quo ea, quæ ſcitu maxime neceſſaria, quæ vel ad rem militarem, civilem, naturalem, artem equeſtrem atque alia ejuſmodi faciunt, declarantur, ut inſervire poſſint ad cognitionem variarum rerum. Ad medii ævi Numiſmata facit JO. PETER LUDEVVIGS *Einleytung zu dem Teutſchen Munz-Weſen mittler Zeiten*, *Halle* 1709. 8. quæ ad notitiam nummorum cavorum atque bracteatorum multa cura introducit.

§. XIII.

In ipſa juriſprudentia negligitur communiter hiſtoria, juris, admodum tamen eſt neceſſaria, immo ipſi juris tractationi præmittenda (1). Ex pluribus commendanda eſt JOANNS DOUIATII *hiſtoria juris civilis Romanorum*, *Pariſiis* 1687. 4. Hæc *Hiſtoria Juris.*

(1) Hiſtoria Juriſprudentiæ neceſſaria adeo eſt, ut ſine illius cognitione Juris Studioſus parum proficere poſſit: Unde viri doctiſſimi eò ſemper animum converterunt, ut Juriſprudentiæ Hiſtoria quammaximè perficiatur. *Pomponius Juriſconſultus* jaminde neceſſitatem agnoſcens Hiſtoriæ Juris, *Enchiridion* reliquit, ex quo manavit *l. 2. ff. de Orig. Jur.* ubi de Magiſtratibus Romanis & de ſucceſſione Prudentum permulta propoſuit; unde plures eamdem legem fusè interpretati ſunt = *Garro* = *Balduinus* = *Muretus* = *Cujacius* = *Faber* = *Ventura Coecus* = *Papilio* = *Lindemann* = *Lauterbachius* = *Sithmannus* = *Eberlinus* = *Ger. Cocceius* = *Leevvenius* = *Maelenius* = *Beyerus* = *Gundlingius* = *Bynckershoekius* aliique. Hiſtoriam verò Juris Romani ex integro delinearunt *Rivallius* = *Libergius* = *Chytraeus* = *Forſterus* = *Rhala* = *Kayser* = *Reyer* = *Gothofredus* = Hinc plenius, fuſiuſque eamdem tradiderunt *Traiſandus* = *Doviatus* = *Schu-*

Hæc tamen cum in noſtris oris ſit rara; introductionis loco nobis eſſe poteſt SIMONIS van LEEVVVEN libellus *de origine, progreſſu, uſu atque auctoritate juris civilis* cum notis Vinnii editus *Lugduni-Batavorum* 1671. 8. *Jenæ* 1697. 8.

Je-

Schubartus = *Thomaſius* = *Joſeph de Ferriere* = *Gravina* = *Struvius* autem noſter pleniſſimam & longè doctiſſimam edidit *Jenæ* 1718. *T.* 1. *in* 4. Avidè legitur *Terraſſonii Hiſtoire de la Juriſprudence T.* 1. *in fol. ed. Pariſ.* 1750. Operis Præfatio Compilatioris adeo imperitiam indicat, ut exinde illius levitatem quiſque jure optimo conjiciat. Conſtat univerſum opus *pagg.* 484. Leges Regiæ *pag.* 72. occupant. Leges XII. Tabb. uſque ad pag. 235. examinantur; In quo *Clarum Sylvium* dumtaxat & *Jacob. Gothofredum* expilavit. Fusè deinde agit de Compilationibus legum & præſertim de *Florentino Pandecte*, cujus Hiſtoriam latè hauſit ex *Brenckmanno*, uti poſtea ex *Pancirolo*, *Frehero aliiſque Elogiographis* traxit Vitas Juriſconſultorum, paucis ſupradditis. Plura exinde reliquit intacta, minus utilia tractavit abundè, omnia, illaudatis Auctoribus, per quos profecerit, propriâ auctoritate conſtituens: ridendâ aliquando & exſibilanda eruditione utens. Pro exemplo eſſe poteſt quod rationem dicendi priſcam & in Legibus Regiis, ac XII. Tabulis adhibitam *Linguam Oſcam* appellet. Quid quod? Homo ridiculus, quum Hiſto-

riam

recuſus, in quo legum veterum, librorum juris & variarum editionum rationem erudite perſequitur. Addi tamen poteſt JACOBI GOTHOFREDI *manuale juris*, & qui cum eo prodiit JOSEPHUS MARIA SUARESIUS in editione ultima *Ame-*

ſte-

riam Juriſprudentiæ ſcribat, de Romanorum Legibus aliis & Senatuſconſultis nunquam agit, illud ſolummodò notans quód de iis jam egerit *Ant. Auguſtinus*. Aliam iniere viam Viri doctiores, quos heic non referam, contentus dumtaxat ſi laudavero *Heineccii Hiſtoriam Juris* cum notis *Cl. Ritteri*, aut eam quam ſcripſit *Salom. Brunquellus*, quâ nullam novi elegantiorem utilioremque (ſi tamen dematur Diſſertatio præliminaris). Editio emendatior ea eſt quæ prodiit *Amſtelodami* 1738. Commendanda autem maximopere Juvenibus Hiſtoria Juriſprudentiæ Romanæ *Jo. Auguſti Bachii ed. Lipſiæ* 1754. quem, ipſa fraudante Juventâ, ſupremum obiiſſe diem boni omnes doluerunt. Prodiere anno 1759. Taurini Diſſertationes in Jus Civile compactæ *a Jo. Antonio Bruni Alexandrino*, ſed eæ ſunt quæ mirum in modum Ovidianum Chaos referre mihi videantur.

In Juris Hiſtoria peculiarem ſibi vindicat locum Juriſconſultorum tam veterum, quam recentiorum Hiſtoria. Pro Veterum cognitione legendi *Rutilius* = *Henelius* = *Forſterus* = *Hotoman-*

nus

Digitized by Google

ſtelodami apud Elzevirios *1663.* 12. Hoc enim, tamquam verum Manuale, in quo non ſolum hiſtoria juris, ſed etiam diſpoſitio Pandectarum & leges notabiles exhibentur, dignum ut omnium manibus teratur. Addere quis poteſt CHRISTIANI THOMASII *nævorum juriſprudentiæ*

ante

nus = *Cotta* = *Rivallius* = *Bertrandus* = ac præſertim *Guil. Grotius*, cujus accuratiſſima elucubratione non careat Juris ſtudioſus = Recentiorum Hiſtoriam illuſtrarunt *Jo. Baptiſta a S. Blaſio* = *Ficardus* = *Mantua* = *Simon* = *Gravina*. Hinc Germanorum *Melchior Adami*, Italorum *Pancirolus* = *Scardeonius* = *Papadopulus* = *Aldoſius* = *Fabbruccius* = Hiſpanorum *Nic. Antonius* & ſic de ſingulis. Habemus porrò ſeorſum vitam plurium Juriſconſultorum, ità *Irnerii Bynchershoekius* = *Pagenſtecherus* = *Accurſii Petr. Baelius* = & *Cl. Mazuchellius* = *Antonii de Pratoveteri Conſuetudinum Feudalium Inſtauratoris Eric. Mauritius* = *Struvius* = *Schilterus* = *Reverus* = *Thomaſius*. *Cujacii* vitam ſcripſit *Papirius Maſſon* = *Antonii Auguſtini Andreas Schoti* = *Hotbomanni Naucletus*, *Doſchius* = *Petr. Pithoei Joſias Mercerus* = *Harprechti Lanſius* = *Stypmanni Pomereſchius* = *Panciroli Thomaſinus* & *Heinneccius* = & ſic de cæteris. Nulla tamen ſcriptio adcommodatior exiſtimari poteſt, quam Viri immortalis *Joſ. Aurelii de Januario Reſpublica Juriſconſultorum*,

ubi

ante Juſtinianea libros duos ex editione ſecunda, *Halæ* 1707. 4. & HENRICI ERNESTI KESTINERI de *defectibus Juris Communis in Republica Germanica diſſertationes*, *Rintbelii* 1708. 4. ut liberemur a vulgi opinione, quaſi ſine erroribus ſit Jus Juſtinianeum. Præcipue vero in hiſtoria juris æſtimandæ JOAN. VINCENTII GRAVINÆ *Origines Juris Civilis*, *Lipſiæ* 1708. 4.

H §.XIV.

ubi ſenſim certiſſima de Juriſconſultis celebrioribus Judicia profert, ac tanta dulcedine cuncta miſcet, & legentium animum demulcet, ut pedem referre ex amœniſſima regione neſciat, qui hiſce deliciis fuerit irretitus. *Rara hæc Scriptoris felicitas*, (inquit Menckenius *in Ep. ante Remp. Juriſconſultorum Lipſiæ editam*) *probari ab omnibus*, *& in omnium amorem & gratiam venire*. De Januario *Vid. Act. Erud. an.*1731. *Euderus in Struvium Cap.*10. *§.*3. *Heinnecc. in Præf. ad VViſſembachium Journal des Sçavans an.*1746. *p.*588. *Cl. Lamius in Memor. Ital. T.*2. *P.*1. *Bruckerus in Pinacotheca Dec.VIII.* Quæ ſimul collecta habentur *in Ed. Fer. Autumn. Neap. an.*1752.

Digitized by Google

§. XIV.

Jurisprudentia Elementa.

In Juriſprudentiæ tractatione præire [1] nobis poterit *B. Parentis Juriſprudentia Romano-Germanica forenſis*, ad uſum

1.

(1) Agitur hic de tradendis Juriſprudentiæ Elementis. Juſtinianus Imperator in confectione Corporis Civilis Inſtitutiones conficiendas curavit; ſed ipſarum ordinem multi reprobarunt; nominaſſe ſufficiat *Leibnitium in Nov. method. docend. diſcend. Juriſp. P.2. §.IV. & Thomaſium de Nævis Juriſp.* Alij ut *Jacob. Gothofredus in Comm. ad Tit. de Reg. Jur.* arbitrantur præmittendum Inſtitutionibus eſſe titulum *de Regulis Juris*, qui ultimo loco in Pandectis habetur. De hac inutili, ſed nomine, & pugnantium fama nobilitatá quæſtione vid. omnino Vir Juriſconſultiſſimus *Aurelius de Januario Feriar. Autumn. pag.*188. *ex ed. Neap. an.*1752. Mihi quidem videtur ab inſtitutionibus incipiendum eſſe.

2.

Temporibus Lotharii Saxonis Epithome iſthæc Juſtinianea explicabatur, uti probat *Laur. Theodor. Gronov. in Emend. Pandect. Cap.*20. Inſtitutionum antiqua manuſcripta pauca reperiuntur. In Bibliotheca *Viennenſi* antiquum extare prodit *Lambecius lib.*2. *Cap.*20. *n.*121. *p.*810. Sed an-

ſum fori Saxonici præſertim accommodata. Huic, ut eo melius aditus paretur ad Pandectas, addi poſſunt ULRICI HUBERI *poſitiones juris contracta*, ſecundum inſtitutiones & Pandectas, ad primordia diſciplinæ, uſumque fori attemperatæ, *Frane.*

antiquitatis Larvam detrahunt Gloſſæ ævi inferioris prout adnotabit *Adam. Franciſcus Kollarius* qui in Epiſtola Vindobonæ edita An. 1760. eos *Lambecii* labores ſe confecturum ſpondet. In *Paulino Collegio*, quod *Lipſiæ* erat, duo antiqua memorat *Joach. Fellerus in Catal.* 1. *Manuſc. Pulp.* 16. *n.*40. Alterum ex *Tigurina* Bibliotheca *Hotomannus*, ex propria alterum celebraverat *Cujacius*. Seculi X. Inſtitutionum Codicem commendat *Cl. Iſelius Profeſſor Baſileenſis*. Laudatur alter etiam ex *Uffembachiana*, aliumque laudat *Montfauconius* in Diar. Italico. Confer. omnino Eruditiſſimus *Ludevvig. Tom.*2. *Opuſc. diſſ.*16. *p.*1037. & *in vita Juſtiniani*.

3.

Multi exinde in Inſtitutiones Commentaria ſcripſere, miſerumque libellum opprimere contenderunt. Alii antiquitates curarunt in Inſtitutionibus exponendis ut *Cujacius* = *Grotius in Floribus ſparſis* = *Alteſerra* = *Contius* = *Aleander* = *Broeus* = *Merillus* = *Cyphanius* = *Rittershuſius* = *Muretus aliique*. Commentaria Forenſia *Jo. Faber* = *Ang. Aretinus* = *Perinus* = *Myſingerus* = *Sch-*

neckera 1682. 8. & cum ſcholiis CHRISTIANI THOMASII, *Lipſiæ* 1685. 8. qui liber ſumma cura eſt elaboratus. Inter editiones Inſtitutionum vero optima eſt JOANNIS SAMUELIS STRYKII, *Halæ* 1698. 8. Ex commentariis ad Inſtituta com-

Schneidewinus = *Heigius* = *Harpprectus* = *Hunnius* = *Zoeſius* = *Ludwellus* = *Bachovius* = *Locamerus* = *Felmannus* = *Gylmannus* = *Borcholten* = *Franzkius* = *Hoppius*. Accademica *Taubmannus* = *Riemerus* = *Gerhardus* = *Colerus* = *Ungepaur* = *Manzius* = *Mindanus* = *Schulz* = *Brandemuller* = *Eyben* = *Ev. Otto* = aliique innumeri, quorum nomina reperias in Bibliothecis Juridicis jam laudatis not. 1. Inter tot tantaque commentaria *Arnoldus Vinnius* præceteris commendandus maximè Juvenibus eſt, qui ſolidiora ſcrutatur acutè, inutilia rejicit omninò. *Cyrilli Neapoletani Juriſconſulti* Doctiſſimi Commentaria in Inſtitutiones illud potiſſimum commendat, quod uno eodemque loco haberi poſſit & Antiquitatis notitia, & aliqua rerum practicabilium cognitio, & maſculæ ſolidioriſque Juriſprudentiæ Scientia, methodo adeo facili perſpicuaque, ut nihil preſſius, aptiuſque deſiderari queat.

4.

Qui autem proprio marte Inſtitutiones compoſuerunt, Dii veſtram fidem! ſi, ut *Leibnitius ajebat Nov. Meth. P.* 2. §. 61. vel freto Danico ſter-

commendandus eſt JOACHIMI HOPPII, ad uſum eorum, qui juris initia faciunt, maxime accomodatus, & ANDREÆ HOMBERGII *prælectiones academicæ ad Inſtitutiones Juſtinianeas*, *Helmſtadti* 1703. 4. Addi poteſt JOACHIMI HOPPII *examen*

ſternendo non ſufficiant! *Althuſius* = *VVultejus* = *Corvinus* = *Matthias Stephani* = *Schilterus* = *Rheden* = *Voetius* = *Schöpferus* = *Zouchæus* = *Mullerus* = *Tabor* = *Eiſenhartus* = *Rachelius* = *Puſendorffius* = *Huberus* = *Thomaſius* = *VVeſtenbergius* = *Van-Eck* = *Coccejus* = & qui non? *Auguſtinus Fontana* pluſquam tercentas ea ætate memorat. De Bibliothecis poſterioribus nihil addam. Mirandum verò non eſt tantam Librorum ſubcreviſſe congeriem, quorum loco commodius *Inſtitutiones Imperiales* haberi potuerant; ſiquidem alienâ arare vitulâ, & conſtituto ordine Verba proferre conſueta, ſcriptorumque loca celebriora & jaminde quolibet trita ſolo enumerare, quiſque etiam è Vervecum Patria ſatis commodè valet.

5.

Studium verò Inſtitutionum maximè juvatur *Tabulis Synopticis*, quas valdè *Leibnitius Nov. meth. P.* 1. §. 7. commendavit, quibuſque Viri docti maximis explanandis Operibus uſi ſunt, uti *Althuſius* = *Timplerus* = *Zvvingerus* res politicas explanarunt. = *Mullerus*, = & *Olivecrantius Grotium*,

men Inſtitutionum Imperialium, in quo per erotemata, quæſtiones in Inſtitutis obvenientes, quas ad uſum hodiernum direxit, tractat. Qui pleniorem & ſubtiliorem quærunt Commentarium, habent ARNOLDI VINNII, recuſum *Noribergæ* 1676

tium, = *Lud. Menckenius* Univerſum Pandectarum Opus. Atque ita Inſtitutiones expoſuerunt adpoſitis Tabellis *Haloander* = *Murnerus* = *Stekius* = *Merillius* = *Lynkerus* = *Hertius* = *Paulus Fucſius Jenæ* 1655. = *Jodoci Beckii* Tabulæ Synopticæ commendabantur a *Franciſco Carolo Conrado*, & ſæpè recuſæ ſunt curâ etiam *Frid. Ritteri*. Poſtuma editio eſt *an.*1759. *Auguſtæ Taurinorum*, quæ præceteris maximè commendanda, quod annexum habeat *Stemma Cognationis & Varias regulas & caſus* enumerandi gradus ſucceſſionis ab inteſtato. His itaque, hiſce ſimilibus carere nequit Studioſus Juris.

6.

Inſtitutiones autem Juſtinianeæ, quum præſertim ex *Caii Juriſconſulti commentariis* fluxerint, ſedulò inquirendum eſt *in Caii* Fragmenta; quo faciunt præſtantiſſima *Oiſelii* & *Schultingii* adnotata. Caveant tamen Juvenes ut rectè ſecernant quæ *Gajo* addita ſunt ab *Aniano* & *VViſi-Gothis*, quæque notarunt *Contius Diſp. Cap.*12. & *Gothofredus Prolegomen. in Cod. Theod. Cap.*5.; In maxi-

1676. 4. qui Bachovium ſecutus, quæſtiones magis arduas tractat, atque Inſtituta cum Pandectis perpetuo confert. Qui praxin amant, addere poſſunt JOANNIS PHILIPPI *uſum practicum Inſtitutionum*, *Lipſiæ* 1677. 4. editum, in quo formulas actio-

ximos enim errores delabi facile eſt, ut *Ez. Spanhemio* contigiſſe videmus, qui manumiſſionem in Eccleſia *Gajo* tribuit, quum hic tamen floruerit ætate *Hadriani* uti notant *Marcilius ad* §.6. *pr. Inſt. Aegid. Menagius Amoenitat. Jur. Civ. Cap. fin.* & *Jo. Van-de-VVatter lib.IX. Obſ. Jur.*16.

7.

Qui verò uberiorem ex Inſtitutionum ſtudio fructum capere velint, jungant neceſſe eſt *Theophili* Paraphraſin Græcam, quam omnium primus invenit Doctiſſimus *Politianus* uti prodit *Miſcellaneor. Cap.*84. Sed ibi quum locum, ubi illa extaret, minimè indicaſſet, de illa invenienda fruſtra laborarunt permulti, ac maximè *Conr. Heresbachius* Juriſconſultus non ignobilis, qui Italos fortaſſe cœcos exiſtimans, iter Italicum ſuſcepit, loculoſque omnes perquiſivit, ſed fortuna parum ſecunda uſus eſt. *Bembus* tandem *Cardinalis* ipſam ex Bibliotheca Veneta Divi Marci in lucem protraxit, quum jam Codex aſſervaretur in Bibliotheca *Beſſarionis*. *Viglius Zuichemus* autem edidit uti *Lynckerus* ⇄ *Struvius* ⇄ *in Bibl.* obſerva-

Digitized by Google

actionum ad ſingulos paragraphos adducit. Ad controverſias Inſtitutionum faciunt JOANNIS STRAVCHII *diſſertationes Juſtinianeæ*, quibus adnotationes theoretico practicas addidit CHRISTIANUS THOMASIUS, *Francofurti* 1683. 4. in iiſdemque uſum fori Saxonici docuit.

§. XV.

varunt, hinc *Henr. Mylius in Theophilo ſuo Cap.* 5. §. 3. *p.*40. *Menckenius in Vit. Politian. pag.*303. *ed. Lipſ.* 1736. *Gundling. in Gundlingian. T.II. p.*118. Poſt varias autem editiones fusè enarratas *a Fabricio Bibl. Græc. Vol. XII. p.*354. *Car. Hannibal Fabrottus an.*1638. *Jo. Doviatius* 1681. (Conf. *Acta Erudit. an.*1683. *pag.*289.) poſtremo autem *Cl. Boehemerus* emendatiſſimam, in lucem ediderunt.

§. XV.

In Pandectarum [1] editionibus commendanda eſt DIONYSII GOTHOFREDI, & præcipue ea, quæ cura SIMONIS *Tractatio Pandectarum.*

1.

(1) Pandectarum Magnum opus aggreſſurus Juris Studioſus in anteceſſum ea ſibi parare debet, quæ ad immortalis Operis intelligentiam conducunt.

2.

Primum noſſe oportet unde Collectio iſthæc coaluerit, & quâ ratione id peractum fuerit ſub *Imp. Juſtiniano*, quò faciunt omnes, qui de Hiſtoria Juris tractantes de hac compilatione diſſeruerunt. Pleniſſimè autem *Cl. Ludevvig. in Hiſt. Imp. Juſtiniani*.

3.

Ordinem præterea cognoſcat Studioſus Juris. Tribonianum ſanè ordinem *Edicti Perpetui* ſervaſſe opinantur *Ant. Auguſtinus Emend. lib.*1. *c.*1. *Duarenus Diſp. Anniv. lib.*1. *c.*55. *Kleinſchmidius in Præcog. Jur. Tract.IV. ſect.*17. *num.*36. Non tamen ſemper retinuiſſe putarunt *Dyon. Gothofredus ad l.*2. *ff. de Stat. Hom. Ericius Maurit.*

van LEEVVVEN prodiit *Amſtelodami* 1663. *fol.* Hæc tamen cum hodie rarius habeatur, uſui eſſe poteſt illa quæ *Lugduni* facta 1650. *fol.* cum non ſolum juſto caractere conſtet, ſed alias etiam ſatis ſit emandata. Licet in frequentiori uſu eſſe

de lib. Jur. Comm. §.8. *Bynkershoekius Obſ. lib.*2. *c.*25. *Brenckmann. de ll. Inſcript.* §.5. Noſcendus quidem Ordo, ſed de eo non diſputandum; futilem namque quæſtionem reijecerunt *Cujacius* = *Gothofredus* = *Menkenius* = *Lynckerus* = Cavendum tamen ne eundem damnemus cum *Connano* = *Donello* = *Titio* = aliiſque Viris præſtantiſſimis, ut *Jo. Clerico Bibl. Ancien. T.*23. *p.*97.

4.

Ordine non leviter inſpecto, notitiam Juriſconſultorum, quorum inibi habentur fragmenta, neceſſariam eſſe quiſque noverit, qui videat boni interpretis partem eſſe, indolem, ſpiritumque auctoris perſcrutari. In quo conſiderandum eſt Vett. Juriſconſultos in duplicem abiiſſe familiam, *Proculejanorum* nempe, & *Sabinianeorum*, ac Proculianos Stoicæ Philoſophiæ nomen dediſſe, uti jam notarunt *Cujacius* = *Merillius* = *Galvanus* = *Schilterus* &c. = deinde in peculiaribus Diſſertationibus collectis *a Gottlieb. Slevogtio Jenæ an.* 1724. = *Bohemerus* = *Ev. Otto* = *Cornelius Van-Eck* = *Sam.*

eſſe ſoleat, quæ Lipſiæ haud ita pridem prodiit, & emendata quidem eſt atque iteratæ editioni præferenda, ſed caracterem habet admodum minutum. Ex commentatoribus eminet HENRICI ZOëSII *commentarius*, *Lovinii* 1675. *f.* & *Colo-*

Sam. Heringius = *Conf. Heumann. Act. Philoſoph. P.VIII. p.*164. Studium inde partium neceſſario ex hiſce principiis expendendum.

5.

Non uno autem eodemque modo ſcripſernnt omnes, ſed alii Reſpondendo, alii Commentando Jus propoſuerunt. Rationem autem ſcribendi reſpondendique neceſſariò cognoſcere debemus, quo faciunt *Briſſon. Select. Antiq. IV.* 56. = Merill. *Obſervat V.*29. = *Gilb. Regius Enantiophan. C.*14. = *Terrenonius Animadverſ. II.* 11. = *Cujacius Obſ. III.* 26. *IV.* 1. = *Marſ. Gordon. Prætermiſ.. c.* 11. = *Ant. Auguſt. Emend. I.* 6. = Hinc *Gerog. Scubartus Exerc. II. p. m.* 265. = *Kreſſius de Rat. dec. in vario Jure* = *Zachar. Huber. in Diſſert. ad l.*63. *de R. N.* = *Ant. Matthæi de mod Vet. J.C.* = *Brunquell. de Retractat. Vett. J.C.* aliique per plures.

nia 1689. 4. qui non quidem ad leges ſingulas facit, juſto tamen atque accurato ordine Pandectarum titulos diſponit, & leges per rationes ſolide probat, ita ut etiam ſyſtematis vicem poſſit gerere. Addi poteſt JOANNIS BRUNNEMANNI Com-

6.

Latina autem Juriſconſultorum lingua ipſis multoties dumtaxat propria eſt; quam quidem nonnulli culparunt ut *Valla*, *&* *Franciſcus Floridus Sabinus*, quorum cavillationes ſolide refutatas cum variis Opuſculis de *Latinitate Vett. Juriſconſultorum* junctim edidit *Car. And. Duckerus* cui jungendus *Kirchmajerus in Elog. Latinitatis Juriſconſultorum* = *Morhoſius de latinitate in Digeſtis* = *Moshemius de linguæ Lat. Cult.* = *Hyer. Brücknerus de latinitate Corporis Juris.*

7.

Videat deinde Juris ſtudioſus neceſſarium valdè eſſe ut *Inſcriptiones Legum* conſiderentur, quum exinde dignoſcatur quis fragmenti ſit Auctor, & ex quo Commentario profluxerit. *Jac. Labittus ſingulas Leges ſingulis ſeorſim* reſtituit Juriſconſultis. *Labitti* Editio optima eſt, quæ prodiit *an.*1713. *Ultrajecti* cum notis *Henr. Reynoldi* = *Ant. Auguſtinus* = *&* *VVolfang. Freymonius* ſimilem navarunt operam = ſed omnium vicit labores *Cl. Abrah. VVielingius in Juriſprudentia Re-*

ſtit

Commentarius, qui ab eo commendandus, quod ad ſingulas leges eſt directus, e quibus caſum & quæſtiones format, eaſdem decidit atque ad ſcriptores remittit. Qui antiquam juris Romani rationem petit, jungere poterit JO. SCHILTERI *Com-*

ſtituta; ubi Indicem Chronologicum conſtituit per totum Juris Juſtinianei corpus. *Scipio Gentilis* = *Lauterbachius* aliique haſce obſervationes improbarunt prolixè reprehenſi ab *Jo. Strauchio* = *Reynoldo* = *Brenckmanno* = *Gundlingio* = Ad Legum Inſcriptiones probè conſtituendas facit Index Juriſconſultorum qui ante Manuſcriptum Florentinum magna ex parte græcè ſcriptus deprehenditur de quo vid: *Cujac. Obſ.I.* 21. = *Binckershoek ad* L. 'A. *ἰωσις p.5.* = *VVieling. Juriſprud. Reſt. p.61.* = *Laur. Theod. Gronov. in Emend. Pand.* = *& Fr. Car. Conrad. in Not. ad Gronovium.*

8.

Quæ autem in Pandectarum Collectione culpari ſoleant vel meritò, vel iniuriâ; maximoperè intelligenda ſunt. Ita *Alciatus* = *Budæus* = *Balduinus* = *Hotomannus* = *Revardus* = *Fabri* = *Ant. Matthæus* = *VViſſembachius* Triboniani Manes ubique exagitant & illius aut ignorantiam = aut inſcitiam = aut imprudentiam = aut audaciam deprædicant. Pandectarum autem

Commentarium, *Ienæ* 1712. *f.* recuſum, qui non ſolum Jus Juſtinianeum ex antiquo jure Romano illuſtrat, ſed etiam idem cum juribus mediæ ætatis, gentium præſertim Germanicarum, erudite confert, ita, ut ad ſolidam textus interpretationem mul-

tem. Corpus multa continere injuſta & a bonis moribus aliena *Autumnus* = *Regnerus* = *Groenevegius* = aliique minorum gentium. Sed a calumnīis liberarunt *Maſtertius de* LL. *Romanarum juſtitia* = *Ulr. Huberus in Eunomia Roman.* = Ità pariter obſervandum nonnullas eſſe leges inſimul *contrarias*, alias inutiliter *geminatas*. Pugnantes contrariaſque collegerunt *Zaſius* = *Bronckorſt* = *Regius* = *Gratianus de Garzatoribus* = *Brandmullerus* = *Bachovius* = *Gyphanius* = *Lud. Menekenius* = *Adam. Struvius* = *Henr. Bergerus*. Geminatas verò collegerunt *Pratejus* = *Fornerius* = *Pancirolus*.

9.

Sed quum agatur aut de Geminationibus aut de Antinomiis diſcutiendis, aut de Verborum Legis interpretatione, vera lectio *ad Exemplar Florentinum* ſiſtenda eſt; Id quod ſatis oſtendit apprimè neceſſariam eſſe cognitionem Hiſtoriæ *Florentini Exemplaris*. In Gloſſis laudari ſolet tanquam *Manuſcriptum Piſanum*, & Lit-

multum conducat. Inter ſyſtemata juris Civilis pro docentium diverſitate receptum eſt vel *ſyntagma Struvianum* vel *Compendium Lauterbachianum*, quod habemus SAMUELIS STRYKII *adnotationes ſuccinctas*, *Lipſiæ* 1701. 4. & quæ nuper prodi-

Littera Piſana, quum ab antiquiſſimo temporē Piſis extiterit, uſquequò Piſis ſubactis, Florentiam traslatum fuit, & in publico Florentinæ Reip. Palatio cuſtoditum. Nunc autem inibi extat in Imperiali *Gazofilacio* = Sciat oportet Juris ſtudioſus ſuperſtitioſam quamdam Florentino Codici Venerationem ſubcreviſſe, multoſque opinatos eſſe ipſius *Juſtiniani*, aut *Triboniani* Exemplar fuiſſe; ſed ex quampluribus mendis, lacuniſque atque aliis ſubinde argumentis cum *Brenckmanno* = *Mabillonio de Re Dipl. lib. V. Tab.6.* = *Fontaninio de Antiq. Hortæ lib.1. C.5. n.6.* ſeculo ſexto jam exeunte conſcriptum eſſe Viros præſtantiſſimos optimè cenſuiſſe = Diſputarunt autem inter ſe Viri Docti an Libri Pandectarum, qui extant vel quos extare novimus ex Florentino Exemplari manaverint; *Cujacius* = *Hofmannus* = *Eckius* = *Schultingius* = *hinc Aſtenſis* = *Grandius* = *Tanuccius* = *Schvvartius* = *VVielingius præfractè* negant; *Sed Taurellus* = *Auguſtinus* = *Balduinus* = *Miræus* = *Huberus* = *Reynoldus* = *Struvius* = *Brenckmannus* affirmarunt,

dierunt GOTTLIEBII GERHARDI TITII *obſervationum ratiocinantium in compendium iuris Lauterbachianum centuriæ V. Lipſiæ* 1703. 8. in quibus vulgaria præjudicia conatur evellere. SAMUELIS STRYHII *ſpecimen uſus moderni* quoque

addi

runt; quorum ſententiam & auctoritate ſuâ, & firmiſſimis argumentis ſolidè conſtituit in peculiari Diſſertatione quæ extat in *Symbolis Gorianis* Cl. *Guadagnius*, ipſa cui cum Minerva aſſurgit Themis = Proderit autem noviſſe rabidam, furentemque controverſiam de Inventione Pandectarum Amalphitana *Guidonem Grandium* inter, & *Bern. Tanuccium*, Piſanos Profeſſores utroſque, utroſque impavidos & animoſos. Ediderat *anno* 1726. *Grandius Epiſtolam de Pandectis* inſcriptam *Joſ. Averanio* ubi Amalphitanam inventionem improbabat. Variis de Cauſis hinc inde ortis *Tanuccius* contrariam opinionem tueri nitebatur; Sed *Grandius* citato curſu denuò edidit Florentiæ *anno* 1727. *Epiſtolam de Pandectis notis variis locupletatam*. Heinc litterarium bellum violentius exarſit; conſertæ manus: *Tanuccius* Lucæ edidit *anno* 1728. *Epiſtolam ad Socios Cortonenſes; Grandius* reſpondit *an.* 1728. edendo Piſis *Vindicias pro ſua Epiſtola de Pandectis*, ubi Vir Maximus ſuorum adverſariorum terga proſcindere aſſuetus, proprium ſectatus ingenium, nec

hu-

addi poteſt, in hiſce enim, quid uſu receptum, quidve abrogatum, declarat egregie. Addimus GOTTLIEBI GERHARCI TITII *Jus Privatum*, quod nuper demum 1709. 4. prodiit, atque ad mores Germaniæ eſt directum. Præferen-

K dus

humanitati pepercit, nec ſuæ famæ conſuluit: Sed nec *Cevæ*, *nec Marchettii* gerebat animos, cerebrumque Tanuccius; anno namque 1729. doctrinâ & mole magnum edidit Opus; Grandius inde (*Joſephi Averanii* occultâ inſtigatione) ferocius irritabatur, & *anno* 1730. ſub nomine *Bartoli Luccaberti* pariter mole magnum emiſit opus; & quum *Diomedis Brava Diſquiſitionem Criticam de Interpolatione Gratiani* laudaſſet, quæ tamen nunquam extiterat, ipſe Opuſculum finxit ediditque *Piſis anno* 1730. locum & annum pariter fingendo; nam rariſſima omninò ea editio facta videtur *Bononiæ apud Hæredes Benatii Anno* 1694. Stricto calamo *Tanuccius* dum alia reponere meditabatur, ac dum magnæ molis opus jam typis editum in lucem emittere propediem potuerat, Supremo *Magni Ducis* Juſſu ſilentium partibus indictum fuit. Poſtremum hoc opus multis poſt annis nempe *an.* 1760. in turbam datum eſt, doctrinâ, integritate, ampliſſimiſque dignitatibus Inluſtri, Auctore annuente = Quidam *Chriſt.* *Gottl. Stievius edidit Lipſiæ an.* 1740

ſatis

Digitized by Google

dus vero adhuc eſt JOANNIS BRUNNEMANNI Commentarius, per caſus atque rationes legum bene deductus, labore plane egregio, in quo nihil videmus intactum, ipſos etiam fontes ſedulo adlegatos. Optima eſt editio SAMUELIS STRYKII

ſatis ridiculam de hac controverſia diſſertationem. Videndus apprime eſt *Journal Litteraire d'Allemagne an.* 1742. *Tom.* 1. *Part.* 2. *pag.* 446. Faciunt iſthæc omnia ad inluſtrandam Florentinorum Pandectarum Hiſtoriam, quam uberrimè pro ſua ætate tradidit *Henr. Brenckmannus* ⩵.

10.

Neceſſarium porro eſt apprimè cognoſcere Pandectarum Editiones. Tres quaſi capitales feruntur, *Vulgaris*, *Haloandrina*, & *Florentina*. Vulgares dicuntur omnes Editiones quæ neque Haloandrinam, neque Florentinam ſequuntur. *Haloandrina* dicitur quam adornavit Gregor. Haloander. *Florentinam* dicimus eam, quæ Florentini Codicis lectionem exprimit. *Lælius Taurellus*, & *Franciſcus Filius* primâ vice id præſtiterunt, quod etiam peragere tentavit & *Hugo a Porta* ⩵ hinc *Miræus* ⩵ *Ruſſardus* ⩵ *Contius* ⩵ *Charondas*. Nunquam tamen lectio Plorentina genuina, ac ſincera prodiit. Unde *Laurentius Theodorus Gronovius an.*1680. ſedulò in Floren-

KII, *Lipſiæ* 1699. *fol.* Inter polemicos precipuæ habendæ ſunt GEORGII ADAMI STRUVII *evolutiones* ſæpius editæ, K 2 quæ

tinum Manuſcriptum inquiſivit, ſed non aliud edidit præter paucas emendationes. *Henr. Brenckmannus* deinde per integros XIV. menſes Librum Florentinum adiit opem ferente *Cl. Ant. Maria Salvinio*, ſed provida conſilia mors invidia fregit. Exemplum autem Editioni paratum ad Ill. *Gebauerum* perveniſſe audivi. Omnium tamen induſtriam fortaſſe vicit *Politianus*, cujus acumen, & diligentiam ne verbum quidem fugit. Ejus Collationibus uſus in aliqua parte eſt *Ludovicus Bologninus*, dum Politiani quaſdam curſorias notas viderit, quas impensè laudat *Ant. Auguſtinus*, & è quibus multa hauſere *Budæus & Bayfyus*. Prætioſi Codices, ubi Politianus cum Vulgatis Florentinum contulit Exemplar, diu cuſtoditi fuerant Florentiæ in Bibliotheca Laurentiana, uti teſtatur *Petrus Victorius Caſtigat. in Columell. de Re Ruſt. p.* 70. Illos deinde amiſit ut notat *Brenckmann. H. P. lib.IV. C.*1. *p.*317. Unde poſtea Viri eruditi tanquam omninò deperditos deplorarunt ut videre eſt apud *Menckenium in Vita Politiani* §.15. n. (E). Nuper verò Doctiſſimi cujuſdam viri manu obſtetricante Bibliothecæ Laurentianæ vindicavit Anno 1760. ſuorum Jurium Adſertor impavidus Cl. *Ang. Mar. Bandinius* Imperialis Bibliothecarius, qui probè noſcens rei furtivæ æternam

nam

quæ ad ſyntagma directæ ejuſdemque *Gothofredi Immo*, quod *Francofurti ad Moenum* 1695. 4. prodiit, in quo leges obſtan-

nam auctoritatem eſſe, ſolidiorem Juriſprudentiam eo affecit beneficio, ut in tuto conlocentur quæ ex Politiani manu Pandectas Florentinos mirificè referunt.

Iſthæc quidem, hiſce alia conſimilia noſcat neceſſe eſt Juvenis ſtudioſus, ut Legum intellectum adſequi valeat. Non autem hic ego regulas ponam Rectæ interpretationis, quum non aliud mihi agendum propoſuerim, quam Auctores Scriptoreſque aut = videndos = aut legendos = aut contemplandos enumerare. Huc inde ſpectat, quod Linguæ Græcæ neceſſitate propoſita ad Pandectarum interpretationem, notem quammulta reſtituta eſſe ac reſtitui poſſe tum ex *Theophilo*, tum ex *Harmenopulo*, tum præſertim ex libris *Baſilikῶν* quos *Gregorius Haloander & Viglius Zuichemus* primum indicarunt, Scholiſque noſtris exhibuerunt. Alios inde titulos adjecerunt *Gentianus Hervetus & Cujacius*. Integros deinde LX. Libros *Carolus Hannibal Fabrottus* auſpiciis Cl. *Seguierii* ex *Bibliotheca Regia Pariſienſi* ſeptem voluminibus in fol. edidit, & verſionem adjunxit, gloſſaſque adjecit, & *Notitiam Baſilicorum Joſ. Mariæ Suarezii*, quæ omninò conferenda, quæ & jungitur *Manuali Gothofredi* ex ed. *an.*1663. Amſtel. aut reperiri poteſt apud *Fabric.*

Digitized by Google

ſtantes a Gothofredo in notis adlegatæ, conciliantur. Plures adhuc controverſias de-

bric. Bibl. Græc. Vol. 12. *p.*467. Juris Studioſo cognoſcendæ ſunt etiam *&* *Eclogæ* = *&* *Synopſes* = *Promptuaria* = *Manualia*, quæ Græcis adeo inferioris ævi placuerunt; de quibus vidend. *Lambecius lib.* 6. *Comment. Bibl. Vindebonenſ.* = *Neſſelius in Catal. Manuſcritporum Bibl. Vindebonenſ. P.* 2. *p.* 8. = *Montfauconius in Catal. Codd. Manuſcriptorum Bibl. Coisliniana* = *Fabricius Bibl. Græc. Vol.* 12. *p.*429. = *VVächtlerus in Aƈt. Erudit. an.*1715. *p.*507. = Ità *Mich. Pſellus Synopſin legum* 1400. verſibus Jambis & Politicis exhibuit, quos pro ſoluta oratione edidit *Leunclavius Juris Græco-Romani Tom.*2. hinc optimá ratione *Meermannus Tom.* 1.. *Theſ. Jur.* Opus iſtud habetur in *Manuſcripto Codice Vaticano* 845. *&* *Palatino Cod.*316. *Syrmondus* Exemplar communicavit cum *Bouſqueto* qui Pariſiis edidit an.1631. = Multa verò ad Jus Græcum ſpeƈtantia videat Juris ſtudioſus in *Colleƈtione Juris Græco-Romani edita a Leunclavio & in Colleƈtione Marquardi Freheri* = Plurimum autem juvabit vidiſſe & *Nic. Rigaltii* quarumdam Novellarum Gloſſarium, ut & *Harmenopuli* Nomenclatorem *a Dyon. Gothofredo* confeƈtum. De Gloſſariis Græcis Juridicis *Vid. Fabric. Bibl. Græc. Lib.IV. c.*36. *§.* 11. = Ex quibus aliiſque conſimilibus pronum eſt conligere, quantum a vero aberrent, qui Græcarum littera- rum

decidit LUDERUS MENCKENIUS in *gymnaſio polemico juris*, quod *Lipſiæ* 1689. 4.

rum ſtudium ſolidæ Juriſprudentiæ adipiſcendæ non neceſſarium eſſe arbitrantur; Neque moveatur Juris ſtudioſus contraria auctoritate aut *Alberici Gentilis*, aut *Ottonis Taboris*; juſtam namque iiſdem ſententiam dixerunt & *Fabrottus in Apologia pro Græcis & Gundlingius in Gundlingian. P.*2. Omnia namque hactenus prolata illud evincunt, ac ea conſideratio dumtaxat evincere poſſet, quod multa reperiantur *Græcè ſcripta in ipſo Pandectarum Corpore*, quæ Doctiſſimi Juriſconſulti deſiderarent induſtriam.

12.

His itaque præſtructis Varia Juriſconſultorum Commentaria adire poteſt Juris Studioſus. Plurimi facienda eſt *Gloſſa Accurſiana* de qua vid. *Hotomann. in Præf. Conſilior.* atque ut ceteros ſileam *Pet. Bayle in Diction. H.ſt. & Crit. Voce Accurſe* = *Boehmer. in Uſu mod. decretal. ſub tit. de Conſtit. Princip* §.42. = Antiquiores autem Interpretes maxima veneratione proſequatur Juvenis ſtudioſus = *Bartolum* = *Baldum* = *Jaſonem* = *Franciſcum Aretinum* = *Paulum Caſtrenſem* alioſque laudatos *a Pancirolo* = *Symone* aliiſque. *Cujacium Juriſprudentiæ Inſtauratorem* = *Duarenum* = *Hotomannum* = *Ant. Fabrum* legiſſe juverit, quum luculentiſſima in Pandectas commen-

4. eſt editum . Ex Commentariis ad Codicem , ANTONII PEREZII *prælectiones*

mentaria ſcripſerint, ut & *Zoeſium* = *Frantkium* = *Mornacium* = *Noodtium* = alioſque = *Jo. Brunnemannus* maximè commendandus Juvenibus eſt, quum ex Legibus præcipuas quæſtiones efformet, & ſingulos Scriptores indicet = Commentaria *Lynckeriana multiplicis uſus* ſunt, ſed Vir ille maximns non magnam Digeſtorum partem inluſtravit = *Jo. Voetii Commentarius ad Pandectas* impensè laudandus eſt, quum Jus Romanum hodierni Juris tractationi junxerit.

13.

Neceſſarium etiam eſt ad ſua referre loca; quæ Viri doctiſſimi in variis Obſervationibus = Emendationibus = protulerunt, ut Pandectis lucem adjungerent = Ità *Hottomannus*, & *Briſſonius* inluſtrarunt Titulum *de Ritu Nuptiarum* = *Bayſius Tit. de Auro Argento &c. legatis* = *Fabrettus Tit. de Aqua & Aquæductu* = *Contius & Gundlingius Tit. ad Legem Juliam Majeſtatis & Tit. de Teſtamentis* = *Wilhelmus a Loon Tit. de Manumiſſionibus* = Ita ad Pandectas referantur Inluſtrationes peculiares cujuſdam Juriſconſulti, quum Interpretes modo *Scævolas ut Balduinus & Cujacius*, *modo Sabinum ut Mollerus* inluſtrandos ſuſceperint = Ad Pandectas pariter referendæ ſunt Obſervationes, & Illuſtrationes ſeor-

nes in Codicem, *Amſtelodami* 1663. 4. editæ, ob judicii gravitatem & quod ad ſolidam juris explicationem faciunt, eſtimandi (1).

§.XVI.

ſeorſim editæ ut *Duareni* = *Hotomanni* = *Briſſonii* = *Cujacii* = *Noodtii* = *Bynckershoekii* = *Averanii* aliorumque præſtantiſſimorum Interpretum.

14.

Ut autem tanta rerum ſeries fortius percipiatur *VVeſembecii Paratitla* omninò legenda ſunt, quibus jungenda breviſſima illa *Cujacii Paratitla in Libros quinquaginta digeſtorum*. = *Luderi Menchenii Tractatio Synoptica Pandectarum Theoretico-Practica* (Lipſiæ 1697. in fol.) utiliſſima cenſeri debet, quum immenſum opus Tabulis Synopticis explanatum habeatur, quod maximè Pandectarum ſtudium juvare poteſt.

I.

(1) Codicis repetitæ prælectionis Hiſtoriam vide apud *Ludevvigium* in *Vit. Juſtiniani* alioſque Scriptores. Ad Codicis intelligentiam mirum facit *Codex Theodoſianus* quod demonſtrat *Gothofredus* peculiari diſſertatione. De *Codice Theodoſiano ejuſque in Codice Juſtiniano* uſu obſervavit *Salom. Brunquellus* = Inſcriptiones & Subſcriptiones legum maximi faciendæ ſunt, quam in rem conf. *Jac. Gothofredus in Chronolog. Cod. Theodoſ.*

noſ. = *Relandus in Faſtis Conſularibus.* Vidend. *Pagius in Critic. ad Baron. ad an.*287. = *Reineſius in Ep. ad Rupertum &c.*

Commentaria in Codicem confecta a *Bartolo* = *Baldo* = *Cyno* = *Saliceto* = maximam utilitatem Juris ſtudioſo afferant. *Donelli* = *Gilkenii* = *Sichardi* = *Zoeſii* = *Tuldeni* = *Giphanii* = *VVıſſenbachii* = *Alteſerræ* = *Brunnemanni* in Codicem Scripta neceſſario videnda ſunt, uti etiam ad Codicis intelligentiam commendanda eſt eorum diligentia, qui leges alicujus Imperatoris ſibi explicandas, & enucleandas ſuſceperunt, ità *Balduinus Conſtantinum Magnum* inluſtravit, atque ut alios ſileam, *Auguſtus Bachius* Traiani leges luculentiſſimo commentario propoſuit.

2.

A Codice ad Novellas properamus. Antiqui Interpretes rarò eas adgrediuntur. Ex recentibus *Balduinus* = *Gudelinus* = *Ritterſhuſius* = *Matthias Stephani* = *Cujacius* = *Sonnemannus* = *Venatorius* eaſdem expoſuerunt.

De novellarum Verſionibus & Editionibus vidend. *Cujacius Obſ. VIII.* 46. *Contius in Praef. ad novell. Leunclavius lib.*2. *notat. Jur.* p.665. *Nic. Alemannus ad Procop. p.*9. J. A. Fabric. Bib. Græc. Vol XII. p:400. *Chriſtrid. VVachterus in act. Erudit. Lipſ. an.* 17010.

3.

Præter Novellas habemus etiam Authenticas, de quarum *Origine*, & *Auctoritate* vidend. *Balduin in Protheoria ad novell.* = *Strauch. in Irner*

ner. non errante = *Suarez in Notit. Baſilic.* = Hinc *de aetate* = *& auctore* = conferend. *Molinaeus Lection. Dolan. III.* 20. = *Strauchius* = *Pagenſtecherus* qui paulo poſt Juſtinianum facta eſſe authumant. Alii contra veluti *Rittershuſius* = *VViſſembachius* Irnerium omnium Authenticarum Auctorem faciunt. Mediá incedebat Via *Beyerus*, *& Bynckershoeckius*, quum Summaria quædam opinarentur facta fuiſſe prope Juſtiniani tempora, aucta deinde per *Irnerium* alioſque ejus Ævi Juriſconſultos. In quò notandum acerrimam fuiſſe contentionem *Bynckershoechium* inter, & *Pagenſtecherum*; qui in *Sicilimeutis* ad *Compendium Lauterbachianum* ſuam opinionem tuebatur; ſed quum inter ceteros ab *Ampliſſ. Bynkeshoeckio* confutaretur *da Auctoribus*, *auctoritateque Authenticarum*, *Pagenſtecherus* Auditorem quemdam ſuum objecit, cui *Bynckershoekius* reſpondens, edita *Contentione literaria*, Adverſarium exagitavit. *Pagenſtecherus* acriter inflammabatnr & *Inerium injuriâ Vapulantem Groeningæ edidit an.* 1701. *Bynckershoeckius* multa acèrbius repoſuit in *Praef. ad Librum ſingularem ad L. Rhodiam de Jactu Hagæ* 1703. *Vid. Opp. Ed. Lugd. Batav.* 1744. *T. IV.* Ita Viri præſtantiſſimi Eruditorum more non ſecus ac petulantes è Trivio mulierculæ per aliquot annos durâ ſeſe invicem ſtrigili defricuerunt, & nomen ſuum conviciis proſcindere, & maledico dente carpere non deſtiterunt, ambitioni non veritati litantes, conſueto furore, arrogantiaque perciti, qua Viri Docti identidem, ſæpè autem litteratores quidam Scurrae, & Nebulones Vento turgidi, Di-

ƈa-

§. XVI.

Præter ſyſtemata, addi quoque poſ- *Lexica juris.*
ſunt lexica, (1) in quibus æſtimandus præ
cæteris eſt AUGUSTINI BARBOSÆ *theſaurus locorum communium juriſprudentiæ*,
qui per axiomata deductus, cura SAMUELIS STRYKII prodiit *Lipſiæ* 1690. *fol.* In

 hoc

ſtaturam quærentes, ſupremoſque honores, ſi qui ſunt qui aut adverſentur = aut rideant = aut abnuant = aut non debitis excipiant plauſibus, eos quidem impetere, & contundere ferociter annituntur.

(1) *Nebriſſienſis* = *Spiegelii* = *Hotomanni* aliorumque Lexica in ſuum tranſtulit *Io. Kaal*, ſive *Calvinus*. *Briſſonii* tamen de Verborum ſignificatione Opus maximi faciendum eſt ac præſertim cum *Taboris & Heinneccii* annotatis. Juvenibus autem maximè commendaſſem *Vocabularium Juris* editum a Viro doctiſſimo *Th. Vicat*, quod etiam Neapoli edi cœptum eſt *an.* 1760. & maximo, atque incredibili ſolidioris Juriſprudentis bono conficiendum curat Vir præſtantiſſimus, ex ea præſertim ratione quod in forma, ut ajunt octava commodius excuſum fuerit. *Encyclopædia Pariſienſis*, ſi unquam volente Deo Univer-

hoc enim brocardica juris ſub ſuis titulis videmus poſita, & per leges non ſolum, ſed etiam auctoritates prudentum confirmata, ita ut omnibus debeat eſſe commendatiſſimus. ARNOLDI REYGERI *theſaurus juris*, qui per AHASUERUM FRSTICHIUM auctus atque editus *Francofurti* 1668. *f.* iis eſt utilis, qui in elaborandis materiis occupati, Cardinalis TUSCHI vero *concluſiones practicabiles*, *Francofurti* 1623. *f. IV. vol.* in eo valent, quod ſententias multas practicorum in iiſdem videamus congeſtas, ut exinde allegata multa hauriri poſſint in ſcriptis advocatorum. In explicatione vocum & terminorum juris utimur JOANNIS CALVINI *lexico*, *Francofurti* 1604. *f.*

§. XVII.

verſum Scientiarum ambitum compleverit, in ea parte qua Juridicum tractatur argumentum, pro ſaluberrimo eſſe poterit Juris Lexico, quod impigre urgere pergat ejus partis Auctor *Cl. Touſſainius* enixè rogamus.

§. XVII.

Inter practicos, (1) in foris noſtris Saxonicis utimur *proceſſu* BENEDICTI CARPZOVII, qui *Lipſiæ* recuſus 1692. *f.* In terris electoralibus vero optimus eſt LUDOVICI GüNTHERI MARTINI *Commentarius ad Ordinationem proceſſus electoralis Saxonici*, qui *Francofurti & Lipſiæ* 1710. *f.* ex iterata editione prodiit. In proceſſu civili atque criminali ſufficere poterit JOANNIS BRUNNEMANNI *proceſſus*, *Francofurti ad Viadrum* 1691. 4. qui accuratior eſt reliquis. Addi poteſt ſcriptum egregium illuſtris vi- *Scriptores Practici.*

(1) Practicorum numerus excrevit adeo, ut nequeat invenis ex ipſorum ſoluta lectione proficere. Animum inde convertat ad ſibi comparandam illorum notitiam, ut facilius poſſit in perquirendis rationibus & auctoritatibus iiſdem uti. Id quod commodiſſimè perficiet ſi in alphabeticum redegerit ordinem nomina eorum præſertim, qui peculiares tractatus confecerunt, ità ut qualibet emergente quæſtione in promptu ſit locus ubi tale verſatur argumentum; atque ita ex. gr. ſi de *Suſtitutionum* quæſtione agatur, ſtatim adire poteſt *Ferrettum* = *Allofinum* = *Barboſam* = *Fouquel-*

viri, SAMUELIS ITRYKII *introductio ad praxin*, quæ accuratam præbet praxeos delineationem. Ejuſdem æſtimandus eſt tractatus de *actionibus forenſibus inveſtigandis & caute eligendis*, ut & de actionum præſcriptione, *Halæ* 1698. 4. ſingulis qui ad praxin tendut, commendandus; atque aliud Ejuſdem ſcriptum de *cautelis contractuum*, *Wittembergæ* 1698. 4. ſingulis qui inter ſe contractus ineunt proficuum. In formulis actionum habemus vel QUIRINI SCHACHERI *collegium practicum*, quod ad ordinem Pandectarum directum prodiit *Lipſiæ* 1694. 4. vel BARTHOLOMÆI LEONHARDI SVENDENDöRFERI *ſummariam actionum*

quellinum = *Moſtellum* = *Oddum* = *Taborem* = *Hunnium* = *Forſterum* = *Fuſarium* (*hominem ſane futiliſſimum*) = *Jac. Ottonem* = *Chiffletium* = *alioſque*, & ſic de ceteris. Juvenibus autem maximè laudaſſem integram lectionem Operis ſanè præſtantiſſimi quod ſub nomine *Doctoris Vulgaris* edidit Vir famigeratiſſimus *Card. De Luca*: Ibi namque habentur tutiſſima Praxeos, ſolidioriſque Juriſprudentiæ Elementa, quæ, doctrinâ, quá pollebat incredibili ex puriori origine expreſſit Vir ille celeberrimus, relictis floſculis, nugiſque Philologorum, qui Juriſprudentiam raro

num forenſium expoſitionem ex iterata editione, *Lipſiæ*, 1687. 4. in qua pleraſque actionum formulas videmus adductas. Circa exceptiones utile eſt ANDREÆ RIVINI *ſpecimen exceptionum*, *Lipſiæ* 1686. 8. & quæ plenius hanc expoſuit materiam JOANNIS OLDENDORPII *ſylloge exceptionum forenſium*, quam auxit atque ad uſum fori accomodavit ANDREAS CHRISTOPHORUS ROESENERUS, *Lipſiæ* 1692. 4. Non male aget, qui addere voluerit ADAMI VOLCKMANNI *Notariat-Hunſt*, quæ reviſa atque emendata per GEORGIUM BEYERUM, *Lipſiæ* 1696. 8. ex quâ multa quoque quæ ad ſolemnia & formulas juris

fa-

rò inluſtrant, ſæpè perturbant, & obſcurant; ſcilicet vera Juriſprudentia non in contemplatione, ſed in actione verſatur; quidquid eruditionis eſt, quidquid Græcum, ac Romanum ad Jus pertinet non hoc Juriſprudentia eſt, ſed vehiculum quoddam, quo poſt longum etiam iter emenſum illuc perveniamus ubi ſuum Juriſprudentia poſuit domicilium, æternumque habet cum æquitate & ratione connubium, cujus arcana non ſyllabarum computatione, aut verbi derivatione referantur, ſed ii dumtaxat pervadere poſſunt, qui

Gen-

faciunt, hauriuntur. Ad *Proceſſum Cameralem* præcipuus eſt JACOBI BLUMII Commentarius, *Francofurti* 1676. 4. cui tamen non male quis junget JOANNES DECKHERRI *librum ſingularem relationum, votorum & deciſionum Cameralis judicii, Spiræ* 1681. 4. in quo ipſum modum procedendi in judicio Camerali per exempla declarat. ANDREÆ GAILII *Obſervationes Camerales* non tantum ad proceſſum Cameralem faciunt, ſed ad ſententias in foris Germaniæ receptas, quæ plerumque ſecundum ſententias Camerales ſolent dirigi. EVERARDI FABRICII *Gallus enucleatus, Coloniæ* 1697. 4. omnibus maxime eſt neceſſarius. Quippe

Gentis mores cognoſcunt, æquitati ſtudent, leges ad peculiares Caſus cum ratione trahunt, ſimileſque Caſus cum ſimilibus jam certis & judicatis rectiſſimè conferunt. Qui itaque Juri operam dant Juvenes ſtudioſi poſt academicos labores ſciant unam hanc eſſe viam ad Juriſprudentiam, ut optimè quum fuerint inſtructi, ſe foro tradant, ubi ex multiplici negotiorum copia, ex certantium ardore, & neceſſariis laboribus formatur ingenium ad veram & maſculam, non fucatam illam, & inanem Juriſprudentiam capeſſendam.

pe ad ſingulas Gailii obſervationes, ſententias ICtorum clariſſimorum diſſentientium, & praxin hodiernam notat. In ſententiarum quoque, quæ in foris receptæ, deciſionibus eminent DAVIDIS MEVII *deciſiones ſummi Tribunalis Wiſmarienſis*, & in terris Saxocis præcipue BENEDICTI CARPZOVII *Definitiones*, & MATTHIÆ BERLICHII *Concluſiones*, qui patres dici ſolent Practicorum.

§. XVIII.

In Jure Criminali (1) compendium præbet PETRI MULLERI *Juriſprudentia Criminalis*, *Jenæ* 1701. 4 Plenius vero ſyſtema PETRI THEODORICI *Collegium Criminale*, ex editione & cum adiun- *Jus Criminale*.

M ctis

(1) Inter ſyſtematicos Criminalis Juris Scriptores meritò recenſendi ſunt *Petrus Mullerus in Juriſprudentia Criminali* = *Petr. Theodoricus in Collegio Criminali* = *VVernerus Theodorus Martini in Juriſprudtntia Criminali* = *Franciſ. Modius in Praxi rerum Criminalium* = *Hinc Julius Clarus* = *Boſſius* = *Vulpinus* = *Guazzinus* = *Farinacius* = aliique innumeri, inter quos eminent *Ben. Carpzovius in Practica Criminali* & *Ant. Mathæus de Criminibus*. Ma-

BIBLIOTECA GIORGIO DEL VECCHIO UNIVERSITÀ DI ROMA

ctis diſſertationibus beati parentis, *Jenæ* 1671. 4. Addi poteſt JOANNIS BAPTISTÆ VULPINII *ſuccus ex operibus Farinacii*, *Lugduni* 1687. *f.* cum ipſa Opera Farinacii majoris ſint molis, & quantum ad Criminalem proceſſum Saxonicum BENEDICTI CARPZOVII *practica Criminalis*, *Witteberga* 1665. *f.* hinc enim pater Criminaliſtarum vulgo habetur, licet multa proferat, quæ hodie non amplius ſint in uſu. In ipſo proceſsu venit BENEDICTI CARPZOVII *Achts-Proceſſ*, & qui certa adhuc parte prævalet *Proceſsus Criminalis Altenburgenſis*. De *defenſione* vero *reorum* optimum eſt ſcriptum TOBIÆ

Maximi autem faciendi ſunt qui de peculiaribus delictis tractarunt. Ita de furtis ſcripſerunt *Bocerus* = *Bonifacius* = *Cludius* = *Carocius* = *Friderus* = *Iniuriis Lud. Gilhauſen* = *M. Mantua* = *de Vergeriis* = *Blalerus* = *Contardius* = = *Mundius a Rodach* = *Chriſtoph. Stern* = *Sam. Strykius* = *Thoennikerus* = *VVilduogelius* = De Homicidio *Ayzaeus* = *Affelmannus* = *Bocerus* = *Caballus* = *Hunnius* = *Paſſerinus* = *Jo. Zeithoff.* = *Krembergius* = *Obrectus* = *Fr. Rebhuns* & ſic ceteris dici poſſet. Hiſtoriam Juris Criminalis præceteris ſcripſit Struvius in *Hiſtoria Juris Jenæ* 1718. *p.* 735. Optimæ ſunt Doctiſſimi *Miroglii* Inſtitutiones Criminales.

BIÆ GRANTZII, quod *Lipſiæ* 1702. 4. prodiit, iis qui defenſionem ſuſcipiunt utiliſſimum.

XIX.

In jure feudali (1) inſtar omnium eſse poterit *beati parentis Syntagma juris feudalis*, quod cum obſervationibus atque deciſionibus feudalibus recuſum. In hoc *Jus Feudale.*

M 2 enim

1.

(1) Ad Juris Feudalis cognitionem neceſſaria maxime eſt Juris Feudalis Hiſtoria ubi etiam de illius origine, & auctoritate diſſeritur. *Conringius* = *Kopp.* = *Thomaſius* = *Struvius* = *Schilterus* = *Rheyerus* = *Bitſchius* felici ſucceſſu illud tractarunt, quibus jugendus *Du-Cangius* in voce *Beneficium*. *Pfeffinger. Vitriar. illuſtr. l.* 1. *T. XII.* §.7. *Gundlingius in Gundlingian. P.*1. *n.*1. §.9. *Nic. Hertius de Feud. Oblat. P.*1. §.2. *Hornius in Juriſp. Feud. C.*11. *Ant. Dominicus de Prærogat. Allodiorum C.*15. *Hachembergius in Germ. Med. p.*232. *Sperlingius de Ambactis in Nov. Litter. Mar. Balth.* 1699. *Leibnitius in Liter. ad Otton. Mencken. in Actis Erud. Supplement. T.IV. Sect.V. p.*238. *Guil. Nicolſonus in Epiſtola ad Dav. Wilkinſium*. *Loüis Chantereau Traitè des Fiefs, & de Leur Origine*.

2.

enim non ſolum diverſas feudorum ſpecies videmus explicatas, ſed etiam ſingulas quæſtiones feudales erudite deciſas. Si

2.

Juris Feudalis Inſtitutiones tradiderunt *Curtius* = *Fornerius* = *Contius.* = *Gemmelius* = *Hannetonius* = *Hattyſerus* = *VVeſſembecius* = *Guernerus* = *Soacius* = *Rittershuſius* = *VViſembachius* = *Corvinus*, aliiq; Inter ceteros commendaſſem *Hen. Cocceji Hyppomnemata Juris Feudalis* jugenda tamen cum *Inſtitutionibus Juris Feudalis Jo. Schilteri*. Optima huiſce compendii editio eſt *Lipſienſis ann.* 1750. quum aucta fuerit notis Ampliſſimi, doctiſſimique Viri *Georgii Chriſtiani Gebauveri*.

3.

Majora Opera Feudalia ſcripſerunt *Alvarottus* = *Iſernia* = *Paris de Puteo* = *Schraderus* = *Melonus*. Omnia fere habet qui unum *Roſenthalium* poſſideat.

4.

De Specialibus vero Scriptoribus prolixus nimium eſſet ſermo; ita *Fritſchius* diſputavit *de Feudis Oblatis*, uti pariter & *Thomaſius*, & *Hertius* = *De feudo in pecunia conſiſtente Andreas Milius*. *De Feudo pignoratitio Arn. Krupp.* De *Feudo Franco Ric. Polmann. De Feudis Impropriis Jo.*

Si quis tamen varias Feudiſtarum ſententias quæret, habet HENRICI a ROSENTHAL tractatum de *Feudis*, *Francfurti* 1662.

Jo. VVurmeſerus. De particulari Territorio Subinfeudato Georg. Henr. Brucknerus. De Feudo pluribus promiſſo Romanus Tellerus. De Felonia Fr. Geislerus. Ita de Expeditione Romana egit Celeberrimus Conr. Sam. *Schurtzfleiſchius Vid. ad Calcem Inſt. Schilt. ex ed. an.*1750. ut tercentos alios laudare ſuperſedeam.

5.

Ad Solidam Juris Feudalis notitiam adipiſcendam neceſſaria quammaximè eſt Cognitio Diplomatum de qua ſuperius, hinc Hiſtoriæ Medii Ævi, ac praeſertim Italicæ, Germanicæ, & Gallicæ. Valde juverit Juris Feudalis Studioſo *Hen. Spelmanni Gloſſarium Archeologicum & Gloſſarium quod Codici legum antiquarum ſubnexit Lindenbrogius*, quem ſequutus eſt *St. Baluzius*, qui *Capitularibus Regum Francorum* ſimile ſubjunxit. Neceſſarium vero eſt omnino *Du-Cangii Gloſſarium* quod & alibi Juris ſtudioſo commendabam. Preſſius porro Jus Feudale attingunt *Fr. Hottomanni Dictionarium Verborum Juris Feudalis*, & *Nic. Chriſt. Linckeri Concordantiæ Juris Feudalis*.

Digitized by Google

1662. f. recuſum, qui operoſus admodum eſt in congerendis variorum opinionibus. Vel ſi quis brevius quid deſideret, uſurpare poteri CASPARIS HENRICI HORNII *Jurisprudentia Feudali Longobardo-Teutonica*, *Witteberga* 1705. 4.

§. XX.

Jus Canonicum. In Jure Canonico præmittenda primum eſt GERHARDI von MASTRICHT *hiſtoria juris eccleſiaſtici*, *Duisburgi* edi-

1.

(1) Juris Canonici fundamentum eſt Sacra Sciptura, ſimulque Hiſtoria Eccleſiaſtica, quum Juris Pontificii compilationes ex Paparum decretis, Conciliorum Auctoritate, Patrum Scriptis coaleſeant. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Auctores aliquot alibi indicavimus. Binghami Origines jungendæ ſunt, & cautò legendæ quo facit doctiſſimum Opus *Cl. Mamachii* quod contra Binghamum operosè adornat. *Prænotiones Canonicæ Jo. Doujat* neceſſariò habendæ, quum eæ plená manu miniſtrent, quæ viam ſternant optimæ Juris Canonici Cognitioni. Hùc etiam facit *Hunoldi Blettenbergii Introductio in Jus Canonicum & Jo. Strauchii Prolegomena ad Gratianum*, *& Huldaricus Eisbenius de Origin. & Uſ. Jur. Can.*

2.

edita 1676. 8. recuſa curante Chriſtiano Thomaſio, *Halæ* 1705. 8. in qua originem, ſeriem, partes & notas juris Canonici explicat. Inter ipſas vero editiones juris Canonici ea eſt emendatiſſima, quæ cura PETRI & FRANCISCI PITHOEORUM primo *Pariſiis* 1687. *f.* prodiit, poſt *Lipſiæ* recuſa 1705. *fol.* ſed cum iſta ſuntuoſi ſit oris, in ejus locum ſubſtitui poteſt ea, quæ *Coloniæ* 1661. 4. prodiit. Inter compendia juris Canonici bina ſunt æſtimanda. VALERII ANDREÆ SDBSELII *erotemata* quidem juris Canonici, quæ cum notis beati parentis, *Jenæ* 1709. 8. recuſas, ipſas queſtiones juris Canonici juſtius explicant, quibus addi poſſunt perilluſtris LYNCKERI *Analecta*, quibus Praxin Conſi- ſto-

2.

Juris Canonici Inſtitutiones innumeræ ſunt: *Lancellottus cum Explanatione Thomaſii* maximi uſus eſſe poſſet. Si quis tamen breviori opere uti velit legat aut *Sixtini* = *Corvini* = *Artneri* = *Mathæi* = *Jo. Schilteri* = *VVillerdingii* = *Bohemeri* Inſtitutiones Juris Eccleſiaſtici, aut ſi iſthæc omnia ad palatum non ſint, præceteris commendandæ ſunt Pontificii Juris breviſſimæ Inſtitu-

ſtoriorum videmus explicatam. JOANNIS SCHILTERI *Inſtitutiones Juris Canonici*, quæ haut ita pridem recuſæ, antiquitates eccleſiaſticas & hiſtoriam conciliorum, quæ fontes præbent Juris Canonici, faciunt egregie, ita ut bina iſta compendia haut male combinentur. Inter ſyſtemata utimur ex Proteſtantibus CASPARIS ZIEGLERI *Commentario in inſtitutiones juris Canonici Joannis Pauli Lancellori*, qui *Witteberga* prodiit *1669.* 4. in quo potiores formulas Canonicas & nævos juris Canonici videmus expoſitos. Ex pontificiis æſtimandum maxime eſt LUDOVIC ENGELII *collegium Juris Canonici*, *Salisburgi* 1700. 4. recuſum, quod in quæſtionibus canoni-

tutiones *Caniſii* = *Cucchii* = *Mareſii* = *Fleurii* = *& Jan. Vincentii Gravinæ*.

3.

Majora Jus Canonicum Opera ſpectantia ſi quis deſiderat, ut cetera omnia miſſa faciam, legat aut *Bohemeri Jus Eccleſiaſticum aut incomparabile Juris Eccleſiaſtici Opus Doctiſſimi Zegeri Van-Eſpenii*. Notitiam verò aliorum huc ſpectantium haurire poteſt ex Struvio = Bohemero ceterisque.

nicis precipuum eſt. Qui pleniores petunt Commentarios, habent HERNRICI PIRRHINGII & EMANUELIS GONTZALETZ de TELLETZ, quorum ille ad decidendas quæſtiones, hic ad capitulorum ſolidiorem explicationem plurimum conducit. In jure eccleſiaſtico, quod in terris Proteſtantium præſertim, a jure Canonico bene diſtinguendum, eminet laudatiſſimuss JOANNIS BRUNNEMANNI tractatus de *jure eccleſiaſtico*, qui notis & ſupplementis adauctus a SAMUELE STRYCHIO, *Francofurti & Lipſiæ 1686.* 4. communibus opinionibus non ita regitur, ac vulgo ſolet, ſed jura circa ſacra, & quæ his adnexa, declarat egregie. BENEDICTI CARPZOVII *Juriſprudentia eccleſiaſtica*, quæ *Lipſiæ 1695. fol.* recuſa, ea ex ratione addi meretur, quia in conſiſtoriis ſecundum ejuſdem deciſa pronuntiatur communiter. Nec incongruum erit, ſi in matrimonialibus addere velimus HIERONIMI BRUCKNERI *Conſilia matrimonialia*, *Francofurti 1692.* 4. edita, quippe iis multos caſus rariores continent.

Digitized by Google

INDEX.

§. I.

Fontes Juriſprudentiæ in Scriptura Sacra . *Pag.* 1.

§. II.

Philoſophia Studioſis Juris neceſſaria. 3.

§. III.

Philoſophia moralis. 12.

§. IV.

Philoſophia Juris Naturæ. 14.

§. V.

Jus gentium, 18.

§. VI.

Politica. 19.

§. VII.

Oratoriæ Studium. 28.

§. VIII.

Res Litteraria. 31.

§. IX.

Studium Hiſtoricum. 37.

§. X.

Geographia. 43.

§. XI.

§. XI.
Genealogia, & Heraldica. 45.

§. XII.
Studium antiquitatum. 47.

§. XIII.
Hiſtoria Juris. 53.

§. XIV.
Juriſprudentiæ Elementa. 58.

§. XV.
Tractatio Pandectarum & Codicis &c. 65.

§. XVI.
Lexica Juris. 83.

§. XVII.
Scriptores Practici. 85.

§. XVIII.
Jus Criminale. 89.

§. XIX.
Jus Feudale. 91.

§. XX.
Jus Canonicum. 94.

FINIS.

Digitized by Google

DELINEATIO HISTORIÆ

JURIS CIVILIS ROMANI.

:(o):(o):(o):

SECTIO I.

§.1. URbem Romam a principio *Reges* habuere, (1) ſub quo ſtatu, initio ſine lege, & jure certo Populus Romanus vixit, cum omnia manu a Regibus gubernarentur (2) & Romulus ferè ut libitum eſſet, imperitaret. (3) Poſtea auctâ Civitate *Romulus* ipſe Leges quaſdam curiatas ad Populum tulit.

§.2. Tulerunt & ſequentes Reges (4). Nam *Numa* religionibus, & divino jure maximè Populum devinxit: repertaque quædam a *Tullo*, & *Anco*. Sed præcipuus *Servius Tullius* ſanctor Legum fuit, quibus etiam Reges obtemperarent (5).

(1) *Tacit. Ann. lib.* 1. (2) *Pompon. l.*2. §. 1. *ff. de O. J.* (3) *Tacit. Ann. III.* 26. 5. (4) *Pompon. l.*2. §.2. (5) *Tacit. III. Annal.*26. Huc referuntur quæ de Legibus Regiis habent Interpp. inter quos eminet *Clarus Sylvius*.

§. 3. Ejectis vero Regibus, & pulſo Tarquinio, omnes illæ leges exoleverunt, & Populus incerto iterum jure, & conſuetudine magis, quam lege certa uti cœpit (1).

§. 4. Variis interea, iiſque gravibus diſſidiis inter Patres, & plebem ortis (2) tandem evenit, ut conſenſu communi tres legati mitterentur in Græciam, ut inde leges deſcriberent, atque colligerent (3), quibus reverſis, *Decemviri* creati ſunt Juris Communis condendi gratiâ, qui etiam *decem tabulis* jus conditum populo publicè propoſuerunt, idque ad nutum Populi emendarunt (4).

§. 5. Sed cum viderentur adhuc quædam leges deeſſe, aliæ adhuc tabulæ a Decemviris adiectæ ſunt, quæ tamen demum, abrogato iterum decemviratu a novis conſulibus, vim legis acceperunt, & ita *Leges XII. Tabula-*

rum

(1) *Pompon. l. c.* Reges pulſi fuerunt *anno ab V. C.* 244. Tunc creati Conſules, & Regium nomen exolevit. Patricii tunc Plebem deprimere tentantes Plebejorum animos nimia inhumanitate excitarunt. Inde ex Patriciorum calliditate Jura ſummopere incerta & obſcura reddita ſunt. Vidend. *Thomaſ. de Næv. Juriſprud. p.* 134. *Schubart. de Fat. Juriſp. Rom. p. m.* 116. (2) *Liv. lib.* 1. *&* 3. *Dec.* 1. (3) *Halic. lib.* 10. *in fin.* (4) *Dionyſ. lib.* 10. *p. m.* 657.

rum appellatæ ſunt (1); quæ ideo ſunt fons omnis juris Romani (2) & leges ſequentes fere pro augmentis earum haberi debent.

§.6. Jam uti evidenter id imperfectionem ſtatus Romani, vel Legislatorum ſapit, quod a Græcis leges petierint Romani, ac præterea, vel imperitiâ, vel aſtutiâ *Decemvirorum* ex modo, quem in conficiendis legibus duodecim Tabularum adhibuerunt, elucet, ità jamdiù apud *Gellium* contra æquitatem legum harum, & non abſque ratione, diſputatum fuit, eaque maximè ex prohibitione conjugiorum inter Patres, & Plebem apparet (3).

§.7. Interim tamen, cum *Leges XII. Tabularum* nihilominus ſint fons omnis ſe-

(1) *Liv. lib.3. C.34.* (2) *Liv. l. c. Tacit. Annal. Lib.3.* Cum Græcia legum fama clareſceret, Romani, ut ex Livio, & Dionyſio colligitur, eas in Remp. transferre cogitarunt. Dubitant non pauci an revera ex Græcia ll. XII. Tabb. manaverint. Conf. *Bonamy Tom. XXII. Academ. Inſcrip. Parienſ.* Multi ex noſtris Interpp. eaſdem Leges ſunt interpretati, ſed omnibus palmam præripit *Jacobus Gothofredus.* (3) De iniquitate, atque injuſtitia quarumdam Legum, quæ in XII. Tab. habebantur, prolixè plures diſputarunt, inter quos *Thomaſius Nov. Juriſpr. Obſ. IV. pag.* 167. *Bynckerſhoeck Obſerv. lib.* 1. *Cap.*1. *vid. Hofmann. pag.*30.

quentis juris Romani, & leges ſequentes fere pro augmentis earum haberi debeant, non parum impedit ſtudium Juriſprudentiæ, quod hodiè legibus XII. Tabularum plane careamus.

§.8. Paucæ erant, & breves pro moribus illorum temporum Leges XII. Tabularum, atque tali loquendi genere utentes, quod ſubſequentibus ſeculis Romani ipſi mutato idiomate vix intelligerent.

SECTIO II.

§.9. Propter paucitatem (1) verò ac brevitatem, mox orta eſt *Interpretatio Prudentum*, *&* *Diſputatio Fori*, quæ primis temporibus tacito Populi conſenſu vim juris obtinuit, atque propria parte aliqua non appellatur, ſed communi nomine vocatur *Jus Civile* (2) item *Media Juriſprudentia* (3). Aſt ve-

(1) *Gell. Lib.20. Cic. de ll.* (2) *Pompon. d. l.2.* §. 5. (3) §. *Media. Inſtit.Tit. de Legitim. Agn. Succ.* Aſtuto certè conſilio breviſſimis verbis uſi ſunt Decemviri; nam exinde neceſſaria obſcuritate Leges interpretando Juris dicendi facultatem ſibi reſervabant.

verò, & fori diſputatio magnam juris incertitudinem introduxit.

§.10. Illa legum interpetratio a Patribus, vel Patriciis occupabatur. (1)

§. 11. Ita etiam Patricii juris dicendi poteſtatem ſibi vindicabant, & Populo certas (2) ſolemneſque formulas præſcribebant, ne, prout vellet, actiones inſtitueret, quæ appellantur *Legis Actiones*.

§.12. Potiſſimum verò apud collegium Pontificum hæc Poteſtas interpetrandi, & formularum reſidebat. Legebantur Pontifices olim ex ſolis Patriciis (3) & ex his poſteà conſtituebatur, quis quoquo anno præeſſet Privatis, interpetrando, & reſpondendo de jure. (4)

§.13. Incertæ erant, variantes, & incognitæ Populo hæ *Legis Actiones*. Inerat iis ma-

(1) Nam Juris Interpretes Patricii dumtaxat erant, cum Plebeji raro poſſent ad Legum ſtudium aſſurgere, dum talibus diſciplinis ſe convertere non conſueverint.

(2) *Thomaſ. Næv. Juriſp. Antejuſtin.* 7. Inde maximè incertus Juris ſtatus, & rebus ad perpetuam viciſſitudinem compoſitis, innumerabiles Leges de Jure Civili latæ fuerunt; Plures Magiſtratus inde originem duxerunt, & perpetua fuit inter Patricios & Plebejos diſſenſio.

(3) *Liv. lib.*10. *cap.6.* (4) *Pompon. l.2. de O. J.*

maxima ſubtilitas, & iniquitas. Nam ſi litigantes, præeuntibus Jureconſultis, in pronunciando vel ſyllaba deerraſſent, formulâ cecidiſſe, aut cauſa, dicebantur, ideſt cauſam perdidiſſe. (1)

§. 14. Poſtea cum *Gnejus Flavius* invitis nobilibus, Ædilis Curulis factus eſſet, formulas iſtas evulgavit, & Faſtos in albo repoſuit, ut a toto populo quotidiè cognoſci poſſent (2); Unde appellatur *Jus Civile Flavianum*, quamvis *Flavius* de ſuo nihil adijecerit. (3)

§. 15. Etſi autem hæc modò non ſubtilitas, ſed ſaltem incertitudo formularum fuerit ſublata, mox tamen ipſa incertitudo rurſus introducta, imò aucta fuit, cum hoc factum Fla-

(1) Legis Actiones in certis formulis verſabantur, de quibus vid. *Briſſonius de Formulis:* atque in ſtatutis ſolemnitatibus tam reſpectu geſtuum, quam ratione temporis: Pauci enim ſciebant quando poſſet lege agi. Vid. *Hofmann. pag.63.* (2) Dies alii erant *Faſti*, quibus certa verba legitima ſine piaculo licet Prætoribus fari; *Nefaſti*, quibus ea fari Jus non eſt. *Interciſi* erant ii, qui Judiciis per pomeridianum tempus erant accommodati. (3) De Flavio *Livius lib.9. Cap.46. Vidend. Varder-Muelen in Pompon. de Orig. Jur. & ib. Bynckerſoeck in Præterm.*

Flavianum Jureconſulti graviter ferentes novas quaſdam agendi formulas excogitaverint, eaſque certis quibuſdam notis vulgò incognitis deſcripſerint (1), donec *Sextus Ælius*, & has peculiari libro, qui *Jus Ælianum* appellatur, publicaret. (2)

§.16. Porrò evenit inter iſtas diſſenſiones Patrum, & Plebis, ut & Plebs quandoque poteſtatis Legiſlatoriæ partem ad ſe traheret, potiſſimum per ſeceſſiones, quarum primâ in Montem Sacrum Plebs obtinuit *Tribunos Plebis* (3) qui Poteſtatem habebant, ut, quod ad Plebem tuliſſent, quodque Plebs juſſiſſet, id ratum eſſet, quæ *Plebiſcita* vocata ſunt. (4)

§.17. Secunda ſeceſſione in Montem Aventinum cum velut in controverſo jure eſſet, tenerentur ne Patres Plebiſcitis, Plebs obti-

(1) *Cic. pro Mur. Cap.XI.* Ut formulas jam detectas novâ obſcuritate obruerent Juriſconſulti, eaſdem, aliaſque *Notis*, nempe figuris implexis litterarum complexi ſunt, quæ nullum ſenſum niſi intelligentibus redderent. Vid. *Hofmann. p.70.* (2) *Sex. Ælius* Notas explicavit in libro, qui inſcriptus *Tripertita* fuit. Vid. *Rupertus & Muelen ad Pompon.* (3) *Liv. lib.2. Cap.33.*
(4) *Coccejus in Not. Var. ad l.2. §.8. de O. J.*

obtinuit Lege latâ, ut quod tributim Plebs juſſiſſet, populum teneret (1), ac poſtea cum Patres de novo negarent, ſe Populi nomine teneri, novâ Lege dubium ſublatum fuit, ut videlicet Plebiſcitis omnes Quirites tenerentur. (2)

§.18. Denique cum Patriciorum ambitione Legi huic iterum eſſet derogatum, *Quintus Hortenſius* in tertia Plebis ad Montem Janiculum ſeceſſione eam renovavit. (3)

§.19. Eadem diſſenſio inter Patres, & plebem originem dedit, ut Prætor evidenter mala Patrum intentione, & ad decipiendum plebem crearetur (4) primum ex Patribus, mox ex Plebe, primum unus, mox duo, & ſucceſsu temporis adhuc plures. (5)

§.19.

(1) *Liv. lib.3. Cap.*55. (2) *Liv. lib.8. cap.*12. *Eberlin. de Orig. Jur. p.*54. (3) *Pompon. in l.*2. *Plin. lib.XVI. H. N. Cap.*10. Ità Tribunitia Poteſtas frenum impoſuit ambitioni Patriciorum. (4) *Liv. Lib.6. Cap. ult.* (5) Juris Prætorii Conſtitutio maximè ad opprimendam Plebem tendebat; cum enim Prætores poſſent Antiquas Leges interpretari, ſub interpretationis prætextu Poteſtatem Legislatoriam ad Patricios reduxerunt. De Hiſtoria Prætorum fusè *Hofmánn. p.*76. 77. 78. *ad* 88. Plebs tamen cum mala a Prætore obvenientia perſentiret, & ipſa Prætorem conſtituit. Plures alii Prætores ſuperadditi, ex quo maximè incertum & varium Jus redditum eſt.

§.20. Poteſtas eorum in jure reddendo primum conſtabat, (1) poſtea variis modis aucta fuit, in tantum, ut non ſolum eorum Edicta, quæ in Albo proponebant, certam juris ſpeciem conſtituerent; ſed & adjuvare, ſupplere, & corrigere iis jus Civile liceret.

§.21. Quo pacto cum clanculum, & inſidioſe ipſis indulta fuerit poteſtas Legislatoria, Juriſprudentia maxime obſcura, & intricata fuit reddita; ut taceam maximam inſuper confuſionem ex frequenti mutatione *Edictorum Prætoriorum* ortam eſſe, & quod interpetrationem *Edictorum Prætoriorum* valde impediat, quod Chronologiam actionum a *Prætoribus* inventarum non habeamus. (2)

§.22. Uti & illud inter deſiderata juriſprudentiæ referendum eſt, quod diſtinctio officii Prætorii, ab officio Judicis Pedanei juri

(1) *Liv. Lib.8. Cap. ult.* (2) Quæ maximè ſuperſunt ex Jure Prætorio, ſunt *Edicta* quædam *Prætoria* ſervata ab Interpretibus Romanis; quæ differunt ab Edicto Perpetuo tempore Hadriani collecto, de quo vid. *Hambergerus*. De iis verò Edictis vid. *Hofman. p.89.* De Nævis Juriſprudentiæ ex Jure Prætorio vid. *Thom. de Næv. lib.1. cap.7. n.16. Brevningius de Prætoribus Juris Everſoribus.* Vidend. *Joh. Richey Vindiciæ Prætoris.*

novo Juſtinianeo incognita, & defectus accuratæ deſcriptionis Proceſſus antiqui Judiciarii Romani, difficilem reddat intellectum Juriſprudentiæ Romanæ.

§.23. Eodem tempore, quo Prætor creatus fuit, etiam *Ædiles Curules* ſimili Plebis deceptione in odium ejus conſtituti ſunt, quorum primitus cura in ſuſpectione ludorum publicorum conſiſtebat, (1) poſtea illo prætextu facilè aucta fuit, ut & Viarum, & Venditionum publicarum curam gererent, atque eo nomine *Edicta* proponerent, quæ ſimiliter vim Legis habuerunt (2), & ſi per ea non ſemper utilitatem publicam, ſed magis ut Plebs multis litibus involveretur, intenderint.

§.24. Referuntur quidem communiter Senatuſconſulta inter augmenta *Legis XII. Tabularum* (3). Sed verius eſt, *Senatum* tempore li-

(1) *Liv. lib.6. in fin.* (2) Ædilitia Dignitas proximam ad Præturam & ad Conſulatum viam pandebat. Cura ædium, & viarum, annonæ, ludorum, aliarumque rerum Ædilibus mandabatur. De origine & incremento hujuſce dignitatis vid. *Hofmann. p.*104. 105. & *Spanhem. T.*2. *Diſſ.*10. (3) Poſtquam *Thomaſius* enumeraſſet varia Capita, unde Jus Civile conſtabat, nempe *Leges Regias*, *XII.Tab.*, *Plebiſcita*, *Edicta*, *de Senatuxconſultis* agit libe-

liberæ Reipublicæ poteſtatem legis condendæ non habuiſſe.

§.25. Id potius memorandum, quod poſt *Leges duodecim Tabularum* variæ ſubindè a Populo latæ ſunt leges, ſive iis anſam daret inſufficientia *Legum XII. Tabularum*, ſive etiam diſſenſus inter Patres, & Plebem ſive alia cauſa. Modum ferendi leges expoſuerunt (1) *Antonius Auguſtinus*, *&* *Paulus Merula*, qui in ſingulas earum præter *Franciſcum Hotomannum* commentati ſunt, ſed breviter: ad quaſdam fuſius alii (2).

§.26. Interim evidens eſt, propter tot variantes *Leges*, *Plebiſcita*, *Edicta*, neceſſariò etiam multiplicatum fuiſſe diſſenſum *Jureconſultorum* (3) in explicatione earumdem, & per hanc auctam fuiſſe juris incertitudinem.

berâ Rep. putatque Senatum Legislatoriam poteſtatem non habuiſſe, quam deindè maximè obtinuit ſub *Imperatoribus*.

(1) De Ritibus ferendarum Legum vid. *Hofmann. pag.* 17. & fusè omnia collegit *Heinnec. antiq. Rom. lib.*1. *Tit.*2. (2) Leges Romanas prolixè expoſuerunt plures Interpretes, quorum ſcripta nonnulla recenſent *Ev. Otto in Præf. Tom.*1. *Theſ. Jur.* Hinc *Brunquellus & Bachius in Hiſt. Jur.* (3) Siquidem Juriſconſulti in duplicem Familiam dividebantur, quorum alii *Proculejani*, alii *Sabiniani* dicebantur, qui contraria ſemper ſentiebant.

§.27. Obtinebant iſta, quæ hactenus recenſuimus, in libera Republica; unde *Cicero* (1) primus conſilium dabat componendi Syſtematis Juris, ac de eo librum promiſerat, quem citat *Gellius* (2), & ſi Juri Canonico (3) credimus, idem tentaverat Pompejus. Præterea, & inter *Julii Cæſaris* primas, ac præcipuas curas fuit emendatio horum defectuum per novum Syſtema, niſi mors violenta cum maximo Juriſprudentiæ damno eum præveniſſet. (4)

§.28. Poſt varias demum *Cinnæ*, *Syllæ*, *Marii* factiones, ac Triumviratum duplicem *Craſſi*, *Pompeji*, *Cæſaris*, & *Auguſti*, *Lepidi*, & *Antonii*, tandem Imperio *Lege Regiâ* (5) ad ſolum Auguſtum translato, neceſſe fuerit, aliam etiam faciem legum, & Juriſprudentiæ fieri.

SE-

(1) *De Oratore lib.*1. *Cap.*43. (2) *Lib.*1. *Cap.*2. (3) Illud enim refertur a *Gratiano Can. fin. diſt.*7. *ex Iſidoro Hiſpalenſi Lib.V. Orig. Cap.*1. (4) *Sueton. in Cæſ. Cap.*44. vid. *Hofmann. p.*112. 113. (5) *Lex Regia* etiam nunc extat in Tabula Capitolina, cujus Fragmentum edidit *Gruterus p.*242. hinc permulti de ea diſputarunt, inter quos *Schoockius de quadruplici Lege Regia*, qui inter figmenta reponit; melioris tamen notæ interpretes, ut *Schubar-*

SECTIO III.

§.29. Inter initia Principatus, quidem leges adhuc complures a Populo veteri ritu, *Auguſto* Auctore, latas deprehendere licet, unde tot *Leges Juliæ*, non omnes a *Julio Cæſare*, ſed & multæ ſub *Auguſto* latæ (1).

§.30. Sed veteris libertatis inſtar umbra, ac Simulacrum quoddam ab *Auguſto* relictum a *Tiberio* ademptum fuit Comitiis ſub eo de *Campo Martio* ad Patres translatis (2).

§.31.

bartus, *Erneſtus*, *Gravina*, *Fabbrectus*, aliique illud Veteris Juriſprudentiæ monumentum venerantur. Inter ceteros, qui Tabulam explicarunt, eminet *Gronovius de Lege Regia*, quam Diſſertationem videſis notis auctam *a Cl. Barbeyracio*. Multa congerit de Lege Regia etiam *Hofmannus pag.*132. *ad* 137. (1) De Julio Cæſare fusè *Hofmann.p.*112. *Omnia*, inquit *Cicero Lib.IV.Fam. Ep.9. delata ſunt ad unum, is utitur conſilio ne ſuorum quidem, ſed ſuo.*

(2) *Cæſar*, & *Auguſtus* Imperium rexerant; ſed ſub prætextu conſervandæ quodammodò libertatis: *Tiberius* verò Politicis omnibus artibus inſtructus ſingulari ratione fundavit, ut apud *Tacitum* ubique videre eſt, unde nonniſi quædam veteris Libertatis imago relicta eſt. Omnis auctoritas Senatui delata, dum Senatus omnino Imperatori obtemperaret.

§.31. Inde ergò *Principes*, quæ de jure privato conſtituturi eſſent, *Orationibus* (1) in Senatu prius complectebantur, de his cenſendi arbitrio Senatui quaſi relicto, eas deinde *Orationes Senatuſconſultum* ſequebatur. Inde tot *Senatuſconſulta ad Marcum Imperatorem* uſque, quæ collegit *Antonius Auguſtinus*.

§.32. De modo habendi Senatusconſulta, multa ex Epiſtola *Varronis* refert *Gellius*. Senatuſconſulta fiebant vel per diſceſſionem, vel per ſingulorum ſententias exquiſitas (2).

§.33. Juriſconſultorum quoque auctoritas ſub *Auguſto* crevit in tantum, ut non ampliùs privatâ, ſed ex Principis auctoritate publicè reſponderent, & ſcripto quidem, non viva voce.

ce.

(1) Cum non jubere, ſed ſuadere Leges videri vellent Imperatores, convocato Senatu *Oratione* aliquâ Legem ſuadebant, inde Senatus in eorum ſententiam ſemper deſcendebat. Orationes iſtæ ære quandoque incidebantur, unde tantumdem erat Orationem habere, ac legem promulgare. Vidend. *Briſſon. de Formul. Gutherius de Offic. Dom. Aug. lib.*1. *Hofmann. p.*167. *& ſeqq. Boeckelen de Orationib. Princip.* (2) Multiplici ratione *Senatusconſulta* conſtituebantur, de quo vidend. *Pitiſcus in Lexico*; *Muelen. ad Pompon. Hofmann.* 177. Ea autem Senatusconſulta maximam conſtituebant Juris Civilis partem. De his *Ant. Auguſtinus* fusè tractavit.

ce. Non tamen licebat id omnibus, ſed quibus a *Cæſaribus* jus reſpondendi datum eſſet.

§. 34. Atque hæc Poteſtas data, & neceſſitas Judicibus impoſita, ut ne a reſponſis Jureconſultorum recederent, etſi Auguſti Principatum ſtabiliverint, (1) maximum tamen damnum dedit Juriſprudentiæ.

§. 35. Effecit enim iſta Poteſtas reſpondendi per beneficium indulta, ſectas: Sectæ incertitudinem Juris auxerunt (2). Huic incertitudini, & his diſſenſionibus non obviam iverunt Imperatores.

§. 36. Quin potiùs hæ Sectæ maximè ſub Imperatoribus florere, & augmenta cape-

pe-

(1) Non tantum verò & *Plebiſcita & Senatuſconſulta*; ſed & *Prudentum Reſponſa* Jus Civile conſtituebant, inde *Thomaſius* de Jureconſultis hoc loco agit. Tantam verò auctoritatem Auguſtus Jureconſultis indulxit, ut Judici recedere ab eorum reſponſis non liceret. Hinc Jureconſulti appellantur Auctores & Conditores Juris, *l.* 25. *C. de Nupt.* (2) De ſectis Jureconſultorum egerant jam variis in locis *Cujacius*, *Duarenus*, *Hotomannus;* hinc non pauci tale argumentum ſunt proſequuti, & præſertim *Boechlenius de Div. Fam. Vett. Juriſconſultorum*, cui ſubnectendi ſunt *Boehmerus*, *Ev. Otto*, aliique de Stoica Jureconſultorum Philoſophia tractantes. Vid. *Collectionem Cl. Slevogtii*; vid. etiam *Hofmann. p.*145.

pere cœperunt; uti enim, ipſorum Juriſconſultorum ordinem, & ſucceſſionem poſt *Eberlinum* in ſumma exhibuit *Jacobus Gothofredus*, ita ſub Auguſto *Antiſtius Labeo*, & *Attejus Capito* (Ille Vir incorruptæ Libertatis, ac præter Juris ſtudium, reliquarum bonarum artium haud expers, propriumque ingenium ad decidendas controverſias afferens, neque cæcâ ſequelâ aliorum tradita approbans; hic verò divini, humanique juris peritiſſimus, cæterum tamen nimius Auguſti Adulator, & promiſcuâ traditorum cuſtodiâ, magis ingenio alieno ſapiens, quàm ſuo) potiſſima Capita Sectarum fuiſſe memorantur; quæ tamen ab horum diſcipulis demum, ut fieri ſolet, nomina ſortitæ ſunt. Unde *Proculianorum*, & *Pegaſianorum*, qui *Labeoni*; *Sabinianeorum*, & *Caſſianorum*, qui Capitoni adhærebant, frequens mentio in corpore Juris. (1)

SE-

(1) Juriſconſultorum Hiſtoriam permulti ſcripſerunt, ut *Rutilius*, *Bertrandus*, *Rivallius*, *Hotomannus*, *Strauchius*, ac præ ceteris *Guilielmus Grotius* in Vitis Jureconſultorum. Vidend. *Hofmann. p.*145. *ad* 166. ut innumeros alios non addam.

SECTIO IV.

§.37. Intendit equidem *Hadrianus* Imperator incertitudinem Juris, potiſſimum eam, quæ ex Edictis Prætorum diverſis orta erat, confectione *Edicti Perpetui* tollere; qua in re operâ *Salvii Juliani* uſus eſt, ſed non fuit iſta intentio ſufficiens ad nævos memoratos tollendos.

§.38. Nam & Julianus, ad ejuſmodi negotium non par fuiſſe, videtur, & methodus Edicti, & repetitio actionum non magni amplius uſus, parum prudentiæ arguit. (1)

§.39. Cum verò poteſtas Legislatoria ſit potiſſimum Regale majeſtatis, & ipſi *Imperatores Romani* Leges novas condiderint, initio quidem Majeſtatem diſſimulantes per modum Senatuſconſultorum, deinde ferè a temporibus

C *Ha-*

(1) Indigeſta Prætorii Juris moles ex tot variantibus Prætorum Edictis orta, aliam formam omninò requirebat. Inde Salvius Julianus auctoritate Imperiali Prætorum Edicta congeſſit, additis, aut reſecatis iis, quæ viderentur. Inde nova Juriſprudentiæ facies. De *Edicto Perpetuo* unum nominaſſe juverit *Hambergerum in peculiari diſſertatione*.

Hadriani directo, quæ *Conſtitutiones* Principum appellantur, quæ tamen, & ipſæ conſtitutiones incertum jus magis augebant, cum plerumque ſucceſſor Anteceſſoris leges, & conſtitutiones mutaret (1).

§.40. Fuerunt autem *Imperatores Romani* partim *Gentiles*, partim *Chriſtiani*. Gentilium Conſtitutiones diſperſas collegerunt duobus Codicibus *Hermogenes*, & *Gregorius*, quorum tamen vix minima reſtant fruſtula. (2)

§.41. Chriſtianorum Imperatorum conſtitutiones ad ſua tempora uſque collegit Theodoſius Junior. Reliquorum Imperatorum ad Juſtinianum uſque conſtitutiones ſub titulo legum novellarum collectæ ſunt. Codicem Theodoſianum eruditiſſimis notis, & commentario illuſtravit immortale Juriſprudentiæ Decus *Jacobus Gothofredus*, ſimul verò plurimos

(1) Cum temporibus diverſis, & variâ Imperii formâ, & ab Imperatoribus indole & moribus invicem diſcrepantibus Conſtitutiones conditæ eſſent, facile inde noſcitur qui nam eſſe potuerit Juriſprudentiæ ſtatus.

(2) Horum Codicum Fragmenta retulit in ſuam Collectionem *Ant. Schultingius*, quæ *Jus Antejuſtinianeum* appellatur. De Auctoribus Codicum parum certi habemus exhiſtoricis monumentis. Vid. *Hofman. p.*215.

mos nævos, quibus idem laboravit, detexit. (1)

§.42. Hos inter craſſiſſimus eſt, quod cum ſentiret *Theodoſius* incertitudinem Juris ex auctoritate reſponſorum ortam, hanc eo remedio tollere laboraverit, ut certorum ſaltem Juriſconſultorum ſcripta juſſerit valere in Judiciis, & in allegatione eorundem plures prævalere paucioribus, ex paribus illos, inter quos eſſet *Papinianus* (2); inter pares denique, abſque *Papiniano* Judicis arbitrio locum eſſe. Hoc pacto enim neceſſariò longè major Juris incertitudo fuit introducta.

(1) Inſignem Legibus Romanis mutationem Chriſtiana Religio attulit. Hinc magna Legum novarum moles, quæ antecedentibus derogabant. Imperium undique turbatum, atque diſciſſum, Eccleſia inteſtinis & externis diſcordiis oppreſſa, aliæque ſubinde cauſæ miſeram Juriſprudentiæ conditionem reddebant: Hinc *Theodoſius* reformationem adgreſſus Codicem ſuum promulgavit. Hiſtoriam hujuſce Compilationis præter *Gothofredum*, alioſque, ſingulari ſtudio confecit *Brunquellus* de *Codice Theodoſiano, ejuſque uſu in Codice Juſtinianeo. Hofmannus pag.* 221. *ad* 232. (2) De Papiniano fusè *Ev. Otto de moribus & morte Aem. Papiniani.*

SECTIO V.

§.43. Sic igitur comparata erat Juriſprudentia Romana: his nævis laborabat gravibus ſanè, & multis, cum ad eam emendandam animum applicaret *Juſtinianus* (1), Princeps ubique non planè analphabetus, ut a plurimis habetur, ex *Suidæ* loco, *Juſtinum* cum *Juſtiniano* veroſimiliter confundentis, ſed tamen nec verè eruditus, & prudens, ſed ſuperſtitioſus, metaphyſicus, & eruditione ſcholaſticâ leviter tinctus, ac *Theodoræ* (2) uxoris fæminæ vitioſiſſimæ nimis obnoxius.

§.44.

(1) Imperitum omninò Juſtinianum fuiſſe, plures adſeruerunt; aſt ipſius Geſta, atque ipſius Theologica Opera contrarium abundè demonſtrant. *Nic. Alemannus ad Procopium*, *Hofmann. p.*249. *& ſeq.* aliique permulti de Juſtiniano agunt, ac potiſſimum *Ludewigius de vita & ſcriptis Juſtiniani* ceteros ſuperavit, cui addendus *Abr. Wieling. in Schediaſmate de Juſtiniano ac Theodora*.

(2) Plures Leges in gratiam Mulierum editas fuiſſe ab Juſtiniano, notavit *Giphan. in Juſtin. p.*19. *Merill. Obſ.VI.* 14. Vidend. *Diſſertatio J. H. Boeleri de Juſtiniani favore rga Fœminas*; & *Programma Hyer. Bruckneri An Juſtiea nus Imp. fuerit Uxorius*.

§.44. Qui ad emendationem hanc adhibuit pariter viros, pro genio illius Sæculi revera inſufficientes, quorum caput erat *Tribonianus*, homo & vaniſſimus, & avariſſimus, & minime omnium eruditus (1).

§.45. Sub hujus itaque directione *Anno* 528. *Idibus Febr.* a Viris decem *Codex Juſtinianeus* prior fuit confectus, qui tamen interiit, ut ideò fuſius de eo judicare nequeamus. Interim fraudes & ineptias a Compilatoribus Codicis Juſtinianei intuitu *Codicis Theodoſiani* commiſſas recenſet *Jacobus Gothofredus*, ex quo intelligi poterit quantum licentiæ ſibi ſumpſerit intuitu *Codicis Gregoriani & Hermogeniani* (2).

§.46.

(1) Contra Tribonianum, ejuſque labores paſſim inſurgunt Interpretes noſtri, quorum nomina exhibet *Heinnecc.* in Diſſert. de Secta *Triboniano-Maſtigum*. Eminet inter ceteros *Fr. Hofmannus in Anti-Triboniano*. Depreſſum tamen *Tribonianum* ſublevarunt *Fornerius*, *Maranus*, *Ul. Huberus*, *Schultingius*, *Gravina*, *aliique*.

(2) *Vid. inf.* §.57. *ubi de Codice repetitæ prælect.* Notanda hic eſt Imperatoria Conſtitutio *de Emend. Cod. ad Senatum*. De Codice vid. *Hadrian. Relandus in Faſt. Conſul. Struvius*, *Hofmannus*, aliique Hiſtoriæ Juris Scriptores, qui de *Fragmentis Conſtitutionum Imperialium*, unde Collectio iſthæc coaluit, abundè diſſeruerunt. Vidend. omninò *Ludewigius in Hiſtor. Juſtin.*

§.46. Hinc viris ſeptemdecim compoſitio *Pandectarum* commendata 15. *Decembris anno* 530. quibus mandavit Imperator, ut, quæ uſum haberent, colligerent ex Veterum Juriſconſultorum ſcriptis; contraria verò omitterent, vel ad novi Juris rationem conformarent, retento tamen Juriſconſulti nomine, unde Lex deſumpta; uno verbo, ita ſe gererent, ne antinomia, & tautologia compareat in Pandectis (1).

§.47. Uti vero quod tautologias attinet, id minimè præſtitum eſt, cum longam tautologiarum ſeriem collegerint *Guido Pancirolus*, *Pandulphus Pratejus*, *&* *Petrus Mullerus* (2), ita

(1) Pandectæ dicuntur ἀπὸ τῦ παν κὶ δέχομαι, quaſi omnes Juris materias pleniſſimè tractatas continerent. Ex Antiquorum Juriſconſultorum Scriptis (qui tamen tempore Imperatorum vixerint) nonnulla hinc inde corraſa ſunt, & in unum Corpus coacta. Quinquaginta libris Digeſta abſolvuntur, & in varios titulos Libri dividuntur, Tituli itidem per quædam Capita, quæ *Leges* appellantur. De Pandectis & eorum Hiſtor. vidend. *Ludewig. l. c. Struvius l. c. Hofmannus pag.*307. *Brenckmannus Hiſt. Pandect. Ludovici Hiſtor. Pand.* & varia obſervata *Hen. Contelmann. ad Struv. Bibl. Selectiſ. ad* §.15.

(2) Primus in *Theſ. Var. Lection.* ſecundus *de Juriſpruden-*

ita & quoad evitandas Antinomias id ab ipſis obſervari fuiſſe impoſſibile, vel inde apparet, ſi quis ſaltem conſideret, & modum excerpendi ex tot diverſis, iiſque diſſentientibus Juriſconſultis, & multitudinem Operariorum ad hæc excerpta adhibitorum, etiam ſi ii fuiſſent viri eruditiſſimi.

§.48. Interpolarunt etiam ſententias veterum Juriſconſultorum parum eruditè, & cum ſumma confuſione Juriſprudentiæ, unde *Wiſſembachio* integer *Libellus Emblematum Triboniani* (1) natus. Et ſi enim a Triboniano hoc non fuerit crimen commiſſum, cum Imperator poteſtatem hanc compilatoribus dederit (a), imprudenter tamen factum, quod emblemata hæc non fuerint ſigno aliquo notata, ſed ipſis Juriſconſultis, præpoſitione propriorum nominum adſcripta.

§.49. Porrò quod Antinomias attinet, etſi multi ſudent, ac ſudaverint in iis conciliandis

dentia media, tertius *de Studio Juris*, quibus addendi qui de hiſce geminationibus tractarunt, *Forner. Rer. quotidian. cap.*17. hinc *Ludovici & Brenckman. Hiſtor. Pandect.*

(1) *Cl. Ludovici* iterum edidit poſt ſuam *Doctrinam Pandectarum Halæ* 1755.

dis (1), ac omnia potius Juriſconſulto eſſe tentanda, adhuc hodie afferant Juriſconſulti eximii quidam, quam ut concedatur dari Antinomias; revera tamen dari eas oſtenderunt *Antonius Matthæi*, *Wiſſembachius*, alii, & quilibet regulis bonæ Interpretationis inſtructus quotidiè deprehendet adhuc plures dari, quam hactenus notatæ ſunt.

§.50. Ac facile demonſtrari poteſt hypoteſim de multitudine Antinomiarum, eſſe convenientiorem veræ Juris Theoriæ, ac longè utiliorem in praxi, quam alteram, quæ diſtinctiunculis quibuſcumque excogitatis vult ſanare nævum inſanabilem.

§.51. Dividuntur Pandectæ a Juſtiniano in ſeptem partes (2) a Gloſſatoribus in *Digeſtum Vetus*, *Infortiatum*, *&* *Novum*. Editionum ratione Digeſta ſunt, vel *Vulgata*, vel *Norica*, vel *Florentina*. (3)

§.52.

(1) Ità *Zaſius*, *Wurmſerus*, *Regius*, *Bachovius*, *Lud. Menkenius*, *Hen. Bergerus*. (2) Recenſitas *in l.2. §.1. C. de V. J. E.* (2) *Vulgata* ſunt ea, quæ præceſſerunt Editionem Haloandri, & Taurelli, aut quæ nec Haloandrinam, nec Taurellianam ſequuntur; Inde *Vulgata* Pandectarum editio multiplex eſt, & pro variis interpreta-

tio-

§.52. Antequam Digeſta ederentur, mandavit Juſtinianus *Triboniano*, *Theophilo*, & *Dorotheo*, ut Inſtitutiones componerent, tamquam totiùs legitimæ ſcientiæ prima elementa, quæ in quatuor libros diviſæ eodem die cum Digeſtis confirmatæ ſunt. (1)

§.53. Et ſi vero ſine dubio intentio Juſtiniani haud quaquam fuerit, ut vel *Inſtitutiones Pandectis*, *vel hæ Inſtitutionibus* derogare debeant, quia ejus intentio fuit, ut nulla in corpore ejus remaneat Antinomia; Interim tamen Antinomiæ evidentiſſimæ. Exemplum eſt Deciſio Juſtiniani de pictura (2) collata cum ſententia Pauli (3) in Digeſtis, ubi regulæ bonæ interpretationis jubent, Inſtitutiones Pandectis tamquam poſt has conditas deroga-

tionibus in Textus ipſos irreptis. diverſa. Editio *Norica* illa dicitur, quam ſumptibus Senatus Norimbergenſis edidit *Greg. Haloander*, qui ex libris *Bolognini* eandem ornavit. Editio *Florentina* eſt quæ preſſius ſequitur Piſanam Literam, ſive Florentinum Exemplar, ut eſt in editione *Lælii Taurelli*, licet ea editio multum a Florentino Codice diſtet, ut *Auguſtinus*, *Brenckmannus*, *Gronovius*, aliique perplures obſervarunt. (1) *Vid. Van-de-Watter poſt ſuas Inſtit. de Hiſtor. Inſtit. vid. Ludewigius in Vit. Juſtinian.* (2) §.34. *Inſt. de R.D.* (3) *l.*24. §.3. *de R. V.*

re (1), quamvis nec negandum ſit aliquando Inſtitutiones ex Pandectis eſſe ſupplendas, ut patet exemplo Doctrinæ de Specificatione. (2)

§. 54. Uti vero incapacitatem Autorum ſatis arguit, quod non potuerint proprio marte Inſtitutiones conficere, ſed ex aliorum Inſtitutionibus eas exſcribere neceſſe habuerint, & quod tantilli libelli confectio non uni, ſed tribus viris fuerit demandata; Ita, & aureus iſte, ut vulgo nominatur, libellus pluribus adhuc nævis laborat.

§. 55. Præter quam enim quod magnam Judicii eclipſin arguat præ *Papiniano*, & *Ulpiano*, & aliis Juriſconſultis erudititiſſimis, electio *Caii Juriſconſulti* (3) & remotiſſimi & non acutiſſimi; quis homo ingenuus ſine mentis commotione ferre poſſit omiſſionem neceſſariarum, & potiſſimarum doctrinarum juris, recenſionem juri antiquati, & antiquandi, ineptam methodum non ſolum generalem titulorum, ſed & ſpecialem paragraphorum, inconvenientes ac ſæpè ridiculas verborum phale-

(1) *Diſſent. Præcog. Hopp. Cap.*2. §.12. (2) §.25. *Inſt. de R. D.* (3) In *Caij Inſtitutiones* docta commentaria ſcripſerunt *Oiſelius* & *Schultingius*.

leras, coniunctas cum ſtrenua antiquitatum Romanarum & palpabili prudentiæ Legislatoriæ ignorantia, quoties ad ſuas conſtitutiones provocat Juſtinianus, vel Jus vetus abrogat?

§.56. Non multum prudentior fuit Paraphraſtes Inſtitutionum *Theophilus* (de cujus editionibus videndus *Jacobus Gothofredus*) (1) vel ex fabula, quam de *Senatuſconſulto Macedoniano* tradit (2), apparet.

§.57. Porrò cum incuriâ *Triboniani*, & *Collegarum* factum fuerit, ut in *Pandectis* multæ Veteris Juris Reliquiæ fuerint relictæ, quæ jam per *Conſtitutiones Imperatorum* etiam ipſius *Juſtiniani*, Codici Juſtinianeo inſertæ, erant abrogatæ (3), inde ne Pandectæ tamquam poſteriores viderentur derogare Codici, neceſſe erat veterem abrogari, & *Codicem repetitæ prælectionis* formari. Hæc ergo emendatio Codicis prioris quinque viris commendata, confirmata fuit *menſe Novembr*. 534.

§.58. Ante hujus Codicis Editionem Juſtinianus etiam alias *Juriſconſultorum* alterca-

 tio-

(1) Bibl. Jur. p.72. *Zuichemus*, *Curtius*, *Dyon. Gothofredus*, *Fabrottus*, & *Douviatius* Theophilum illuſtrarunt. (2) *Ad* §.7. *Inſt. Quod cum eo, qui in alt. pot.* (3) *Wiſſembac. ad Cod. p.*4.

tiones, & diſſenſiones, quæ vel in *Digeſtis* relictæ, vel certè per eas non eſſent definitæ, peculiaribus *L. Deciſionibus* definiverat, quæ etiam *Codice Repetitæ Prælectionis* inſertæ ſunt. De quarum nota characteriſtica, & ſi eruditi multa ſubtiliter diſputent (1), non tamen video magnum hujus quæſtionis uſum.

§. 59. Ut adeò mirandum ſit Juriſconſultos quoſdam eruditos (2) negaſſe, quod quinquaginta deciſiones derogent Pandectis, quibus tamen ab aliis (3) jam abunde fuit ſatisfactum.

§. 60. Quin imò in hoc Codice repetitæ prælectionis Leges Legibus refigi, & abrogari videas, cum tamen *Juſtinianus Triboniano*, *& Collegis* ejus mandaverit, ut Leges ſupervacuas, ſeù abrogatas circumducerent, ac tollerent. Specimen earum dedit *Wiſſembachius*. (4)

§. 61.

(1) *Prae. Hopp. C.2. §.19. Beyer. in Pand. n.52.* Hiſtoriam harum deciſionum tradunt *Merillius in Prolegomen. Comment. ad L Deciſ. Balduinus in Juſtiniano Jo. Strauchius* Diſſert. 1. *ad L Conſt. Willelm. Ludwellus* in Diſſert. *de L Deciſ.* (2) *Frantzkium, Struvium, Ludwellum.* (3) *Vid. Praecogn. ad Hopp. Cl. Thomaſii* §.21. (4) *Ad Cod. p.5.*

§.61. Uti ergo hoc modo multæ Antinomiæ in Codicem etiam repetitæ prælectionis irrepſere, ità haud dubiè, quoties *Codex Pandectis* contradicit, iis derogat.

§.62. Video equidem ab aliis cautelam adhiberi iſtam, ut videndum ſit, an non Juriſconſulti, ex quibus *Leges Pandectarum* deſumptæ ſunt, vixerint poſt *Imperatorem* iis in *Codice* contradicentem, quo pacto horum tamquam poſteriorum ſententia ſit præferenda ſententiæ Codicis. Sed non video, quo fundamento ea nitatur aſſertio.

§.63. Et ſi enim Imperatores Judices adſtrinxerint, ut ſequerentur Reſponſa Prudentum, non tamen umquam tantam dederunt Juriſconſultis *Poteſtatem Legislatoriam*; ut etiam poſſent abrogare *Conſtitutiones Imperatorum*.

§.64. Deinde Sententiæ *Juriſconſultorum*, & Sententiæ *Imperatorum* iam non valent vi ſuâ, ſed ex auctoritate, & approbatione *Juſtiniani*, qui ideò publicavit *Codicem repetitæ prælectionis*, ut *Pandectis* derogaret.

§.65. Denique ſi iſta methodus conciliandi Antinomias hoc loco adhibenda eſſet,

præberet etiam uſum in conciliandis ipſis *Pandectarum*, aut *Codicis* Antinomiis, ut videlicet *Juriſconſulti* aut *Imperatoris* poſterioris ſententia derogaret ſententiæ *Juriſconſulti*, aut *Imperatoris* prioris, quod tamen nemo dixerit.

§.*66*. Redeamus ad hiſtoriam juris. Laborat hic *Codex repetitæ prælectionis* plurimis nævis iam ſupra ad *Pandectas & Inſtitutiones* notatis, puta infauſto modo excerpendi ex ſcriptis *Imperatorum* diverſiſſimis, & ſæpe ſibi contradicentibus, multitudine operariorum, & quidem tali labori imparium, interpolatione *Tribonianicâ* intuitu Veterum Legum &c.

§.*67*. Cum ergo neque ſic multum proficeret *Juſtinianus*, ſed incertitudo Juris quotidiè augeretur, coactus fuit, *Novis conſtitutionibus* diſſenſiones & Antinomias, tum a prudentioribus detectas, vel etiam in forenſibus negotiorum argumentis emergentes, tollere, quæ ideò *Novellæ* dicuntur, ac non ſimul, ſed ſingulæ diverſis temporibus editæ, nec etiam ab ipſo *Juſtiniano* coniunctim publicatæ, ſed poſteà a Juriſconſultis, collectæ aut barbaro vocis ſignificatu *Collatæ* ſunt; unde

Col-

Collationum nomen acceperunt, de quarum variis interpretationibus, ac editionibus videantur poſt *Jacobum Gothofredum Præcognita Hoppiana* (1), *&* *Poſitiones Beyerianæ* (2) quæ, & de Novellarum numero quædam notabilia ſuppeditabunt. (3)

§.68. Præterquam verò, quod & in his Novellis nulla ſit methodus, cum plura diverſiſſima Capita ſæpe uni Conſtitutioni fuerint inſerta (cui malo voluere obviam ire (4) *Dyoniſius Gothofredus*, *Pandulphus Pratejus*, *&* *Conradus Ritterſhuſius*) id iterum ſatis oſtendit miſeriam emendationis Juſtinianeæ, quod non ſolum una Novella ſit alteri contraria (5), adeòque haud dubiè poſterior priorem abroget, ſed & quod ſæpè *Juſtinianus* abrogaverit jus, quod jamdiu deſuetudine erat abolitum, & ſaltem ipſius incuriâ in *Pandectas* iterum relatum. (6) §.69.

(1) *Cap.*2. §.28. (2) §.75. *& ſeq.* (3) De Novellar. Auctoritate vidend. *Riccius in Tractatu Rapſodico n.*64. *Er. Mauritius de Lib. Jur. Comm. th.* 17. *Pagenſtecher. in Siciliment. ad Lauterbac. Manip.* 4. *Hofmann. p.*327. *Lud. Menckens de Novellarum gloſſatarum, & non gloſſatarum Auctoritate.* (4) *Vid. Beyer. l. c.* §.86. *ſeq.* (5) *Beyer. l. c.* §.7. *Vidend. Hofmann.* 312. *& ſeq.* (6) Exemplum ſit *in Leg. Fuſia Caninia*. Plura ſuppeditat Balduini Juſtinianus.

§. 69. Ut taceam ineptientes Prologos, & Epilogos Conſtitutionum, ac ratiocinia impertinentia jam a *Conſtantini* temporibus, Clero ad adminiſtrandum admiſſo, prudentiam Legislatoriam commaculantia, tædioſa ibidem verba, ac tautologias valdè obſcurantes *Imperatoris* mentem, & Cruces figentes Interpretibus, quibus ſi ullæ Anteceſſorum, & Succeſſorum, certè *Juſtinianeæ Conſtitutiones* repletæ ſunt. (1)

MO-

(1) Exemplo eſſe poteſt *Nov.* 115. & *Nov.* 118. Æquum verò Judicium de Juſtinianea Collectione ſit, ſi dicamus, quod ea Juriſprudentiæ Romanæ erat conditio, ut non ex Fragmentis veterum tot mala ſanari potuerint. Planè non cohærebat Jus Romanum, ſed in ejus emendatione, attendenda plurimum erat Principiorum connexio cum concluſionibus. Si *Juſtinianus*, ejuſque Conſiliarii genuinâ fuiſſent inſtructi Legislatoriâ prudentiâ, de redigenda in Artem Juriſprudentia meliori ſucceſſu cogitaſſent, neque Corpus Juris tam miſerè conſarcinaſſent; ubique enim videas veterum Juriſconſultorum fragmenta diſperſa, quæ ſuis ſedibus mota non eamdem præſeferunt ſignificationem: Ea quidem aliaque conſimilia *Thommaſianum* aſſertum confirmant, non omninò capaces fuiſſe Juris noſtri Architectos, ac proindè ſumma doctrina neceſſaria eſt Legum Romanarum interpretationi, utpote quâ ſolâ multiplices defectus ſuppleri poſſunt.

MONITUM

De Thomaſiana Delineatione.

Si minus adcuratus ideo alicui aureus libellus videatur, quod brevis ſit, nec tanto allegationum apparatu onuſtus incedat; meminiſſe debet, Delineationem ſcripſiſſe *Thomaſium*, cui non conveniunt tot notarum, atque allegationum laciniæ. Si cui tamen hic Libellus ſitim moverit, ut doctrinas breviter hic ſignatas diſtinctius, fuſiuſque explicatas videre geſtiat, ei reliqua Auctoris opera abunde facient. Primos paragraphos 41. egregiè illuſtrant libri duo *De Nævis Juriſprudentiæ Antejuſtinianeæ*. Quæ de Nævis ipſius Juris Juſtinianei obſervantur a §.42. ad §.68. ea conferenda ſunt cum *Præfatione* illius libris *de Nævis Juriſprudentiæ Antej*. præmiſſa. Quæ attingit de Clero Prudentiam Legiſlatoriam turbante, fusè explicat *in Cautelis Juris Eccleſiaſtici*, & in egregiis illis *Notis ad Lancellottum*.

tum. Quæ verò ad diffuſam Juris Romani Hiſtoriam pertinent, ex *Hofmanno*, *Struvio*, ceteriſque Hiſtoriæ Juris ſcriptoribus addiſcere quiſque poteſt, quæ ſanè aptius percipiuntur, ſi eorum ſtudium *Thommaſianæ Delineationis* lectio anteceſſerit, ex qua, quid in iis evolendis cavendum ſit, perſpicuè docemur.

Digitized by Google

BUR. GOTT. STRUVI

Bibliotheca Juris Selectissima

CUM NOTIS HEN. CONTELMANNI

Ubi præſtantiora Juriſconſultorum Opera referuntur.

EDITIO QUINTA.

Digitized by Google

Digitized by Google

556

BIBLIOTECA
Digitized by Google